

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิจัยเรื่องประวัติศาสตร์บอกเล่าเมืองสงขลาในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 (พ.ศ.2484 – 2488) ครั้งนี้ ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการวิเคราะห์เชิงประวัติศาสตร์ (Historical Analysis) และขอนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลเป็น 2 ลักษณะ คือ ผลการวิเคราะห์จากการบอกเล่าโดยผ่านการสัมภาษณ์ และผลการวิเคราะห์จากเอกสาร ทั้งนี้ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับหัวข้อต่อไปนี้

1. ข้อมูลส่วนตัวของประชากรผู้ให้สัมภาษณ์
2. สภาพการณ์เมืองสงขลาในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2
  - 2.1 เมืองสงขลาในฐานะเมืองยุทธศาสตร์สำคัญทางภาคใต้
  - 2.2 กระบวนการบุกยึดเมืองสงขลาของกองกำลังญี่ปุ่น
  - 2.3 การรุกโจมตีของฝ่ายสัมพันธมิตรต่อกองทัพญี่ปุ่น
3. ชีวิตของชาวเมืองสงขลาในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2
  - 3.1 ความสัมพันธ์ระหว่างชาวเมืองสงขลากับทหารญี่ปุ่น
  - 3.2 สภาพความเป็นอยู่ของชาวเมืองสงขลา
4. ทศนคติของชาวเมืองสงขลาต่อกองทหารญี่ปุ่น

ข้อมูลส่วนตัวของประชากรผู้ให้สัมภาษณ์

สำหรับประชากรผู้ให้สัมภาษณ์ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วยจำนวนประชากรทั้งสิ้นรวม 25 คน ดังนี้

1. นายโกวิท ศิริวัฒน์ อดีตในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ประกอบอาชีพรับซื้อยางพารา เคยทำการค้ากับชาวญี่ปุ่น และมีภูมิลำเนาอยู่ที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ปัจจุบันอายุ 87 ปี
2. นายคล้าย บุญสร้าง อดีตในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นชาวเมืองสงขลา พักอาศัยอยู่บริเวณถนนสงขลา-นาทวี (ถนนสายทุ่งหวัง) ซึ่งเป็นจุดปะทะหนึ่งของกองกำลังฝ่าย

ญี่ปุ่น ปัจจุบันอายุ 75 ปี

3. นางเครือวัลย์ ศรีพจนารถ อดีตในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ประกอบอาชีพเป็นช่างเสริมสวย พำนักอยู่บริเวณถนนนครใน ตำบลบ่อทราย อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา เป็นผู้ที่พบเห็นเหตุการณ์ที่ญี่ปุ่นบุกยึดเมืองสงขลา ปัจจุบันอายุ 86 ปี

4. นายเกล้า รัตนสำเนียง อดีตในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ประกอบอาชีพทำนา ในเขตพื้นที่ตำบลสทิงพระ อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา เป็นผู้ที่เคยถูกทหารญี่ปุ่นใช้แรงงาน โดยให้ค่าแรงงานวันละ 75 สตางค์ ปัจจุบันอายุ 85 ปี

5. สิบเอกจ้านงค์ สนธิสุทธิ์ อดีตในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 รับราชการเป็นทหารในสังกัดกองพันทหารปืนใหญ่ที่ 13 ค่ายสวนตุล เป็นผู้ที่มีความเห็นว่าญี่ปุ่นไม่มีความคิดที่จะคุกคามประเทศไทยให้ได้รับความเสียหาย แต่มีความต้องการให้รัฐบาลยินยอมให้ญี่ปุ่นเดินทัพไปยังมลายูเท่านั้น ปัจจุบันอายุ 86 ปี

6. นางจำเนียร หาญชนบท อดีตในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ประกอบอาชีพตัดเย็บเสื้อผ้า โดยพักอาศัยอยู่ ณ บ้านเลขที่ 64-66 ถนนรามัญ ตำบลบ่อทราย อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา เป็นผู้ที่มีความสนิทสนมกับทหารญี่ปุ่น มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ภาษาโดยสอนภาษาไทยให้กับทหารญี่ปุ่น ขณะเดียวกันทหารญี่ปุ่นได้สอนให้พูดภาษาญี่ปุ่นเป็นการตอบแทน ปัจจุบันอายุ 79 ปี

7. นางเซาวนี เ गरังยี อดีตในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 พักอาศัยอยู่กับคุณยาย ณ บ้านเลขที่ 61 ถนนนครนอก ตำบลบ่อทราย อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา เป็นคนไทยที่มีความรู้สึกที่ดีต่อทหารญี่ปุ่นในด้านความมีน้ำใจ การรู้จักแบ่งปันปัจจัยที่ขาดแคลนระหว่างสงคราม ปัจจุบันอายุ 79 ปี

8. นางถนอม แดงอ่อน อดีตในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 พักอาศัยอยู่ในบ้านพักผู้บังคับกองพันทหารราบที่ 18 ค่ายสวนตุล ต้องหนีระเบิดลงหลุมหลบภัยและพบปะกับทหารญี่ปุ่นที่มาจ่ายตลาด แล้วใช้เงินญี่ปุ่นที่เรียกกันว่า ธนบัตร โรมัส ที่มีรูปต้นกล้วยปรากฏ ปัจจุบันอายุ 82 ปี

9. นางถนอม ศิริรักษ์ อดีตในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 มีบ้านพักอาศัยบริเวณถนนนางงาม ตำบลบ่อทราย อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา ต้องเผชิญกับความลำบากยากแค้นในช่วงสงคราม ขาดแคลนข้าวจำเป็นต้องใช้ใยสับปะรดแทน ปัจจุบันอายุ 76 ปี

10. นายธนิต กุลประ โยชน์ เดิมชื่อ นายธนิตย์ อุฉินทโร อดีตในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นเสรีไทย พักอาศัยอยู่ ณ บ้านเลขที่ 87 ถนนนครนอก ตำบลบ่อทราย อำเภอเมือง

จังหวัดสงขลา เป็นผู้หนึ่งที่เล่าถึงหน่วยเคลื่อนที่เร็วของกองกำลังญี่ปุ่นในการบุกยึดเมืองสงขลา ปัจจุบันอายุ 79 ปี

11. นางสาวนพณา รัตนปราการ อดีตในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 พักอาศัยอยู่ ณ บ้านเลขที่ 63 ถนนนครใน ตำบลบ่อยาง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา เป็นบุตรของนายสุชาติ รัตนปราการ ผู้เป็นเจ้าของบ้านที่ถูกทหารญี่ปุ่นยึดไว้ เป็นสำนักงานชั่วคราว ปัจจุบันอายุ 72 ปี

12. นายบรรยงค์ เลขะกุล อดีตในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 กำลังศึกษาชั้นมัธยมปีที่ 4 เป็นยุวชนทหาร พักอาศัยอยู่ ณ บ้านเลขที่ 20 ถนนสายบุรี อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา ปัจจุบันอายุ 77 ปี

13. นายปิ่น เพชรมณี อดีตในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 พักอาศัยอยู่บริเวณเกาะยอ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา เป็นผู้ที่ได้เห็นหมอ ไคเซ็งเรือล่องทะเลสาบสงขลา ปัจจุบันอายุ 77 ปี

14. นายพิชัย ศิริรักษ์ อดีตในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ได้สมัครเป็นยุวชนทหาร เป็นผู้หนึ่งที่ได้เลื่อนชั้น โดยไม่ต้องสอบไล่ปลายภาค ปัจจุบันอายุ 82 ปี

15. นายไพจิตร บุญมโน เป็นข้าราชการบำนาญมหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา อดีตในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 กำลังศึกษาชั้นมัธยมปีที่ 1 พักอาศัยอยู่บ้านเลขที่ 67 ถนนนครนอก ตำบลบ่อยาง อำเภอเมืองจังหวัดสงขลา ปัจจุบันอายุ 74 ปี

16. นายไพบุลย์ พิชัยวงศ์ เป็นข้าราชการบำนาญโรงเรียนมหาวชิราวุธ อดีตในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 กำลังศึกษาอยู่ชั้นประถมปีที่ 2 และพักอาศัยอยู่บริเวณถนนนครนอก ตำบลบ่อยาง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา ปัจจุบันอายุ 73 ปี

17. พันตรีเกร์ หาญชนบท อดีตในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นข้าราชการตึกยศสิบตรี สังกัดกองพันทหารปืนใหญ่ที่ 13 ค่ายสวนตุล เป็นผู้มีส่วนร่วมในการปะทะกับกองกำลังญี่ปุ่น บริเวณ สามแยกสำโรง ปัจจุบันอายุ 81 ปี

18. พันตรียศ เข้มสมจิตร อดีตในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นข้าราชการตึกยศสิบตรี สังกัดกองพันทหารปืนใหญ่ที่ 13 จึงมีส่วนร่วมในการตั้งรับกองทหารญี่ปุ่นบนเขารูปช้าง ปัจจุบันอายุ 85 ปี

19. พันตรีรอด แดงอ่อน อดีตในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นข้าราชการทหารตึกยศสิบตรี สังกัดกองพันทหารราบ เป็นทหารที่มีส่วนร่วมปะทะกับกองกำลังทหารญี่ปุ่น บริเวณสามแยกสำโรง ปัจจุบันอายุ 86 ปี

20. รองศาสตราจารย์วรวรรณ รัตตสาร เป็นข้าราชการบำนาญมหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา อดีตในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 กำลังศึกษาอยู่ชั้นมัธยมปีที่ 1 ต้องเผชิญกับความลำบากโดยใช้ถังไม้ทำเป็นโต๊ะเรียนแทน ปัจจุบันอายุ 73 ปี

21. รองศาสตราจารย์ ดร.วิจิต สังขรัตน์ เป็นข้าราชการบำนาญมหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา อดีตในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 กำลังศึกษาอยู่ชั้นประถมปีที่ 1 พักอยู่ที่บ้านหัวถนน ตำบลสทิงพระ อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา ปัจจุบันอายุ 69 ปี

22. นายวิโรจน์ คงคาลัย อดีตในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 กำลังศึกษาอยู่ชั้นมัธยมปีที่ 4 ได้สมัครเป็นยุวชนทหาร ปัจจุบันอายุ 79 ปี

23. นายสุชน เจริญพงศ์ เป็นข้าราชการบำนาญวิทยาลัยอาชีวะสงขลา อดีตในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 กำลังศึกษาในระดับชั้น ปวส. โรงเรียนช่างก่อสร้าง (ปัจจุบันคือสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล) เป็นผู้ที่พบบเห็นเหตุการณ์เมื่อญี่ปุ่นทิ้งระเบิดเมืองสงขลา ปัจจุบันอายุ 81 ปี

24. นายอนันต์ แสงจันทร์ อดีตในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ประกอบอาชีพรับจ้างขับรถยนต์ พักอาศัยอยู่บริเวณถนนนครใน ตำบลบ่อยาง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา ปัจจุบันอายุ 88 ปี

25. ร.ต.อ.อุทิศ ตันตรีบุรณ์ เป็นข้าราชการบำนาญ อดีตในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 พักอาศัยอยู่กับพ่อแม่บริเวณตำบลเกาะยอ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา ปัจจุบันอายุ 81 ปี

สภาพการณ์เมืองสงขลาในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2

ในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 กองกำลังจากกองทัพญี่ปุ่นได้ยกพลขึ้นบกที่เมืองสงขลา เมื่อวันที่ 8 ธันวาคม พ.ศ.2484 เวลาประมาณ 02.00 น. แล้วได้ปะทะกับกองกำลังฝ่ายไทย อันประกอบด้วย ทหาร ตำรวจ และพลเรือนอาสาสมัคร ต่างฝ่ายต่างบาดเจ็บและสูญเสียชีวิตผู้คนเป็นจำนวนมาก เหตุการณ์ครั้งนั้นยังจารึกอยู่ในความทรงจำของชาวเมืองสงขลา หลายท่านที่ยังมีชีวิตอยู่ในปัจจุบันผู้ได้ผ่านหรือใกล้ชิดกับเหตุการณ์ และได้นำมาถ่ายทอดด้วยการบอกเล่าโดยตรงต่อผู้วิจัย แต่ก็มีบางท่านได้เล่าให้บุตรหลานฟังก่อนวายชนม์ ซึ่งผู้วิจัยก็ได้รับการบอกเล่าเรื่องราวจากบุตรหลานของท่านอีกทอดหนึ่ง

สำหรับข้อมูลเกี่ยวกับสภาพการณ์เมืองสงขลาในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ที่ได้รับการบอกเล่าผ่านการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยจะได้นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามประเด็นต่อไปนี้

1. เมืองสงขลาในฐานะเมืองยุทธศาสตร์สำคัญทางภาคใต้

จากการบอกเล่าผ่านการสัมภาษณ์ ทำให้ทราบว่าในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 เมื่อญี่ปุ่นเปิดฉากสงครามเอเชียบูรพากับฝ่ายสัมพันธมิตร กองกำลังของญี่ปุ่น คือ กองพลที่ 55 ได้บุกทำลายเมืองที่จัดเป็นเมืองยุทธศาสตร์สำคัญทางภาคใต้ของไทย ได้แก่ ชุมพร สุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช ตรัง สงขลา และปัตตานี โดยเฉพาะที่สงขลามิทหารญี่ปุ่นจากกองพลที่ 25 ภายใต้การนำของ นายพลยามาซิตะ (Yamashita) ได้ยกพลขึ้นบก จำนวนมากที่สุด และมีการปะทะต่อสู้กันอย่างรุนแรงที่สุด สาเหตุสำคัญที่ฝ่ายญี่ปุ่นทุ่มกำลังเข้าบุกยึดเมืองสงขลา ก็เนื่องจากสงขลาเป็นเมืองยุทธศาสตร์สำคัญ เนื่องจากอยู่ใกล้ที่สุดกับชายแดนมลายูอันเป็นอาณานิคมของอังกฤษ หากเคลื่อนพลผ่านสงขลาได้ก็สามารถเข้าจู่โจมมลายูและสุมาตราได้โดยสะดวก ถึงแม้ว่ากองกำลังฝ่ายไทยที่สงขลาจำเป็นต้องยอมจำนนต่อกองกำลังญี่ปุ่น แต่กองกำลังญี่ปุ่นก็ไม่สามารถเอาชนะได้ง่าย ๆ เพราะกองกำลังฝ่ายไทยได้พยายามสกัดกั้นกองกำลังญี่ปุ่นอย่างสุดความสามารถ ดังข้อมูลจากคำบอกเล่าของบุคคล 2 – 3 ท่านที่ผู้วิจัยได้บันทึกไว้ดังนี้

1. พันตรีเกร์ หาญชนบท ได้เล่าว่า “...พวกทหารญี่ปุ่น มันยกพลขึ้นบกเมืองสงขลาของเราจำนวนมากกว่ำเมืองอื่น ๆ เพราะมันกะจะยึดให้ได้ ถ้ายึดได้มันก็จะคืบหน้าไปลงไปสู่ตอนใต้ของประเทศไทยคือ มลายูและสุมาตราได้สะดวก...”

(เกร์ หาญชนบท, 2546, ธันวาคม 7)

2. นายโกวิท ศิริวัฒน์ ได้เล่าว่า “ไอ้ยุ่น (หมายถึงคนญี่ปุ่น) มันเข้ามาติดต่อก้าขายกับผมบ่อย มันยกทัพเข้ามาเพื่อบุกสงขลา หวังจะไปรบกับอังกฤษที่มลายู แล้วเลยไปที่สุมาตราโน่น...”

(โกวิท ศิริวัฒน์, 2546, มีนาคม 19)

3. พันตรีรอด แต่งอ่อน ได้เล่าว่า “ฝ่ายญี่ปุ่นมันต้องการจะไปรุกฝ่ายสัมพันธมิตรที่มลายู และต่อเลยไปถึงสุมาตรา มันก็เลยบุกภาคใต้ของเรา ที่มันบุกหนักก็คือเมืองสงขลา เพราะตั้งใจจะยึดให้ เหตุก็คืออยู่ใกล้ชายแดนมลายูที่สุด...”

(รอด แต่งอ่อน, 2546, มกราคม, 8)

ภาพที่ 4.1 พ.ต.เกร์ หาดูชนบท ปัจจุบันอายุ 83 ปี ในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ได้ปฏิบัติหน้าที่เป็นผู้ห่มปูนใหญ่ ประจำกองพันทหารปืนใหญ่ที่ 13 สวณฑล จังหวัดสงขลา ส่วนสตรีในภาพ คือ นางจำเนียร หาดูชนบท ภรรยา เล่าว่าสมัยที่ยัง โสด ได้เปิดร้านตัดเสื้อในสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 ให้กับทหารญี่ปุ่น ทำให้เกิดความสนิทสนมคุ้นเคยจนสามารถพูดภาษาญี่ปุ่นได้

ภาพที่ 4.2 นายโกวิท คีรีวัฒน์ ปัจจุบันอายุ 87 ปี ประกอบอาชีพรับซื้อยางพาราในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 จึงรู้จักกับคนญี่ปุ่นที่เข้ามาติดต่อขอซื้อยางพารา ต่อมาจึงทราบว่าคนกลุ่มนี้ล้วนเป็นแนวที่ 5 ของญี่ปุ่น

ภาพที่ 4.3 พ.ต.รอด แดงอ่อน ปัจจุบันอายุ 86 ปี ในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ได้ปฏิบัติหน้าที่เป็น ผู้บังคับหมู่ ประจำกองพันทหารราบ เป็นกองหน้าที่ตั้งรับญี่ปุ่นบริเวณสามแยกสำโรง ส่วนสตรีในภาพ คือภรรยา ชื่อ นางถนอม แดงอ่อน ได้เล่าเรื่องทหารญี่ปุ่นไปจ่ายตลาดโดยใช้ ธนบัตรญี่ปุ่น

นอกจากข้อมูลที่ได้จากการบอกเล่าผ่านการสัมภาษณ์ข้างต้น ผู้วิจัยยังพบข้อมูลเกี่ยวกับเมืองสงขลาในฐานะเมืองยุทธศาสตร์สำคัญทางภาคใต้ในเอกสารต่าง ๆ ซึ่งจะได้ นำเสนอข้อมูลจากเอกสาร ดังนี้

ญี่ปุ่นได้วางแผนยุทธศาสตร์ที่จะอาศัยประเทศไทยเป็นเส้นทางเดินทัพผ่านเพื่อเข้า โจมตีอาณานิคมของอังกฤษ ได้แก่ มลายู สิงคโปร์และพม่า ไม่ว่ารัฐบาลไทยจะยินยอมหรือไม่ ก็ตาม ดังที่สรศักดิ์ งามขจรกุลกิจ ได้เก็บความจากคำให้การของ พล.อ.ฮิโรมิชิ ยาฮารา (Hiromichi Yahara) ตำแหน่งผู้ช่วยทูตทหารบกประจำสถานเอกอัครราชทูตญี่ปุ่นในกรุงเทพฯ และเสนาธิการทหารประจำกองทัพบกที่ 15 มีความตอนหนึ่งว่า

“ฝ่ายญี่ปุ่นจำเป็นต้องเตรียมแผนการไว้ 2 กรณี คือ ถ้าหากประเทศไทยยินยอมให้ ญี่ปุ่นยกกองทัพผ่านก็จะต้องพยายามสร้างความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับประเทศไทย แต่ถ้า ประเทศไทยไม่ยอมให้ผ่านก็จะต้องเตรียมกำลังทหารไว้สำหรับตอนยกพลขึ้นบก และเมื่อยก พลขึ้นบกสำเร็จแล้ว ปัญหาคือจะทำอย่างไรให้ประเทศไทยเป็นแหล่งสนับสนุนต่อไปเมื่อบุก เข้าไปในพม่าและมลายู” (สรศักดิ์ งามขจรกุลกิจ, 2529, 85)

หากพิจารณาถึงสภาพที่ตั้งของประเทศไทยแล้ว ก็จะเห็นว่าไม่อาจหลีกเลี่ยงการบุกของกองทัพญี่ปุ่นได้ เพราะเป็นพื้นที่ที่เหมาะสมที่สุดต่อการใช้เป็นเส้นทางเดินทัพผ่านไปยังพม่าและมลายู ด้วยเหตุนี้กองทัพญี่ปุ่นจึงได้วางแผนที่จะบุกพื้นที่ต่าง ๆ ของประเทศไทยที่อยู่ในบริเวณชายฝั่งจรดกับอ่าวไทย ได้แก่ บางปะกง สมุทรปราการ ประจวบคีรีขันธ์ ชุมพร สุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช สงขลา และปัตตานี รวม 8 แห่ง (แปลก ศิลปกรรมพิเศษ, 2531)

ในพื้นที่ภาคใต้ของประเทศไทย กองทัพญี่ปุ่นได้มอบหมายให้กองพลที่ 55 ยกพลขึ้นบกเพื่อให้การสนับสนุนกองพลที่ 25 ภายใต้การบังคับบัญชาของพลเอกยามาชิตะ ซึ่งกองพลที่ 25 นี้มีภารกิจหลัก คือ การบุกเข้ามลายู โดยใช้สงขลาเป็นเส้นทางผ่านทางบกเพื่อไปสมทบกับกองกำลังที่ยกพลขึ้นบกที่โกตาบารูและกลันตันในมลายู (ศิลปชัย ชาญเฉลิม, 2534, 31)

สงขลาจึงตกอยู่ในสถานะที่ญี่ปุ่นจัดให้เป็นเมืองยุทธศาสตร์สำคัญถึงขนาดส่งทหารยกพลขึ้นบกนับจำนวนเรือนแสน และพลเอกยามาชิตะแม่ทัพใหญ่ญี่ปุ่นแห่งกองพลที่ 25 ก็ได้ตั้งกองบัญชาการรบที่จวนข้าหลวงประจำจังหวัดสงขลา (แปลก ศิลปกรรมพิเศษ, 2531) นอกจากนี้ญี่ปุ่นยังมีหน่วยทหารปฏิบัติการในสงขลาภายใต้ชื่อกองพันอุโนะ (Uno) อีกด้วย (ศิลปชัย ชาญเฉลิม, 2534, 32)

2. กระบวนการบุกยึดเมืองสงขลาของกองกำลังญี่ปุ่น

จากการบอกเล่าผ่านการสัมภาษณ์ ทำให้ทราบข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการบุกยึดเมืองสงขลาของกองกำลังญี่ปุ่น อันประกอบด้วยประเด็นสำคัญ 2 เรื่อง คือ การวางแผนล่วงหน้าก่อนการบุกยึดเมืองสงขลา และการปะทะกันระหว่างกองกำลังฝ่ายไทยและฝ่ายญี่ปุ่น ดังนี้

2.1 การวางแผนล่วงหน้าก่อนการบุกยึดเมืองสงขลา

ญี่ปุ่นได้วางแผนที่จะยึดครองสงขลา ก่อนยกพลบุกเมืองนี้เป็นเวลานานหลายปี โดยใช้วิธีส่งชาวญี่ปุ่นจำนวนหนึ่งเข้ามาประกอบอาชีพต่าง ๆ อยู่ในเมืองสงขลา และทำตัวเป็นมิตรกับชาวเมือง แต่หลังจากของบุคคลเหล่านี้ก็คือ การทำหน้าที่เป็นจารชนหรือแนวที่ห้าคอยสอดแนมหรือล้วงความลับในเรื่องต่าง ๆ ให้กับกองทัพญี่ปุ่น ดังเช่น นายโคเช (Kiche) ผู้เข้ามาประกอบอาชีพเป็นหมอยุ่ยาวนานร่วมสิบปี จนมีชื่อเรียกติดปากชาวเมืองสงขลา “หมอโคเช” เขาได้เปิดคลินิกรักษาคนป่วยอยู่ ณ

ภาพที่ 4.4 บริเวณหน้าร้าน หลักเมืองโฮสธ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา (อเนก นาวิกมูล. 2536)

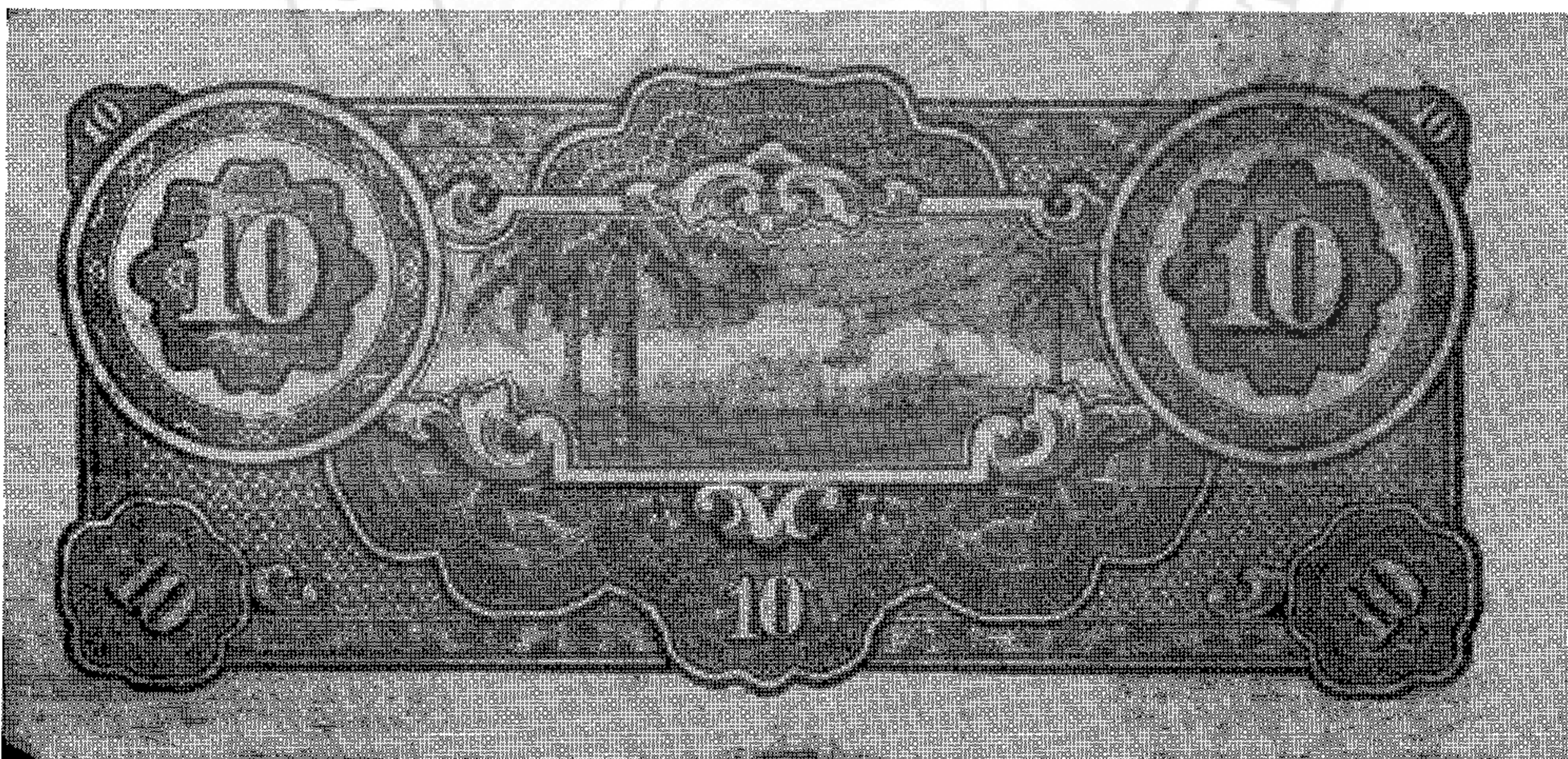
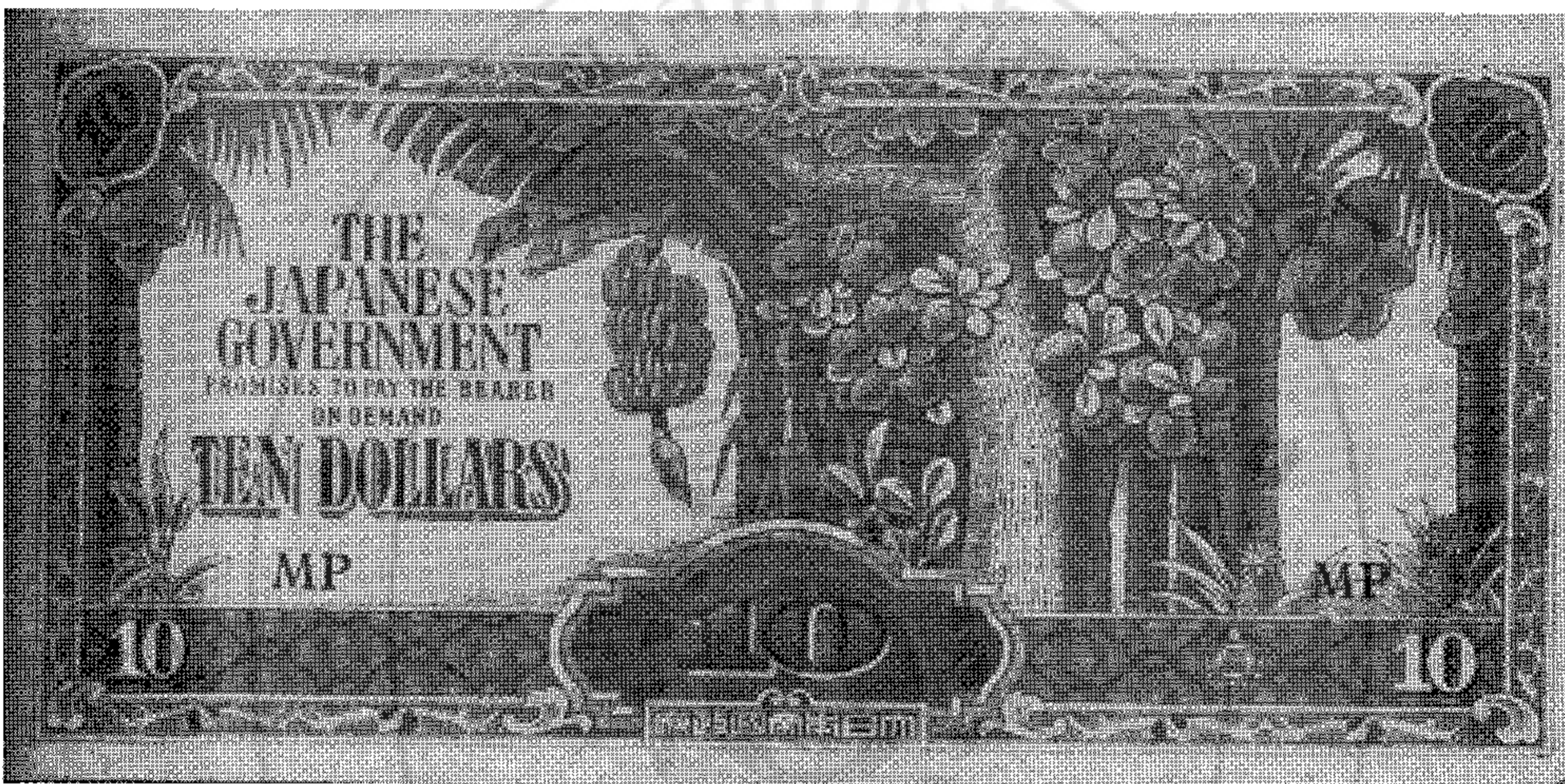

ภาพที่ 4.5 ภายในร้าน หลักเมืองโฮสธ หมอโคเช คือผู้ที่นั่งที่โต๊ะข้างหน้า (อเนก นาวิกมูล. 536)

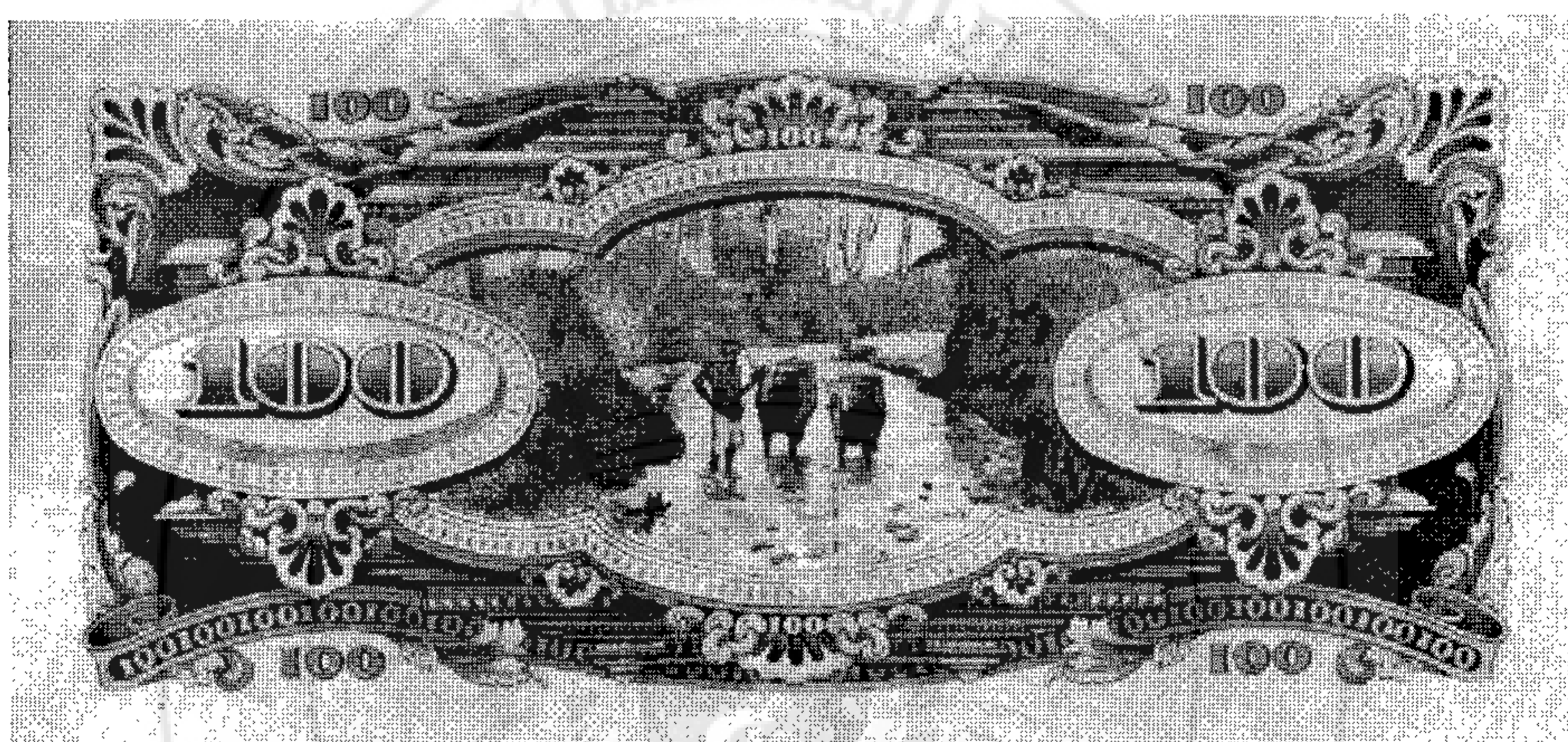
บริเวณที่อยู่ตรงข้ามกับวัดคอนรักปัจจุบัน และคอยช่วยเหลือคนที่เจ็บป่วยโดยไม่เห็นแก่ค่าตอบแทนเป็นสำคัญ จนเป็นที่รักใคร่นับถือของบรรดาชาวเมืองสงขลา ทั้ง ๆ ที่ชีวิตหลังจากที่แท้จริงของเขาก็คือแนวที่ห้าของญี่ปุ่น มีหน้าที่แอบหยั่งความลึกของน้ำบริเวณทะเลสาบและบริเวณรอบเกาะหนูเกาะแมว

นอกจากนี้แล้ว ยังมีชาวญี่ปุ่นที่ทำหน้าที่เป็นแนวที่ห้าในเมืองสงขลาอีกหลายคน แต่เท่าที่ผู้ให้สัมภาษณ์พอจะจำได้แม่นยำเช่นเดียวกับหมอโคเซ ก็คือ เจ้าของร้านไคนังโกชิ ซึ่งผู้ให้สัมภาษณ์ลืมชื่อเจ้าของร้านไปแล้ว แต่จำได้ว่าร้านนี้ตั้งอยู่ที่ถนนนางงามเป็นร้านขายถ้วยชาม

ภาพที่ 4.6 ธนบัตรญี่ปุ่นจำนวน 10 เยน ญี่ปุ่นนำมาใช้ในประเทศไทยในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 มีมูลค่าเท่ากับเงินไทย 10 บาท ชาวบ้านนิยมเรียกว่า “ธนบัตรต้นกล้วย”

ภาพที่ 4.7 ธนบัตรญี่ปุ่นที่นำมาใช้ในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 มูลค่า 100 เยน เทียบเท่าเงินไทย 100 บาท ในขณะที่ก่อนเกิดสงครามโลกครั้งที่ 2 เงิน 1 เยน เท่ากับ 80 สตางค์ (แปลก ศิลปกรรมพิเศษ. 2530)

งานอีกด้านหนึ่งที่ถือเป็นภารกิจสำคัญของแนวที่ห้าฝ่ายญี่ปุ่น ก็คือ การสอดแนมเพื่อสืบเสาะข้อมูลว่า บ้านหลังใดในตัวเมืองสงขลาที่มียานพาหนะใช้ ไม่ว่าจะเป็นประเภทรถยนต์ รถจักรยานยนต์ หรือรถจักรยานสองล้อ และบ้านหลังใดมีบ่อน้ำอยู่ภายในบริเวณบ้าน รวมทั้งยังแอบเก็บข้อมูลเกี่ยวกับสภาพภูมิศาสตร์และสถานที่สำคัญทั้งหลายของเมืองสงขลาอีกด้วย

ในการวางแผนการบุกยึดเมืองสงขลาไว้ล่วงหน้า นั้น ฝ่ายญี่ปุ่นไม่เพียงแต่จะใช้วิธีการส่งแนวที่ห้าเข้ามาเท่านั้น ยังได้เตรียมยุทธปัจจัยที่จำเป็นไว้อย่างเพียงพอ ทั้งยานพาหนะ อาวุธ เครื่องมือเครื่องใช้ อาหาร เวชภัณฑ์ เงินตรา ตลอดจนข้อมูลเกี่ยวกับเส้นทางคมนาคมที่

สะดวกและปลอดภัย จนส่งผลให้กองทัพญี่ปุ่นประสบความสำเร็จในการยกพลขึ้นบกตลอดจนการยึดเมืองต่าง ๆ ที่เป็นจุดยุทธศาสตร์สำคัญในภาคใต้ของประเทศไทย รวมทั้งสงขลาด้วย

ต่อไปนี้ผู้วิจัยขอยกคำบอกเล่าผ่านการสัมภาษณ์บุคคลต่าง ๆ มาเสนอ ได้แก่

1. สิบเอกจ่านงค์ สนธิสุทธิ ได้เล่าว่า

...ก่อนเกิดสงคราม ในเมืองสงขลามีพวกญี่ปุ่นเข้ามาอยู่เยอะพวกนี้เป็นสายลับกันทั้งนั้น คอยสอดแนมเรื่องต่าง ๆ บ้านไหนมีรถอะไร มีบ่อน้ำไหมมันรู้หมด มันรู้จนกระทั่งสภาพพื้นที่ ดินฟ้าอากาศเป็นอย่างไร น้ำในทะเลสาบหรือทะเลลึกแค่ไหนมันรู้หมด มันเก่งจริง ๆ ที่ทำให้ชาวบ้านชาวเมืองไว้วางใจและรักใคร่ คนหนึ่งที่จำได้แม่นก็คือ หมอไคเซ เจ้าคนนี้มันเปิดร้านหมออยู่แถว ๆ วัดคอนรัก ใครเจ็บป่วยไปหาการรักษาให้ อย่างดี แล้วไม่ค่อยเอาเงินเอาทอง...

(จ่านงค์ สนธิสุทธิ, 2546, กุมภาพันธ์ 17)

ภาพที่ 4.8 สิบเอกจ่านงค์ สนธิสุทธิ ปัจจุบันอายุ 86 ปี ในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ปฏิบัติหน้าที่ประจำทหารปืนใหญ่ ค่ายสวนตุล ดิศยศสิบตรี อยู่ฝ่ายพลเล็ง ทั้งนี้ต้องได้รับคำสั่งการจากหน่วยตรวจการณ์บนเขารูปช้างก่อนทุกครั้ง

2. นายวิโรจน์ คงคาลัย ได้เล่าว่า “...ไ้แนวที่ห้ามันสำคัญ มันมาอยู่นานแล้ว ตั้งแต่ก่อนสงครามเกิดนานแล้ว มีการตั้งบ้านเรือนอยู่ที่ถนนนางงาม ชื่อร้านไคนังโกชิ เป็นร้านขายถ้วยชาม...” (วิโรจน์ คงคาลัย, 2546, มีนาคม 14)

ภาพที่ 4.9 นายวิโรจน์ คงคาลัย ปัจจุบันอายุ 79 ปี ได้เล่าถึงเหตุการณ์ความภาคภูมิใจอย่างยิ่งที่ได้เป็นยุวชนทหารในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2

3. นายปิ่น เพชรมณี ได้เล่าว่า

...ก่อนที่ญี่ปุ่นบุกสงขลา ผมอายุ 15 ปี ชอบนั่งเรือออกทะเลสาบสงขลาประจำ มีอยู่วันหนึ่งพบผู้ชายคนหนึ่ง ตัวเล็ก ๆ ผิวขาวหน้าตาดี นั่งเรือตกปลาอยู่ในทะเลสาบ ตอนหลังจึงทราบว่า ผู้ชายคนนี้เป็นหมอญี่ปุ่นชื่อ “หมอไคเซ” ต่อมาจึงรู้ว่า เจ้าหมอนี้เป็นแนวที่ห้าของญี่ปุ่น เข้ามาลอบแอบหยั่งความลึกของทะเลสาบและน้ำบริเวณรอบเกาะหนู เกาะแมว...”

(ปิ่น เพชรมณี, 2546, มีนาคม 12)

ภาพที่ 4.10 นายปิ่น เพชรมติ ปัจจุบันอายุ 77 ปี เป็นชาวตำบลเกาะยอ เล่าว่าเคยเห็นหมอไคเซ็งเรือ ตกปลาในทะเลสาบสงขลา ต่อมาภายหลังจึงทราบว่าเป็นแนวที่ 5

4. นางสาวนพณา รัตนปราการ ได้เล่าว่า

...สมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 เมื่อญี่ปุ่นบุกเมืองสงขลา คุณพ่อเป็นเจ้าของโรงสีไฟหับให้หิน ที่อยู่บริเวณถนนนครนอก คุณพ่อเล่าว่าพวกญี่ปุ่นจะสืบเสาะหาข้อมูลจนรู้หมดว่า บ้านหลังใดมีรถยนต์ รถจักรยานยนต์ และรถจักรยานสองล้อใช้ และบ้านหลังใดมีบ่อน้ำ อยู่ภายในบริเวณบ้าน พอถึงวันที่ญี่ปุ่นบุกยึดสงขลา ก็จะตรงไปจู่โจมและยึดครองบ้าน หลังนั้นทันทีเพื่อใช้เป็นสำนักงานของญี่ปุ่น บ้านของคุณพ่อก็ถูกยึดด้วยเช่นกัน...

(นพณา รัตนปราการ, 2546, มีนาคม 10)

5. นางเครือวัลย์ ศรีพจนารถ ได้เล่าว่า

...คนเมืองสงขลา รู้กันภายหลังว่า พวกญี่ปุ่นมันเตรียมแผนการรบล่วงหน้าหลายปี ทั้ง เรื่องการส่งคนเข้ามาเป็นสายลับ การเตรียมปัจจัยต่าง ๆ ไว้สำหรับทำสงคราม มันเตรียม เพียบพร้อมหมดไม่ว่าจะเป็นยานพาหนะ อาวุธ เครื่องมือเครื่องใช้ เสื้อผ้า อาหาร ยา ตลอดจนแผนที่เกี่ยวกับเส้นทางต่าง ๆ ทำให้กองทัพญี่ปุ่นยกพลขึ้นบกเมืองสำคัญต่าง ๆ ของภาคใต้และสงขลาได้สำเร็จง่าย ๆ ...

(เครือวัลย์ ศรีพจนารถ, 2546, มีนาคม 11)

ภาพที่ 4.11 นางนพณา รัตนปราการ ปัจจุบันอายุ 72 ปี บุตรสาวนายสุชาติ รัตนปราการ ซึ่งเป็นคหบดีเจ้าของโรงสีข้าวในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ได้เล่าเหตุการณ์เมื่อครั้งญี่ปุ่นบุกสงขลาแล้วยึดบ้านหลังนี้เพื่อตั้งเป็นสำนักงาน

ภาพที่ 4.12 นางเครือวัลย์ ศรีพจนารด ปัจจุบันอายุ 86 ปี ได้เล่าว่าในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 มีอาชีพเป็นช่างเสริมสวยที่ถนนนครใน อำเภอเมืองสงขลา ขณะนั้นตั้งครรภักดิ์ตลอด จึงหนีญี่ปุ่นไปอยู่แหลมสนฝั่งหัวเขาแดง

นอกจากข้อมูลที่ได้จากการบอกเล่าผ่านการสัมภาษณ์ข้างต้น ผู้วิจัยยังพบข้อมูลเกี่ยวกับการวางแผนล่วงหน้าก่อนการเข้ามายึดเมืองยุทธศาสตร์สำคัญต่าง ๆ ในภาคใต้ รวมทั้งเมืองสงขลาในเอกสารต่าง ๆ ซึ่งจะได้นำเสนอข้อมูลจากเอกสาร ดังนี้

ญี่ปุ่นได้วางแผนยุทธศาสตร์ที่จะอาศัยประเทศไทยเป็นเส้นทางเดินทัพผ่านเพื่อเข้าโจมตีอาณานิคมของอังกฤษ ได้แก่ มลายู สิงคโปร์ และพม่า โดยเตรียมการล่วงหน้าเป็นเวลานาน ดังจะเห็นได้ว่าการบุกเมืองที่เป็นจุดยุทธศาสตร์ทุก ๆ เมือง ญี่ปุ่นจะส่งแนวที่ห้ำหั่นปลอมแปลงตัวมาอาศัยอยู่ปะปนกับชาวเมืองเหล่านั้น ดังเช่น ที่นครศรีธรรมราชก็มีนายทหารญี่ปุ่นปลอมแปลงตัวเป็นช่างถ่ายรูปและหมอฟันชื่อว่า หมอมาตุ ส่วนที่สงขลาก็มีนายทหารญี่ปุ่นปลอมแปลงตัวมาเป็นพ่อค้าเปิดร้านขายถ้วยชามที่ถนนนางงาม ชื่อร้านไฉนังโกชิ (แปลกสิลปกรรมพิเศษ, 2530) สำหรับที่ตรังก็มีหมอญี่ปุ่นชื่อ หมอนากาว่า และที่ปัตตานีก็มีหมอชาวญี่ปุ่นเช่นกัน ซึ่งแท้จริงแล้วบุคคลเหล่านี้ ล้วนเป็นนายทหารแห่งกองทัพญี่ปุ่นศรีอยุธยาทั้งสิ้น (ครุณี บุญภิบาล, 2534 : 42 อ้างจาก เจริญ รัตนอุดม, ม.ป.ป. : 1)

บรรดาแนวที่ห้ำหั่นของญี่ปุ่นที่ต่างเข้ามาปฏิบัติงานในภาคใต้ของประเทศไทย ล้วนยึดอาชีพที่มีโอกาสสร้างความสัมพันธ์อันใกล้ชิดกับคนไทยโดยเฉพาะอาชีพหมอ ชื่อหมอที่ติดปากผู้คนชาวเมืองสงขลามากที่สุด เมื่อประมาณ พ.ศ.2478 คือ “หมอโคเช” ซึ่งประวัติหมอผู้นี้ วิลเลียม แอล. สวอน (William L. Swan) ผู้เชี่ยวชาญเรื่องความสัมพันธ์ไทย – ญี่ปุ่น ในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ได้เล่าไว้ว่า หมอโคเชหรือชื่อเดิม คือ หมอเซโตะ เกิดราวปี พ.ศ. 2433 ขณะอายุ 21 ปี ได้เดินทางออกจากประเทศญี่ปุ่นมาอยู่ที่สิงคโปร์และแหลมมลายูประมาณ 10 ปี มีประสบการณ์ในการทำงานหลายด้านรวมทั้งการขายยา ต่อมาได้ทำงานในตำแหน่งผู้ช่วยของแพทย์ชาวอังกฤษ ครั้นปี พ.ศ. 2468 ขณะอายุได้ 35 ปี ได้ย้ายครอบครัวมาอยู่ภูเก็ต ได้รับใบอนุญาตประกอบอาชีพเป็นแพทย์ได้ โดยขอจากเจ้าหน้าที่ฝ่ายไทยสมัยนั้น หมอเซโตะเริ่มตั้งรกรากที่ภูเก็ต โดยแต่งงานกับชาวญี่ปุ่นด้วยกัน มีบุตรชาย 1 คน ชื่อมาซาโอะ ต่อมาเมื่ออายุได้ 45 ปี ได้ย้ายครอบครัวมาอยู่ที่สงขลา

ตลอดระยะเวลาที่หมอเซโตะอาศัยอยู่ที่สงขลา เขาพยายามหาข้อมูลส่งให้กับเจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารของญี่ปุ่น โดยตลอด เรื่องนี้ได้ปิดเป็นความลับแม้คนในครอบครัวก็ไม่ทราบ ต่อมาประมาณเดือนเมษายน พ.ศ. 2482 มาซาโอะผู้เป็นบุตรชายมีอายุประมาณ 8 ขวบ ได้เล่าเหตุการณ์ว่า ในเช้าวันหนึ่งได้มีชาวญี่ปุ่นมาเยี่ยมพ่อแล้วชวนกันไปตกปลา หมอเซโตะพามาซาโอะไปด้วย ได้เช่าเรือประมง (เช่าเฉพาะเรือ) ได้แจวเรือไปในทะเลสาบสงขลาแล่นออกไปจากฝั่งประมาณ 5 กิโลเมตร แล่นไปตามเกาะต่าง ๆ ในทะเลสาบสงขลาและอ่าวไทย

ตั้งแต่เช้าจนถึงค่ำโดยมิได้ตกปลา แต่ไปวัดความลึกของทะเลสาบ มาซาโอะคาดว่าชาวญี่ปุ่น ผู้นี้ต้องเป็นเจ้าหน้าที่จากกองทัพญี่ปุ่นที่เข้ามาหาข้อมูล การที่พ่อพามาซาโอะไปด้วยก็เพื่อมิให้ คนสงสัย (William L. Swan อ้างถึง ในศรีสมร ศรีเบญจพลางกูร, 2529)

เรื่องราวการสอดแนมความลับในเมืองสงขลาของทหารญี่ปุ่นยังได้ปรากฏอยู่ใน บันทึกของขุนศิลปกรรมพิเศษ (แปลก ศิลปกรรมพิเศษ) ซึ่งได้กล่าวถึงการสอดแนมของทหาร ญี่ปุ่นจนล่วงรู้ข้อมูลของชาวเมืองสงขลาเกือบทุกครัวเรือน ดังปรากฏจากความตอนหนึ่งว่า

...รถยนต์ของใครเก็บไว้ที่ไหนญี่ปุ่นรู้หมด และไปทูประตูปบ้านเจ้าของ เอารถยนต์ไป ใช้ตั้งแต่วันแรกที่ยกพลขึ้นบก ญี่ปุ่นมีแผนที่เขตเทศบาลเมืองสงขลาเป็นเล่ม เวลาใช้ ใครทำอะไรที่ไหนก็ฉีกแผนที่ออกมาแผ่นหนึ่ง กาเครื่องหมายที่ ๆ จะให้ไปปฏิบัติงาน แล้วมอบแผนที่นั้นให้ไปเป็นคู่มือ นับเป็นความสะดวกมาก...

(แปลก ศิลปกรรมพิเศษ, 2530)

นอกจากนี้ยังมีการกล่าวถึงบรรดาแนวที่ห้าของญี่ปุ่น ที่เข้ามาปฏิบัติงานในภาคใต้ ใ้ว่า ส่วนใหญ่มักเป็นหนุ่มถึงวัยกลางคน โดยเดินทางแบบอำพรางมากับเรืออาซาฮิยามารา มิทซึไลน์ (Asahi-yamara Mitsiline) และระบุนาชิฟในใบเดินทางว่าเป็นพนักงานของบริษัท มิทซึบิชิ สาขากรุงเทพมหานคร มีตำแหน่งเป็นหมอบ้าง เป็นนักธุรกิจบ้าง ทั้ง ๆ ที่บุคคลเหล่านี้ ล้วนเป็น เสนาธิการทหารที่ถูกส่งตัวมาจากกองบัญชาการทหารของประเทศญี่ปุ่น เพื่อทำ หน้าที่สืบราชการลับและจัดเก็บข้อมูลต่าง ๆ ด้านยุทธศาสตร์ทางการทหาร เพื่อเตรียมการให้ กองทัพญี่ปุ่นบุกเข้าสู่อินโดจีนของฝรั่งเศสตลอดจนพม่าและมลายูของอังกฤษ (สรศักดิ์ งามขจรกุลกิจ, 2529 : 83)

การวางแผนกลยุทธ์ในการทำสงครามของทหารญี่ปุ่น ได้ปรากฏแก่สายตาของ ชาวสงขลาอย่างแท้จริงเมื่อได้พบเห็นว่าญี่ปุ่นได้เตรียมเครื่องมือเครื่องใช้มาอย่างครบถ้วน นับตั้งแต่รถจักรยานพับได้ ไม้กวาด นอกจากนี้ยังมีมุ้งขนาดจิ๋วปิดเฉพาะหน้ากันยุงกัดเวลา นอนอีกด้วย โดยมีศาสตราจารย์ชาวญี่ปุ่นได้มาทำการตรวจเลือดเด็กนักเรียนบางโรงเรียนใน จังหวัดสงขลา เพื่อตรวจหาเชื้อมาเลเรียไว้ล่วงหน้าแล้ว ตั้งแต่ก่อนสงครามจะเกิดขึ้น (ดร.ณิ บุญภิบาล, 2534 : 43)

จากการวางแผนยุทธศาสตร์การรบที่เตรียมการล่วงหน้าเป็นเวลาหลายปี ไม่ว่าจะ เป็นการตระเตรียมเรื่องส่งคนเข้ามาเป็นแนวที่ห้า หรือการเตรียมยุทธปัจจัยในการทำ สงครามอย่างเพียบพร้อม เช่น ยานพาหนะ อาวุธ เครื่องมือเครื่องใช้ เครื่องแต่งกาย อาหาร

เวชภัณฑ์และเงินตรา ตลอดจนถึงเส้นทางคมนาคมที่สะดวกและปลอดภัย ส่งผลให้กองทัพญี่ปุ่นพบกับความสำเร็จในการยกพลขึ้นบก ตลอดจนถึงการยึดจุดยุทธศาสตร์ที่สำคัญทั้งหลายของเมืองสำคัญต่าง ๆ ในภาคใต้ของประเทศไทยโดยเฉพาะที่สงขลา

ในส่วนของยกพลขึ้นบกที่สงขลานั้น กองทหารญี่ปุ่นก็ได้วางแผนล่วงหน้าด้วยความรอบคอบและแยบยลเป็นเวลาหลายปี สิ่งที่เป็นประจักษ์พยานในเรื่องนี้ก็คือ ก่อนการยกพลขึ้นบกญี่ปุ่นได้ขออนุญาตตั้งสถานกงสุลประจำสงขลาขึ้นที่ถนนรามวิถี โดยมีนายคัทสึโนได้รับการแต่งตั้งให้เป็นกงสุลประจำสงขลา ซึ่งสถานกงสุลนี้เองเป็นสถานที่ที่ญี่ปุ่นแอบรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับสภาพภูมิศาสตร์ ภูมิประเทศ ภูมิอากาศ ความลึกของระดับน้ำทะเล แผนที่ในเขตเทศบาลเมืองสงขลา ตลอดจนสถานที่ตั้งของเมืองต่าง ๆ ในภาคใต้ แล้วส่งไปให้เจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารของตน (ศรีสมร ศรีเบญจพลางกูร, 2539)

2.2 การปะทะกันระหว่างกองกำลังฝ่ายไทยกับฝ่ายญี่ปุ่น จากการบอกเล่าผ่าน **การสัมภาษณ์** ทำให้ทราบข้อมูลเกี่ยวกับการปะทะกันระหว่างกองกำลังฝ่ายไทยกับฝ่ายญี่ปุ่น ดังนี้

สถานการณ์การสู้รบระหว่างฝ่ายไทยกับฝ่ายญี่ปุ่นที่สงขลา เริ่มเปิดฉากตั้งแต่เช้ามีดของวันที่ 8 ธันวาคม พ.ศ. 2484 ซึ่งมีลักษณะที่แตกต่างจากการสู้รบบริเวณพื้นที่เมืองอื่น ๆ ที่ญี่ปุ่นยกพลขึ้นบก อาทิ บางปู สมุทรปราการ ประจวบคีรีขันธ์ ชุมพร สุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช และปัตตานี กล่าวคือ สงขลาเป็นจุดโจมตีที่ญี่ปุ่นส่งกองกำลังเข้าไปจำนวนมากเป็นพิเศษ ทั้งนี้เพราะมีพื้นที่ที่กองกำลังญี่ปุ่นสามารถยกพลขึ้นบกได้สะดวกมาก เนื่องจากมีหาดทรายกว้างและยาวเป็นระยะทางกว่า 9 กิโลเมตร กองกำลังฝ่ายญี่ปุ่นได้ใช้เรือท้องแบนติดเครื่องยนต์ จำนวน 15 - 20 ลำ ลำเลียงกำลังทหารและยานพาหนะขึ้นบกบริเวณชายหาดทั่วไปตั้งแต่บริเวณทะเลสาบชายฝั่งแหลมสน แหลมสมิหลาจนถึงหาดเก้าเส้ง แล้วได้เกิดการปะทะกับกองกำลังฝ่ายไทยดังต่อไปนี้

1. กองกำลังญี่ปุ่นเริ่มปะทะกับกำลังตำรวจของกองกำลังตำรวจภูธรสงขลา เวลา 01.30 น. กำลังตำรวจไทยมีน้อยกว่าจึงไม่สามารถต้านทานกองกำลังญี่ปุ่นจึงล่าถอย ตำรวจบางนายถูกทหารญี่ปุ่นจับตัวเป็นเชลย และญี่ปุ่นได้ใช้ลูกระเบิดขว้างบ้านพักตำรวจจนได้รับความเสียหาย หลังจากนั้นได้เข้ายึดสถานีรถไฟ และเส้นทางคมนาคมบริเวณเมืองสงขลาได้ทั้งหมด

2. กองกำลังญี่ปุ่นได้เคลื่อนทัพด้วยหน่วยปฏิบัติการพิเศษ ซึ่งเป็นหน่วยยานยนต์เคลื่อนที่เร็วเข้ายึดบ้านสำโรง ซึ่งชาวบ้านเรียกกันแต่เดิมว่า “โหมรุง” แล้วเกิดการปะทะกับ

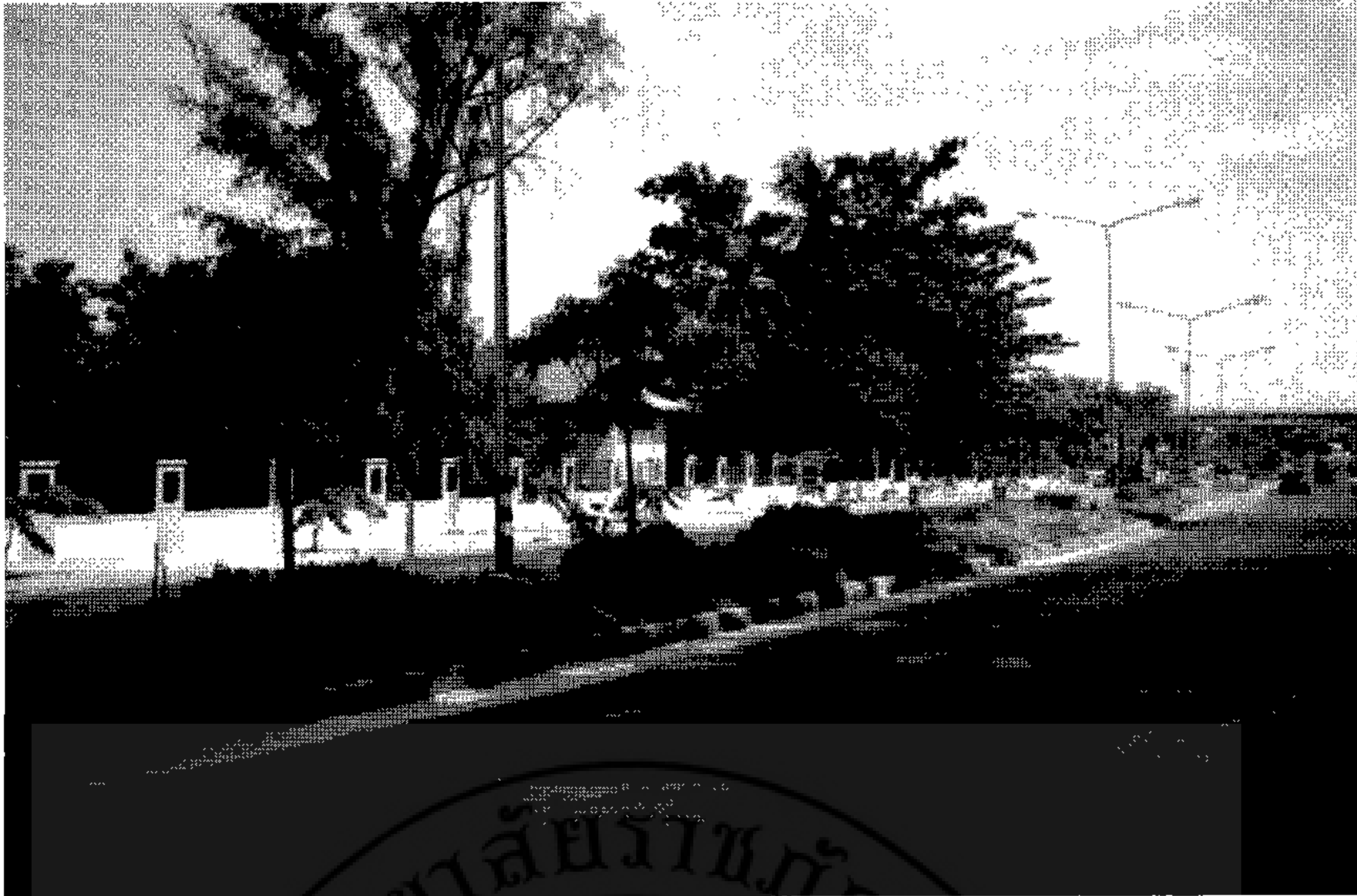

ภาพที่ 4.15 บริเวณที่เรียกว่า สำโรงหรือ โหมรง เป็นทางแยกเข้าสู่ตัวเมืองสงขลา เคยเป็นจุดปะทะกันในสงครามโลกครั้งที่ 2 ระหว่างทหาร ร.พัน 41 จากค่ายสวนตุลกับทหารญี่ปุ่นที่ยกพลบุกสงขลา เมื่อวันที่ 8 ธันวาคม พ.ศ. 2484 ปัจจุบัน คือ สามแยกสำโรง

หน่วยลาดตระเวนของกองพันทหารราบที่ 41 ที่เข้ามาภายหลัง เมื่อประมาณ 05.00 น. ได้เกิดการยิงต่อสู้กัน โดยมีกองพันทหารปืนใหญ่ที่ 13 เป็นหน่วยยิงช่วย และในเวลา 06.30 น. กำลังส่วนใหญ่ของกองพันทหารราบที่ 41 ซึ่งนำโดย ร.อ.โชติ โกมลวัต ได้ยิงต่อสู้กับญี่ปุ่น แต่เนื่องจากกองพันทหารราบที่ 41 มีกำลังน้อยกว่า จึงไม่สามารถผลักดันกำลังเข้าศึกได้ทั้ง ๆ ที่พยายามต่อสู้อย่างเต็มกำลังความสามารถ ร.อ.โชติ โกมลวัต ได้ขอกำลังเพิ่มเติมจากจังหวัดทหารบกสงขลา ก็ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยทหารปืนใหญ่ที่ 13 ซึ่งตั้งอยู่ที่เขารูปช้างเข้าไปสมทบ การสู้รบดำเนินต่อไปโดยกองกำลังจากกองพันทหารราบที่ 41 ต้องถอยร่นจากสำโรงไปตามถนนสายทุ่งหวัง (ปัจจุบันคือถนนสงขลา-นาทวี) โดยมีกองกำลังญี่ปุ่นรุกติดตามไปจนเวลาประมาณ 12.00 น. จึงได้รับคำสั่งจากหน่วยเหนือให้ยุติการรบ อย่างไรก็ตามเครื่องบินญี่ปุ่นก็ได้ทิ้งลูกระเบิดลงบริเวณที่ตั้งของกองพันทหารราบที่ 41 จนอาคารที่พักพังเสียหาย

3. กำลังส่วนหนึ่งของกองพันทหารราบที่ 5 ได้ปะทะกับขบวนยานยนต์ของญี่ปุ่น บริเวณควนแม่เตย เมื่อเวลา 02.40 น. ได้เกิดการยิงต่อสู้กันอย่างรุนแรงจนกระทั่งเวลา 04.00 น.

ภาพที่ 4.16 เขابันไคนาง บ้านน้ำน้อย ในอดีตเป็นจุดปะทะกันระหว่างทหารไทยจาก ร.พัน 5 ตำบลคองหงส์ โดยทหารไทยได้ยกกำลังเข้าสกัดกั้นทหารญี่ปุ่น ก่อนที่กองทัพญี่ปุ่นจะเคลื่อนไปยังอำเภอสะเดา เพื่อเข้าสู่แหลมมลายู

ภาพที่ 4.17 เขابันไคนางในปัจจุบัน จะเห็นศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคที่ 11 ตั้งอยู่ในบริเวณเนินเขาแห่งนี้

ทหารไทยสู้ไม่ได้ต้องถอยร่นโดยอาศัยความมืดไปตามแนวน้ำน้อยเพื่อยึดเป็นที่มั่นในการตั้งรับต่อไป

4. กำลังอีกส่วนหนึ่งของกองพันทหารราบที่ 5 ได้ปะทะกับทหารญี่ปุ่นซึ่งเดินทางโดยรถไฟจากอำเภอเมืองสงขลาบริเวณเขابันไคนาง ใกล้กับสถานีรถไฟน้ำน้อย อำเภอหาดใหญ่ (ปัจจุบันคือที่ตั้งศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมที่ 11 ประจำจังหวัดสงขลา) เมื่อเวลาประมาณ 8.00 น. การต่อสู้ดำเนินต่อไปอย่างรุนแรง ทหารญี่ปุ่นล้มตายเป็นจำนวนมาก จนกระทั่งเวลา 14.00 น. จึงมีคำสั่งจากหน่วยเหนือให้ยุติการรบต่อ

สาเหตุที่ญี่ปุ่นยกกองกำลังมุ่งผ่านเขابันไคนางจนเกิดการปะทะกันกับกองพันทหารราบที่ 5 เป็นเพราะเส้นทางนี้มีถนนตัดตรงไปยังอำเภอสะเดา อันเป็นพื้นที่พรมแดนระหว่างไทยกับมลายู จึงเป็นเส้นทางที่ญี่ปุ่นได้วางแผนจะใช้ยกกองทัพผ่านเข้าไปยังมลายู เพื่อบุกโจมตีกองทหารอังกฤษที่ตั้งมั่นอยู่ที่สิงคโปร์ ส่วนสาเหตุใหญ่ที่ญี่ปุ่นต้องการบุกยึดสิงคโปร์ของอังกฤษให้ได้นั้น เป็นเพราะสิงคโปร์เป็นฐานทัพที่สำคัญมากของอังกฤษ อีกทั้งยังเป็นเมืองท่าที่มีความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจ หากอังกฤษต้องสูญเสียสิงคโปร์ไปก็เท่ากับอังกฤษสูญเสียอำนาจไปด้วย และด้วยเหตุที่ญี่ปุ่นต้องการบุกโจมตีเอาชัยชนะเหนือกองทหารอังกฤษซึ่งตั้งมั่นอยู่ที่สิงคโปร์ให้ได้นี้เอง ญี่ปุ่นจึงต้องบุกยึดภาคใต้ของประเทศไทย โดยเฉพาะเมืองสงขลาที่มีชายแดนในอำเภอสะเดาติดต่อกับมลายู แล้วใช้เป็นเส้นทางเข้าไปถึงสิงคโปร์ได้อย่างรวดเร็ว

ส่วนกองกำลังฝ่ายไทยที่ทำหน้าที่ต้านทานกองกำลังญี่ปุ่นอยู่บริเวณควนแม่เตยกับเขابันไคนาง ตำบลน้ำน้อย คือกองพันทหารราบที่ 5 ประจำค่ายคองหงส์ ตำบลคองหงส์ อำเภอหาดใหญ่ ภารกิจหลักอันสำคัญของกองพันนี้ ก็คือ การคอยต้านทานมิให้กองกำลังฝ่ายญี่ปุ่นเดินทัพผ่านเข้าสู่อำเภอหาดใหญ่ แล้วต่อไปยังอำเภอสะเดาได้ เมื่อพิจารณาถึงบริเวณฐานที่มั่นของกองพันทหารราบที่ 5 ที่ตั้งอยู่บนเขابันไคนางก็จะเห็นว่าเป็นชัยภูมิที่ได้เปรียบเข้าศึก เพราะเป็นช่องเขาแคบตั้งอยู่บนที่สูง สามารถมองเห็นกองกำลังของข้าศึกที่เคลื่อนทัพเข้ามาทั้งทางรถยนต์และรถไฟได้ถนัดชัดเจน

อนึ่ง ตอนเย็นในวันเดียวกันกับวันที่ญี่ปุ่นบุกสงขลา เวลาประมาณ 18.00 น. ได้มีการเจรจกันอย่างเป็นทางการระหว่างฝ่ายไทยกับฝ่ายญี่ปุ่น เป็นอันยุติการปะทะกันระหว่างกองกำลังฝ่ายไทยกับกองกำลังญี่ปุ่นที่สงขลา

ต่อไปนี้ผู้วิจัยขอยกคำบอกเล่าผ่านการสัมภาษณ์บุคคลต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการปะทะกันระหว่างกองกำลังฝ่ายไทยกับกองกำลังฝ่ายญี่ปุ่น ดังนี้

1. นายธนิต กุลประ โยชน์ ได้เล่าว่า

...จุดแรกที่ญี่ปุ่นยกพลขึ้นบก คือปลายแหลมบริเวณปากน้ำสงขลา มีสถานีตำรวจที่ตั้งอยู่ สมัยนั้นเขาเรียกโรงพักใหญ่ ทุกวันนี้ก็คือกองกำกับการตำรวจสงขลา เกิดการยิงกันระหว่างตำรวจไทยกับทหารญี่ปุ่น เวลาประมาณตีหนึ่งครึ่งฝ่ายเราแพ้ เพราะคนน้อยกว่าจึงต้องถอย ญี่ปุ่นมันขว้างระเบิดใส่บ้านพักจนพังไปหลายหลัง สำหรับเรือใหญ่เขาจะจอดอยู่บริเวณทะเลนอก แล้วใช้เรือท้องแบนติดเครื่องยนต์ ลำเลียงทหารเข้ามาตั้งแต่ทะเลสาบจนถึงเก้าเส้ง ฝ่ายไทยมีหน่วยทหารปืนใหญ่ที่ 13 และกองทหารราบประจำการอยู่ที่กองพันทหารราบที่ 41 ค่ายสวนตุล กำลังจากค่ายสวนตุลนี่เองที่ได้ปะทะกับญี่ปุ่นบริเวณแยกสำโรง แต่ก่อนเรียกว่า “โหมรุง” เมื่อประมาณ 5.00 น. แต่เราสู้เขาไม่ได้เพราะกำลังเรามีน้อยกว่า แต่ก็สู้เต็มที่แหละ จากนั้นพวกญี่ปุ่นก็ได้เดินทัพต่อไปตามถนนไปหาดใหญ่เพื่อไปยังสะเดา ต้องผ่านเขาบันไดนาง เป็นจุดปะทะอีกแห่ง ที่จุดนี้ทหารญี่ปุ่นเสียกำลังรบเป็นจำนวนมาก...

(ธนิต กุลประ โยชน์, 2546, ธันวาคม 5)

ภาพที่ 4.18 นายธนิต กุลประ โยชน์ ชื่อเดิม นายธนิตย์ อุณินทาโร เป็นเสรีไทยในสงครามโลกครั้งที่ 2 ได้เล่าว่า ทหารญี่ปุ่นเดินทัพรวดเร็วด้วยหน่วยเคลื่อนที่เร็วที่มีประสิทธิภาพ

2. พันตรีเกริ หาญชนบท ได้เล่าว่า

...ตอนที่ญี่ปุ่นบุกสงขลา ผมเป็นทหารตึกยศสิบตรี มีหน้าที่เป็นผู้บังคับหมู่ปืนประจำกองร้อย 2 ที่ตั้งอยู่ในค่ายสวนตุล ตอนนั้น ร.อ.เดช ตูลวรรธนะ เป็นผู้บังคับบัญชาประจำกองทหารราบที่ 41 ซึ่งขณะนั้น ร.อ.โชติ โกมลวัต เป็นรองผู้บังคับกองพัน ทำหน้าที่แทน พันโทเชษฐ สิริวัฒนกุล ผู้บังคับกองพันที่กำลังลาป่วยอยู่ กองทหารราบที่ 41 มีกองบัญชาการอยู่บนเขารูปช้าง เป็นจุดตรวจการณ์ที่มีทำเลที่ได้เปรียบข้าศึก เข้ามีควันที่ 8 เวลาประมาณตี 4 ครึ่งเห็นจะได้ ก็เกิดการปะทะกันระหว่างหน่วยลาดตระเวนของกองพันทหารราบที่ 41 กับทหารญี่ปุ่นที่บริเวณสามแยกสำโรง จนประมาณ 06.30 น. ก็มีการปะทะใหญ่ระหว่างกองพันทหารราบที่ 41 กับญี่ปุ่น เราสู้เต็มที่แต่ก็สู้เขาไม่ได้ ร.อ.โชติ โกมลวัต จึงขอกำลังสนับสนุนจากจังหวัดทหารบกสงขลา เขาก็ส่งทหารปืนใหญ่ที่ 13 มาช่วย ก็สู้กันต่อไปจนถึงเที่ยงก็หยุด เพราะหน่วยเหนือสั่งให้ยุติการรบ เราเลิกรบแล้วแต่ญี่ปุ่นมันยังทิ้งระเบิดหลายลูกลงบริเวณบ้านพักของกองพัน อาคาร เสียหายไปเยอะ...

(เกริ หาญชนบท, 2545, ธันวาคม 7)

3. สิบเอกจ่านงค์ สนธิสุทธิ ได้เล่าว่า

...ที่ค่ายสวนตุลได้ถูกกองกำลังญี่ปุ่นโจมตีด้วยระเบิด ทั้ง ๆ ที่เรายุติการรบกับมันแล้ว แต่เสียหายไม่มากนัก เพราะตั้งอยู่ในพื้นที่ที่เหมาะสมปกคลุมหนาแน่นด้วยต้นมะพร้าว ญี่ปุ่นใช้เวลาครึ่งชั่วโมงในการทิ้งระเบิด ต้นมะพร้าวหักโค่นไปหลายต้น ห้องแถวทหารนายสิบ ร.พัน 41 ถูกทำลายไปหนึ่งหลัง โรงคลัง ป.พัน 41 หลังคาพังไปหนึ่งแถบ... ทหารญี่ปุ่นมันขึ้นจากเรือรบโดยใช้เรือท้องแบนติดเครื่องยนต์ประมาณ 15 – 20 ลำ เลียงพลขึ้นบกตั้งแต่แหลมสนจนถึงเก้าเส้ง มันใช้หน่วยปฏิบัติการเคลื่อนที่เร็วด้วยจักรยานพับได้ ปะทะกันครั้งแรกกับตำรวจไทยประมาณตีหนึ่งครึ่งเห็นจะได้ เราสู้ไม่ได้ ต้องถอย แต่ญี่ปุ่นยังรุกต่อ มันยิงระเบิดใส่บ้านพักแล้วจับตำรวจไปเป็นเชลยด้วย... อาจตั้งข้อสังเกตได้ว่า ญี่ปุ่นมิได้มีเป้าหมายที่จะคุกคามไทยให้ได้รับความเสียหาย เพียงแต่ต้องการบีบให้รัฐบาลไทยรับข้อเสนอของรัฐบาลญี่ปุ่นให้ยอมต่อกองทัพญี่ปุ่น ใช้ดินแดนไทยเป็นเส้นทางเดินทัพไปสู่มลายูและสุมาตราต่อไปจะเห็นได้จากลูกระเบิดที่ใช้ทิ้งก็มีได้มีอำนาจในการทำลายล้างที่รุนแรงอย่างที่คิด...

(จ่านงค์ สนธิสุทธิ, 2546, กุมภาพันธ์ 17)

4. พันตรียศ เข้มสมจิตร ได้เล่าว่า

...หน่วยงานทางทหารในความรับผิดชอบของจังหวัดทหารบกสงขลา ก็มีกองพันทหารราบที่ 41 ตั้งอยู่ที่สวนตุล กับกองพันทหารปืนใหญ่ที่ 13 ตั้งอยู่ที่เขารูปช้าง นอกจากนี้ก็มีกองพันทหารราบที่ 5 อยู่ที่ค่ายคองหงส์ หาดใหญ่ ทั้ง 3 หน่วยนี้ต่างมีส่วนร่วมในการปะทะกับญี่ปุ่น กองพันทหารราบที่ 41 กับกองพันทหารปืนใหญ่ที่ 13 ปะทะกับญี่ปุ่นที่บ้านลำโรงกับถนนสายทุ่งหวัง แต่กองพันทหารราบที่ 5 ที่คองหงส์ได้มารับหน้าทหารญี่ปุ่นอยู่ที่ควนแม่เตย กับเขาบันไดนาง การปะทะทุกจุดถึงเราจะเป็นฝ่ายเสียเปรียบ แต่ญี่ปุ่นก็ตายเยอะ โดยเฉพาะที่เขาบันไดนาง...

(ยศ เข้มสมจิตร, 2546, กุมภาพันธ์ 19)

ภาพที่ 4.19 พ.ต.ยศ เข้มสมจิตร ปัจจุบันอายุ 85 ปี ในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ได้ปฏิบัติหน้าที่เป็นทหารประจำกองพันทหารปืนใหญ่ที่ 13 สวนตุล จังหวัดสงขลา ซึ่งได้ร่วมรบกับ พ.ต.เกริก หาดูชนบท

5. นายไพบูลย์ พิชัยวงศ์ ได้เล่าว่า

...ที่จุดปะทะกันบริเวณเขาบันไดนาง ทหารญี่ปุ่นได้แสดงความสามารถเป็นที่ปรากฏในหมู่คนไทย มีการเล่าขานต่อ ๆ กันมาว่า ทหารญี่ปุ่นรู้จักตัดแปลงรถยนต์มาใช้วิ่งบนรางรถไฟ โดยงัดเอายางของล้อออกเหลือแต่กระดิ่งล้อ ทำให้เอามาใช้วิ่งบนรางรถไฟได้อย่างดี...

(ไพบูลย์ พิชัยวงศ์, 2546, มีนาคม 12)

ภาพที่ 4.20 นายไพบูลย์ พิชัยวงศ์ อดีตผู้อำนวยการโรงเรียนมหาวิทยาลัยราชภัฏ และอดีตนายกเทศมนตรีเทศบาลเมืองสงขลา ปัจจุบันอายุ 73 ปี ได้เล่าว่าในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 มีอายุ 11 ปี มีนิสัยซุกซน ชอบรวมกลุ่มกับเพื่อน ๆ คอยแกล้งทหารญี่ปุ่นอยู่เป็นประจำ

นอกจากข้อมูลที่ได้จากการบอกเล่าผ่านการสัมภาษณ์ข้างต้น ผู้วิจัยยังพบข้อมูลเกี่ยวกับการปะทะกันระหว่างกองกำลังฝ่ายไทยกับฝ่ายญี่ปุ่นในเอกสารต่าง ๆ ซึ่งจะได้นำเสนอจากข้อมูลจากเอกสารดังนี้

นายรัตนารถ ว. รัตนะ อดีตนายสถานีวิทยุสื่อสารฯ ประจำค่ายทหารคอหงส์ ร.พัน 5 ต.คอหงส์ อ.หาดใหญ่ จ.สงขลา มีหน้าที่รับผิดชอบการรับส่งข่าวสารของราชการทหาร ได้บันทึกเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริงเมื่อครั้งญี่ปุ่นบุกสงขลา ความว่า ก่อนหน้าวันเปิดฉากสงคราม

เอเชียบูรพารา 1 สัปดาหฺ์ มีผู้มาขอพบข้าพเจ้าพร้อมกับยื่นหนังสือเชิญจากผู้จัดการใหญ่บริษัทแห่งหนึ่งแต่จำชื่อไม่ได้ เขาได้มอบของกำนัล 3 อย่างให้ คือ เบียร์ (ตราพระอาทิตย์) 1 หีบ รองเท้ากีฬาพร้อมถุงเท้าคู่หนึ่ง และตุ้รตไฟฟ้า 1 ไปกลับหาดใหญ่ – กรุงเทพฯ 2 ใบ ผู้มาขอพบได้แจ้งว่าผู้จัดการใหญ่เจ้าของหนังสือเชิญต้องการให้ข้าพเจ้าไปร่วมงานฉลองรัฐธรรมนูญ แต่ข้าพเจ้าได้ปฏิเสธคำเชิญ เพราะไม่อยากละทิ้งภาระหน้าที่รับผิดชอบได้ ต่อมาจึงทราบว่าสถานีวิทยุที่สื่อสารฯ ประจำค่ายคองหงส์เป็นเป้าประสงค์ของการทำลายจุกยุทธศาสตร์ที่สำคัญแห่งหนึ่ง (รัตนารถ ว.รัตนะ, 2528 : 42)

นับเป็นความโชคคิของประเทศไทยที่มีเจ้าหน้าที่ที่มีความรับผิดชอบโดยไม่เห็นแก่อามิสสินจ้างหรือของกำนัลใด ๆ เพราะหากนายสถานีวิทยุผู้นี้ยินดีไปกรุงเทพฯ ตามคำเชิญก็เท่ากับเขาได้ละทิ้งภาระหน้าที่สำคัญด้านการสื่อสาร การติดต่อสั่งการระหว่างผู้บังคับบัญชาชั้นสูงสุดของกระทรวงกลาโหมที่จะสั่งการมายัง ผบ. ร.พัน 5 ก็ไม่สามารถสั่งการได้ ซึ่งจะก่อให้เกิดความสูญเสียบ่อยยับต่อกองกำลังฝ่ายไทย เนื่องจากสืบทราบภายหลังว่าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นกลอุบายของญี่ปุ่นที่ต้องการให้กองกำลังฝ่ายไทยที่สงขลาถูกตัดขาดการติดต่อกับส่วนกลาง แล้วญี่ปุ่นก็จะเป็นฝ่ายได้เปรียบเหนือกองกำลังฝ่ายไทย

สำหรับข้อมูลเกี่ยวกับหน่วยงานทหารที่ประจำอยู่ในสงขลา ก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 ได้มีผู้บันทึกไว้ว่าสงขลามีหน่วยงานทางทหารดูแลรับผิดชอบ 2 แห่ง คือ บริเวณค่ายทหารที่ตำบลคองหงส์ อำเภอหาดใหญ่ ตั้งอยู่ห่างจากเมืองสงขลาประมาณ 24 กิโลเมตร เป็นที่ตั้งของกองพันทหารราบที่ 5 (ปัจจุบันคือค่ายเสนาณรงค์) เป็นหน่วยขึ้นตรงของจังหวัดทหารบกสงขลา ตั้งอยู่อำเภอเมืองสงขลา แต่หน่วยนี้มีที่ตั้งอยู่ห่างไกลจากกองบังคับการจังหวัดทหารบก จึงไม่ได้รับคำสั่งให้ปฏิบัติการพร้อมกับหน่วยอื่น ๆ ขณะนั้นผู้บังคับกองพันทหารราบที่ 1 คือ พ.อ.ขุนแถวเถกิงพล (แถว ทองเนียม) ผู้บังคับกองพัน (กรมยุทธศึกษาทหาร, 2540) และอีกบริเวณ คือ ค่ายสวนตุล มีกองพันทหารราบที่ 41 และกองพันทหารปืนใหญ่ที่ 13 มี พ.ต.ขุนพรพิระพาล เป็นผู้บังคับกองพัน (อำพล เสนาณรงค์, 2541)

นอกจากนี้หนังสือประวัติศาสตร์การสงครามของไทยในสงครามมหาเอเซียบูรพากรมยุทธศึกษาทหารได้นำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับการปะทะกันระหว่างกองกำลังฝ่ายไทยกับกองกำลังฝ่ายญี่ปุ่นที่เมืองสงขลาไว้ค่อนข้างละเอียด ดังนี้

กองกำลังฝ่ายญี่ปุ่นเคลื่อนพลมาพร้อมกองเรือจำนวนมาก และจอดลอยลำอยู่บริเวณรอบชายฝั่งทะเลของอำเภอเมืองสงขลา ญี่ปุ่นได้ใช้เรือท้องแบนติดเครื่องยนต์บรรทุกทหารและยานพาหนะจำนวน 15 – 20 ลำ ลำเลียงกำลังทหารเพื่อขึ้นบกบริเวณชายหาดสงขลา

นับตั้งแต่ในทะเลสาบชายฝั่งแหลมสน แหลมสมิหลาจนกระทั่งถึงชายหาดเก้าเส้ง (ดูแผนที่ประกอบ)

การปะทะกันระหว่างกองกำลังฝ่ายไทยกับกองกำลังฝ่ายญี่ปุ่น เริ่มต้นตั้งแต่วันที่ 8 ธันวาคม 2484 เป็นการปะทะกันระหว่างตำรวจไทยกับกองกำลังฝ่ายญี่ปุ่น ณ บริเวณสถานีตำรวจสงขลา ซึ่งปัจจุบันคือกองกำกับการตำรวจภูธรสงขลา ฝ่ายตำรวจไทยมีกำลังน้อยกว่าจึงไม่สามารถต้านทานญี่ปุ่นไว้ได้ ผลจากการปะทะกันครั้งนี้มีตำรวจบาดเจ็บ 1 คน และบางส่วนถูกทหารญี่ปุ่นจับไปเป็นเชลย

จุดปะทะระหว่างกองกำลังฝ่ายไทยกับกองกำลังฝ่ายญี่ปุ่น เป็นการปะทะกันระหว่างกองพันทหารราบที่ 41 ซึ่งมีร้อยเอกโชติ โกมลวัต รองผู้บังคับกองพัน ทำการแทนผู้บังคับกองพันทหารราบที่ 41 คือ พันโทเชษฐ สิริวัฒนกุลที่กำลังป่วยอยู่ ทั้งนี้ร้อยเอกโชติ โกมลวัต ได้รับคำสั่งจากผู้บังคับการจังหวัดทหารบกให้นำกำลังจากกองพันทหารราบที่ 41 เข้ายึดบ้านลำโรงบริเวณเขารูปช้างเพื่อด้านทานกำลังทหารญี่ปุ่น การปะทะกันเริ่มขึ้นในเวลา 04.30 น. เมื่อหน่วยลาดตระเวนของกองพันทหารราบที่ 41 ได้ปะทะกับกองกำลังญี่ปุ่นซึ่งยึดบ้านลำโรงอยู่ก่อนแล้ว มีการยิงต่อสู้กันทั้งสองฝ่าย ต่อมาเวลา 06.30 น. ได้เกิดการปะทะกันอย่างรุนแรงระหว่างกองกำลังส่วนใหญ่ของกองพันทหารราบที่ 41 กับฝ่ายญี่ปุ่น แต่ฝ่ายไทยมีกำลังน้อยกว่าจึงไม่สามารถผลักดันกำลังข้าศึกและรุกคืบต่อไปได้ อย่างไรก็ตามก็ได้พยายามต่อสู้กับกำลังทหารญี่ปุ่นอย่างสุดความสามารถ พร้อมกับขอกำลังเพิ่มเติมจากจังหวัดทหารบกสงขลา ซึ่งก็ได้ส่งหน่วยทหารปืนใหญ่และปืนใหญ่ทหารราบรวมประมาณ 50 คนมาเป็นหน่วยยิงช่วยและมีคำสั่งให้ กองพันทหารราบพยายามตรึงกำลังข้าศึกเอาไว้ หากสุดวิสัยให้ถอนตัวลงมาเป็นขั้น ๆ เข้ายึดบ้านทุ่งหวังเป็นที่มั่นสุดท้าย ร้อยเอกโชติ โกมลวัต ได้สั่งให้เจ้าหน้าที่ลำเลียงอาวุธยุทโธปกรณ์และสัมภาระทั้งกระสุน น้ำมันเชื้อเพลิงและเสบียงอาหารไปยังบ้านทุ่งหวังตามที่หน่วยเหนือสั่งการ ปรากฏว่าถูกเครื่องบินตรวจการณ์ของญี่ปุ่นทิ้งระเบิด 2 ลูกเพื่อขัดขวางการลำเลียงของไทย ทำให้ถนนบ้านลำโรง - บ้านทุ่งหวังชำรุดเสียหาย จนถึงเวลา 11.55 น. กองพันทหารราบที่ 41 ได้รับคำสั่งจากผู้บังคับการจังหวัดทหารบกให้ยุติการรบ

นอกจากนี้ยังมีจุดปะทะที่รุนแรงระหว่างกองกำลังฝ่ายไทยกับกองกำลังฝ่ายญี่ปุ่น ณ บริเวณควนแม่เตยและบ้านน้ำน้อย อำเภอหาดใหญ่ กองกำลังฝ่ายญี่ปุ่นได้ปะทะกับกองพันทหารราบที่ 5 ค่ายคองหงส์ อำเภอหาดใหญ่ ซึ่งมีพันโทขุนแถวเถกิงพล เป็นผู้บังคับกองพันกำลังของกองพันทหารราบที่ 5 ได้เคลื่อนไปตามถนนไทรบุรี - สงขลา เพื่อต้านทานกำลังญี่ปุ่น หลังจากได้รับแจ้งว่ามีเรือรบญี่ปุ่นมาจอดบริเวณรอบชายฝั่งเมืองสงขลา โดยแบ่งกำลังเป็นสองส่วน ดังนี้

กำลังส่วนแรก ประกอบด้วยกองร้อยที่ 1 หมู่ปืนกลหนัก และหมู่ปืนใหญ่ทหารราบเดินทางไปพร้อมกับผู้บังคับกองพันทหารราบที่ 5 เพื่อทำหน้าที่เป็นกองรักษาด่านด้านอำเภอเมืองสงขลา ร่วมกับกองพันทหารราบที่ 41 และกองพันทหารปืนใหญ่ที่ 13 กองกำลังส่วนนี้ได้เกิดการต่อสู้กับขบวนยานยนต์ของกองกำลังญี่ปุ่น ซึ่งเคลื่อนมาตามถนนสงขลา – ไทรบุรี ที่บริเวณควนแม่เตยในเวลาประมาณ 02.40 น. ทั้งสองฝ่ายเปิดฉากยิงต่อสู้กันอย่างรุนแรง ฝ่ายไทยต้านจนถึงเวลา 04.00 น. เมื่อเห็นว่าไม่สามารถรักษาที่มั่นไว้ได้ผู้บังคับกองพันจึงมีคำสั่งให้ถอนตัวและถอยโดยอาศัยความมืดไปยึดแนวน้ำน้อยอันเป็นแนวที่มั่นใหญ่ ซึ่งก็ทำได้สำเร็จก่อนสว่าง

กองกำลังส่วนที่สอง ประกอบด้วย กองร้อยที่ 2 กองร้อยที่ 3 กองร้อยอาวุธหนัก และหมู่ปืนใหญ่ทหารราบ เคลื่อนย้ายโดยรถยนต์เพื่อไปผนึกกำลังกับกองกำลังส่วนแรก ซึ่งกำลังยึดแนวน้ำน้อยอยู่เพื่อร่วมกันต้านทานกองกำลังญี่ปุ่น

ทหารจากกองกำลังทหารราบที่ 5 ทั้งสองส่วนได้ช่วยกันเข็นรถคณนซึ่งจอดอยู่ข้างสถานีรถไฟน้ำน้อยไปขวางทางบนถนนที่ตัดกับทางรถไฟ เพื่อขัดขวางการเคลื่อนที่ของกองกำลังญี่ปุ่น ซึ่งเคลื่อนที่โดยขบวนรถไฟเมื่อประมาณ 08.00 น. ทำให้กองกำลังญี่ปุ่นไม่สามารถเคลื่อนที่ต่อไปได้ และเกิดการต่อสู้กันกับกองกำลังฝ่ายไทยจนถึงเวลา 14.00 น. ฝ่ายไทยจึงได้รับคำสั่งจากหน่วยเหนือให้ยุติการรบ แล้วได้เปิดทางให้กำลังทหารญี่ปุ่นเคลื่อนที่ผ่านไปยังอำเภอสะเดาที่ติดต่อกับมลายูได้ ต่อจากนั้นก็มีการเจรจาหยุดยิงกันที่บริเวณน้ำน้อยตรงถนนตัดกับทางรถไฟ ซึ่งมีรถคณนขวางอยู่นั่นเอง

สำหรับข้อมูลเกี่ยวกับการสูญเสียของฝ่ายไทยและฝ่ายญี่ปุ่นนั้น พบว่าฝ่ายไทย ในส่วนของกองพันทหารราบที่ 41 มีทหารเสียชีวิต 15 คน เป็นนายทหารประมาณ 9 คน และพลทหาร 6 คน และส่วนของกองพันทหารราบที่ 5 มีทหารเสียชีวิต 8 คน เป็นนายทหารสัญญาบัตร 1 คน นายทหารประทวนและพลทหาร 7 คน ฝ่ายญี่ปุ่นคาดว่ามีการสูญเสียจำนวนมากแต่ไม่ทราบจำนวนที่แน่นอน (กรมยุทธศึกษาทหาร, 2540)

ข้อมูลเกี่ยวกับการปะทะกันระหว่างกองกำลังฝ่ายไทยกับกองกำลังฝ่ายญี่ปุ่น ยังมีการบันทึกในเอกสารต่าง ๆ โดยบุคคลต่อไปนี้

บุคคลแรก คือ พลฯ ถวิล นพพานิช ทหารสังกัดกรมทหารราบที่ 41 กองร้อย 2 ได้เข้าบันทึกไว้มีใจความตอนหนึ่งว่า

...กองพันทหารราบที่ 41 มุ่งหน้าไปทางทิศเหนือ มาดักทหารญี่ปุ่นที่หัวเขาสำโรง
กองร้อย 1 ตั้งรับบริเวณถนนสายทุ่งหวัง กองร้อยที่ 2 พลฯ ถวิล นพพานิช ประจำอยู่
ได้มาตั้งรับทหารญี่ปุ่นบริเวณที่นาและมีน้ำขัง เอาหัวคันทนาเป็นที่กำบัง

ราว 5 นาฬิกาฝ่ายญี่ปุ่นเริ่มยิงประปรายเป็นชุด ๆ เป็นเสียงปืนกล พอเกือบสว่าง
จึงเห็นทหารญี่ปุ่นประมาณ 30 คน ชุคสนามเพลาะบริเวณมุมสามเหลี่ยมของวิทยาลัยครู
สงขลา หมวดเตรียมพร้อมของกองร้อย 1 ที่มาประจำที่ก่อนได้ยิงโต้ตอบกับฝ่ายญี่ปุ่น
กองร้อย 1 และกองร้อย 2 ก็ยิงตาม

พอสว่างก็เห็นทหารญี่ปุ่นจำนวนมากขึ้น เดินแถวมาเสริมบริเวณมุมสามเหลี่ยม
ของวิทยาลัยครูสงขลา ทหารฝ่ายไทยเล็งยิงได้ถนัด แต่ข้าศึกก็หนุ่นเนื่องไม่ขาดสาย
เครื่องบินญี่ปุ่นขึ้นเต็มท้องฟ้า... มีทหารถูกยิงตาย 2 คน... ราวเที่ยงวันหยุดยิง

(แปลก ศิลปกรรมพิเศษ, 2530)

บุคคลที่สอง คือ ร้อยเอกเดช ตูลวรรธนะ ผู้บังคับการกองร้อย 2 ประจำกองทหาร
ราบที่ 41 ได้บันทึกเหตุการณ์การปะทะกันระหว่างกองกำลังฝ่ายไทยกับกองกำลังฝ่ายญี่ปุ่น มี
ข้อความสำคัญโดยสรุปว่า

...ญี่ปุ่นบุกเมืองสงขลาโดยใช้กำลังทางน้ำเป็นสำคัญ และมีกำลังทางอากาศเป็นผู้ทำ
หน้าที่คุ้มกัน เวลาประมาณ 04.00 น. เจ้าหน้าที่ลาดตระเวนของไทยได้ส่งกล้องวัด
ระยะมุมไปยังทะเล แต่มองไม่เห็นเนื่องจากหมอกจัด ต่อมาเวลา 04.30 น. มีเครื่องบินมา
จากทะเลใหญ่ทางทิศตะวันออก เป็นเครื่องบินขับไล่ฝูงใหญ่ที่มาจากเรือบรรทุก
เครื่องบิน จนถึงเวลา 05.00 น. ทักษณวิสัยดีขึ้นมากทำให้มองเห็นเรือขนาดใหญ่จำนวน
มากกำลังเคลื่อนเข้าสู่ฝั่ง ต่อมาเวลา 05.30 น. จึงเห็นเรือใหญ่กำลังลำเลียงเรือท้องแบน
เพื่อใช้สำหรับลำเลียงทหารขึ้นฝั่งตลอดแนวชายหาด ตั้งแต่แหลมสนจนถึงเก้าเส้ง เป็น
ระยะทาง 6 กิโลเมตร ฝ่ายไทยมีหน่วยตรวจการณ์ตั้งอยู่บนเขารูปช้าง ได้ถูกกระสุนปืน
ใหญ่ที่ยิงจากเรือรบของฝ่ายญี่ปุ่น เป็นกระสุนวิถีราบที่มีประสิทธิภาพในการยิง ได้ยิง
มายังหินก้อนใหญ่ที่ฝ่ายไทยใช้เป็นที่ยกำบัง แต่ไม่มีผู้ได้รับบาดเจ็บ เครื่องโทรศัพท์
สนามที่ใช้ส่งการก็เสียหายใช้การไม่ได้ การปฏิบัติการบนเขารูปช้างจึงไม่สามารถ
ปฏิบัติการได้อีก จนถึงเวลา 08.20 น. จึงหยุดการโจมตีจนกระทั่งเวลา 9.00 น. หลังจาก
วางสายโทรศัพท์ใหม่สามารถใช้การได้การยิงก็ยังคงดำเนินต่อไป ฝ่ายญี่ปุ่นเมื่อเห็นว่า

ปืนใหญ่ไม่สามารถทำลายกองกำลังฝ่ายไทยจึงส่งเครื่องบินมาทิ้งระเบิดในค่ายสวนตุล แต่ที่ค่ายมีต้นมะพร้าวแน่นหนา ทำให้ทหารรอดพ้นจากการถูกระเบิด ที่ถูกทำลายมีเพียงห้องแถว นายสิบ ร.พัน 41 ถูกทำลาย 1 หลัง โรงครัวพังไปหนึ่งแถบ...

(เดช ตูลวรรธนะ, 2541)

บุคคลที่สาม คือ เขียร เจริญวัฒนา ได้เขียนบันทึกความทรงจำเหตุการณ์ก่อนสงขลาถูกญี่ปุ่นบุกจนถึงเหตุการณ์ที่ญี่ปุ่นขึ้นบกที่สงขลา มีใจความว่า

...ดูเหมือนว่าในวันที่ 6 ธันวาคม พ.ศ.2484 วิทยู บี.บี.ซี. ของอังกฤษออกข่าวว่ากองเรือญี่ปุ่นราว 200 ลำ เคลื่อนลงมาทางทะเลจีนใต้และในคืนวันที่ 7 ธันวาคม พ.ศ. 2484 เวลา 20.00 น. ก็ออกข่าวว่า เครื่องบินลาดตระเวนของอังกฤษเห็นเรือรบของญี่ปุ่นเคลื่อนเข้ามาในอ่าวไทย...ซึ่งก็ปรากฏว่าหลังจากนั้นสองสามชั่วโมง กองเรือดังกล่าวส่วนหนึ่งมาจอดอยู่เต็มทะเลหน้าเมืองสงขลาแล้ว...ประมาณ 1 นาฬิกาเศษ มีเรือระบายพลหลายลำแล่นจากเรือใหญ่ ดาหน้าเข้าหาฝั่งเป็นแถวยาวเหยียด ตั้งแต่แหลมสมิหลาไปทางทิศใต้ถึงสนามบิน ราว 02.00 นาฬิกา ทหารญี่ปุ่นเต็มตลาดสงขลา...

(เขียร เจริญวัฒนา, 2529 : 87-88)

บุคคลที่สี่ คือ พลตำรวจปุ่น สมยา ตำรวจประจำกองกำกับการตำรวจภูธรสงขลา ได้บันทึกเล่าเหตุการณ์ที่ทหารญี่ปุ่นยิงตำรวจไทยบริเวณสถานีตำรวจ ความว่า

...ข้าพเจ้ารักษาบริเวณด้านทิศใต้ติดต่อกับบ้านพักผู้บังคับการ ราว 4 น. พวกรักษาการณ์หัวสนอ่อนกับสมิหลาออกรันเข้าสมทบกับพวกรักษาการณ์โรงพัก ทหารญี่ปุ่นเข้ามาทางสระบัวข้าง มาโดยรถยนต์ทางถนนวิเชียรชมข้าง พอดี 4 กว่า ๆ เกือบตี 5 ก็ยิงกัน แต่ฝ่ายไหนจะยิงก่อนไม่ทราบ ต่อมาก็เห็นรถยนต์ 2 - 3 คัน แล่นมาจอดที่หน้าบ้านผู้บังคับการ เห็นทหารเดินลงจากรถ ส่วนด้านตะวันออกก็รุกเข้ามา ได้ยิงกันราว 15 นาที ทหารญี่ปุ่นอีกพวกหนึ่งเข้าทางด้านชายทะเลจะขึ้นบนโรงพัก ตำรวจที่รักษาการณ์บนโรงพักยิงต่อสู้...

(แปลก ศิลปกรรมพิเศษ, 2530)

บุคคลที่ห้า คือ ขุนศิลปกรรมพิเศษ อดีตผู้ตรวจราชการกระทรวงศึกษาธิการ ได้บันทึกเหตุการณ์ที่ได้เผชิญกับการที่ญี่ปุ่นบุกสงขลา ในคืนวันที่ 7 ธันวาคม พ.ศ.2484 ความตอนหนึ่งว่า

...เวลา 20 นาฬิกา เปิดวิทยุ บี.บี.ซี. (ของอังกฤษ) ได้ข่าวสำคัญว่าเครื่องบินลาดตระเวนของอังกฤษได้เห็นเรือรบของญี่ปุ่นเคลื่อนเข้ามาในอ่าวไทย จึงคิดว่าคงเกิดเหตุการณ์สำคัญตามที่หวั่นวิตกกันมานานแล้ว แต่นึกว่าอาจโจมตีสิงคโปร์มากกว่า... ดึกสงัดของวันที่ 7 ธันวาคม พ.ศ.2484 เวลา 2 นาฬิกาเศษ ครูโรงเรียนมหาวชิราวุธชื่ออุทิศ ชมภูนิศย์ มาทาบประตูบอกว่า ทหารญี่ปุ่นขึ้นเต็มเมืองหมดแล้ว... เปิดบานเกล็ดหน้าต่างมองออกไปหน้าบ้าน เห็นทหารเดินผ่านหน้าบ้านมุ่งไปทางทิศใต้ จึงเดินออกจากบ้านเพื่อไปดูเหตุการณ์ด้วยตนเอง จึงเดินไปตามถนนราชมัญ ได้พบกับทหารญี่ปุ่นมากมาย แล้วเดินต่อไปถึงโรงไฟฟ้ามีคนบอกว่าทหารญี่ปุ่นจำนวนมากอยู่ที่ศาลากลาง จึงรีบกลับไปบ้านเพื่อบอกให้ภรรยาเตรียมย้ายไปอยู่ที่อื่น ขอให้พาลูก ๆ 6 คน ไปอยู่ที่บ้านบน ส่วนข้าพเจ้ายังคงพักที่บ้านพักหลวงต่อไป...

(แปลก ศิลปกรรมพิเศษ, 2530)

นอกจากนี้ยังได้บันทึกผลการสู้รบระหว่างกองกำลังฝ่ายไทยกับกองกำลังฝ่ายญี่ปุ่นบริเวณสามแยกสำโรงและบริเวณเขาบันไดนางว่ามีทหารญี่ปุ่นที่ขึ้นบกเคลื่อนทัพมาทางรถไฟเสียชีวิตจำนวนมาก โดยเฉพาะที่มาทางถนนถูกยิงเสียชีวิตราว 300 – 400 คน การเดินทางมาทางรถไฟของกองทหารต้องหยุดชะงัก เพราะกองทหารจากกองร้อย 1 ภายใต้การควบคุมของร้อยเอกทวีป สุภคิษฐ์ ที่มาตั้งรับบริเวณเขาบันไดนาง ได้ช่วยกันเข็นมาปิดทางตรงที่ถนนติดกับทางรถไฟ (แปลก ศิลปกรรมพิเศษ, 2530) ทำให้รถยนต์บรรทุกที่ดัดแปลงด้วยการใช้กระดิ่งล้อของทหารญี่ปุ่นไม่สามารถวิ่งบนรางรถไฟได้ การสู้รบยังคงดำเนินต่อไปจนกระทั่งเวลา 11 – 12 นาฬิกา ทหารก็ได้รับคำสั่งทางวิทยุจากกองบัญชาการทหารสูงสุดให้หยุดรบ

จากบันทึกความทรงจำของบุคคล 2 ท่าน คือ นายเชียร เจริญวัฒนา และ ขุนศิลปกรรมพิเศษ จะเห็นได้ว่า ชาวเมืองสงขลานิยมฟังข่าวสารจากสถานีวิทยุ บี.บี.ซี. ของอังกฤษ จัดเป็นแหล่งข่าวที่เชื่อถือได้ นอกจากนี้ยังได้ทราบถึงบรรยากาศของเมืองสงขลาที่เนื่องแน่นด้วยกองทหารญี่ปุ่น รวมทั้งเวลาที่ญี่ปุ่นบุกสงขลาในคืนวันเกิดเหตุตรงกับเวลา 02.00 นาฬิกา

สำหรับข้อมูลจากเอกสารเกี่ยวกับการวางแผนของกองกำลังญี่ปุ่นในการเตรียมเข้าสู่สงคราม ญี่ปุ่นได้วางแผนการในการปฏิบัติต่อไทยเมื่อวันที่ 12 พฤศจิกายน พ.ศ.2484 โดยตกลงว่า เพื่อป้องกันมิให้เกิดการขัดแย้งระหว่างกองกำลังของไทยกับกองกำลังของญี่ปุ่น ญี่ปุ่นจะขอให้ไทยยินยอมให้ญี่ปุ่นส่งกองกำลังผ่านดินแดนของไทย (ขีดเส้นใต้โดยผู้วิจัย) และขอให้ไทยเข้าร่วมเป็นสัมพันธมิตรร่วมป้องกันกับญี่ปุ่นด้วย แต่ถ้าหากไทยปฏิเสธ ญี่ปุ่นจะส่งกองกำลังเข้าสู่ไทยตามกำหนดแผนการ โดยพยายามจำกัดการปะทะกับฝ่ายไทยให้น้อยที่สุดเท่าที่จะทำได้ นอกจากนี้ญี่ปุ่นยังได้กำหนดเส้นตายของข้อตกลงจากไทยไว้ก่อนเวลาเที่ยงของวันที่ 8 ธันวาคม พ.ศ.2484

พลเอกเตระอุชิ ฮิไซชิ ได้รับแต่งตั้งให้เป็นผู้บังคับบัญชากองทัพภาคใต้ประจำภูมิภาคเอเชียอาคเนย์ เป็นผู้มีอำนาจเต็มในการเจรจาทางด้านกองทหาร มีการส่งกองทหารเข้าไทย 2 ด้าน คือ กองทัพที่ 15 ภายใต้การบังคับบัญชาของพลโทอิดา โชจิโร (Iida Shogiro) ประกอบด้วยกองพลที่ 33 กองพลที่ 55 และกองพลน้อยโอโนะ จะได้รับหน้าที่ให้ความช่วยเหลือแก่ไทย และเตรียมเคลื่อนกำลังเข้าสู่พม่า และมลายูต่อไป (ทวิ ธีระวงศ์เสรี 2524)

นอกจากนี้แล้วแผนการเตรียมบุกอังกฤษจำเป็นต้องอาศัยประเทศไทยเป็นเส้นทางผ่านเพื่อไปโจมตีมลายูและพม่า ยังได้รับคำยืนยันจากปากของพันเอกทามูระ (Tamura) ทูตฝ่ายทหารบกญี่ปุ่นประจำประเทศไทย ซึ่งมีความคุ้นเคยกับหลวงพิบูลสงคราม (นายกรัฐมนตรีของไทยในขณะนั้น) มากเป็นพิเศษ จนถึงกับได้ตกลงอย่างลับ ๆ กับพันเอกทามูระว่า ไทยจะไม่ขัดขวางการที่ญี่ปุ่นจะใช้บริเวณภาคใต้ของไทยปฏิบัติการโจมตีมลายู และสิงคโปร์ แต่ไทยไม่ต้องการให้กองทัพของญี่ปุ่นเข้ามาทางบริเวณภาคกลางและกรุงเทพฯ เพราะจะเป็นการย่ำยีต่อเกียรติภูมิของไทย และถ้าหากว่าญี่ปุ่นประสงค์จะเคลื่อนกองทหารผ่านใจกลางของไทยไปสู่พม่าก็จะต้องขอเวลาให้รัฐบาลได้ตระเตรียมให้ประชาชนได้มีความเข้าใจและพร้อมที่จะยอมรับเสียก่อน (ทวิ ธีระวงศ์เสรี, 2524)

จากเหตุผลดังกล่าวจึงส่งผลดีต่อประเทศไทยไม่ต้องถูกคุกคามหนักจากกองกำลังญี่ปุ่น เพียงแต่ไทยยอมเปิดทางให้ญี่ปุ่นเดินทัพผ่านเพื่อไปตีมลายูและพม่าของอังกฤษ แม้จะเกิดการปะทะกันระหว่างกองกำลังฝ่ายไทยกับกองกำลังฝ่ายญี่ปุ่นที่สงขลา หลังจากที่ได้รับคำสั่งจากรัฐบาลให้ยุติการปะทะกัน เหตุการณ์ก็คลี่คลายลงในที่สุด

3. การรุกรานของฝ่ายสัมพันธมิตรต่อกองทัพญี่ปุ่น

จากการบอกเล่าผ่านการสัมภาษณ์ ทำให้ทราบข้อมูลว่าหลังจากที่ญี่ปุ่นบุกยึด สงขลาเมื่อเดือนธันวาคม พ.ศ.2484 แล้วใช้เป็นเส้นทางเดินทัพผ่านไปยึดมลายูและสิงคโปร์ ดินแดนอาณานิคมของอังกฤษได้สำเร็จ ทำให้ฝ่ายญี่ปุ่นเกิดความอึดอัดที่เห็นฝ่ายรุกไล่เอาชนะ กองทัพฝ่ายสัมพันธมิตร โดยเฉพาะอย่างยิ่งกองทัพอังกฤษ แต่ภายหลังจากนั้นไม่นาน ฝ่าย อังกฤษร่วมกับสหรัฐอเมริกาได้ผนึกกำลังร่วมกันเพื่อพยายามเอาชนะฝ่ายญี่ปุ่น โดยใช้วิธีการ ทิ้งระเบิดโจมตีฐานทัพของญี่ปุ่นที่ตั้งมั่นอยู่ในพื้นที่ต่าง ๆ รวมทั้งประเทศไทย ดังนั้นเมือง สงขลาซึ่งมีกองกำลังจากกองทัพญี่ปุ่นประจำอยู่จำนวนมาก ก็ได้ถูกกองทัพสัมพันธมิตร อันประกอบด้วยทหารอังกฤษและทหารอเมริกันใช้เครื่องบินทิ้งระเบิดโจมตีอย่างหนักถึง 4 ครั้งด้วยกัน ดังนี้

ครั้งที่ 1 ในวันที่ 9 ธันวาคม พ.ศ.2484 เครื่องบินอังกฤษ 2 – 3 ลำ ได้บินจาก ศรีลังกาเพื่อตรวจการและปฏิบัติการรุกรานญี่ปุ่นที่เมืองสงขลาเป็นครั้งแรก โดยมีเป้าหมาย โจมตีเรือนจำ ตลาคสด และวัดคอนรัก ระเบิดได้ตกลงเป้าหมายทั้ง 3 แห่ง ส่วนเรือนจำได้รับความเสียหายไม่มากนัก แต่ก็มีผู้เสียชีวิตเพราะถูกระเบิดเป็นจำนวนมาก สำหรับที่เรือนจำได้มีการปล่อยนักโทษทั้งหมดออกจากเรือนจำเพื่อความปลอดภัย และเมื่อเหตุการณ์เข้าสู่สภาวะ ปกติ ปรากฏว่ามีนักโทษบางคนมารายงานตัวขอกลับเข้ามาเป็นนักโทษต่อไป แสดงให้เห็นว่า ภายในเรือนจำน่าจะมีสภาพความเป็นอยู่ที่ดีกว่าภายนอก นักโทษที่ได้รับการปล่อยตัวแล้วยังมีความประสงค์ที่จะเป็นนักโทษอีก นอกจากนี้ยังมีความน่าจะเป็นไปได้ ก็คือ สภาพภายนอก เรือนจำเต็มไปด้วยสภาพความอดอยาก การขาดแคลนอาหาร หยูกยา และอื่น ๆ ตลอดจนถึงภัย สงครามที่ต้องเผชิญ ดังนั้นถ้ามีโอกาสให้เลือก คนส่วนมากก็เลือกที่จะเป็นนักโทษอยู่ใน เรือนจำมากกว่าที่จะออกไปดำเนินชีวิตภายนอก ทั้งนี้เพราะผู้ที่ดำเนินชีวิตอย่างอิสระด้วย ตนเองนั้น จะต้องรับผิดชอบตัวเองและต้องหนีภัยสงครามแทบเอาชีวิตไม่รอด

ผู้วิจัยขอหยิบยกคำบอกเล่าผ่านการสัมภาษณ์บุคคลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการทิ้ง ระเบิดเมืองสงขลาครั้งที่ 1 มานำเสนอดังต่อไปนี้

1. นายโกวิท ศิริวัฒน์ ได้เล่าว่า “...ตอนที่สัมพันธมิตรบุกสงขลา ผมอยู่หาดใหญ่ ได้ลงไปที่สงขลาไปดูโกดังสินค้า เพราะผมส่งข้าวสารมาไว้ขาย พอกลางวันก็กลับไป หัวเขาแดง เรือบินของสัมพันธมิตรที่บินมาราว 10 โมง 11 โมง โดยมากมาจาก South Asia (เอเชียใต้) มันจอดอยู่ที่ซีลอน (ศรีลังกา) มันมาบอมบ์ตลาคใหม่...” (โกวิท ศิริวัฒน์, 2546, มีนาคม 19)

2. นายสุรน เจริญพงศ์ ได้เล่าว่า “...เครื่องบินอังกฤษที่มาทิ้งระเบิดครั้งแรก คือ ที่ เรือรบ จำ ตั้งอยู่ใกล้กับตลาดสด และอีกถูกไปตกที่วัดคอนรัก...” (สุรน เจริญพงศ์, 2545, พฤศจิกายน 7)

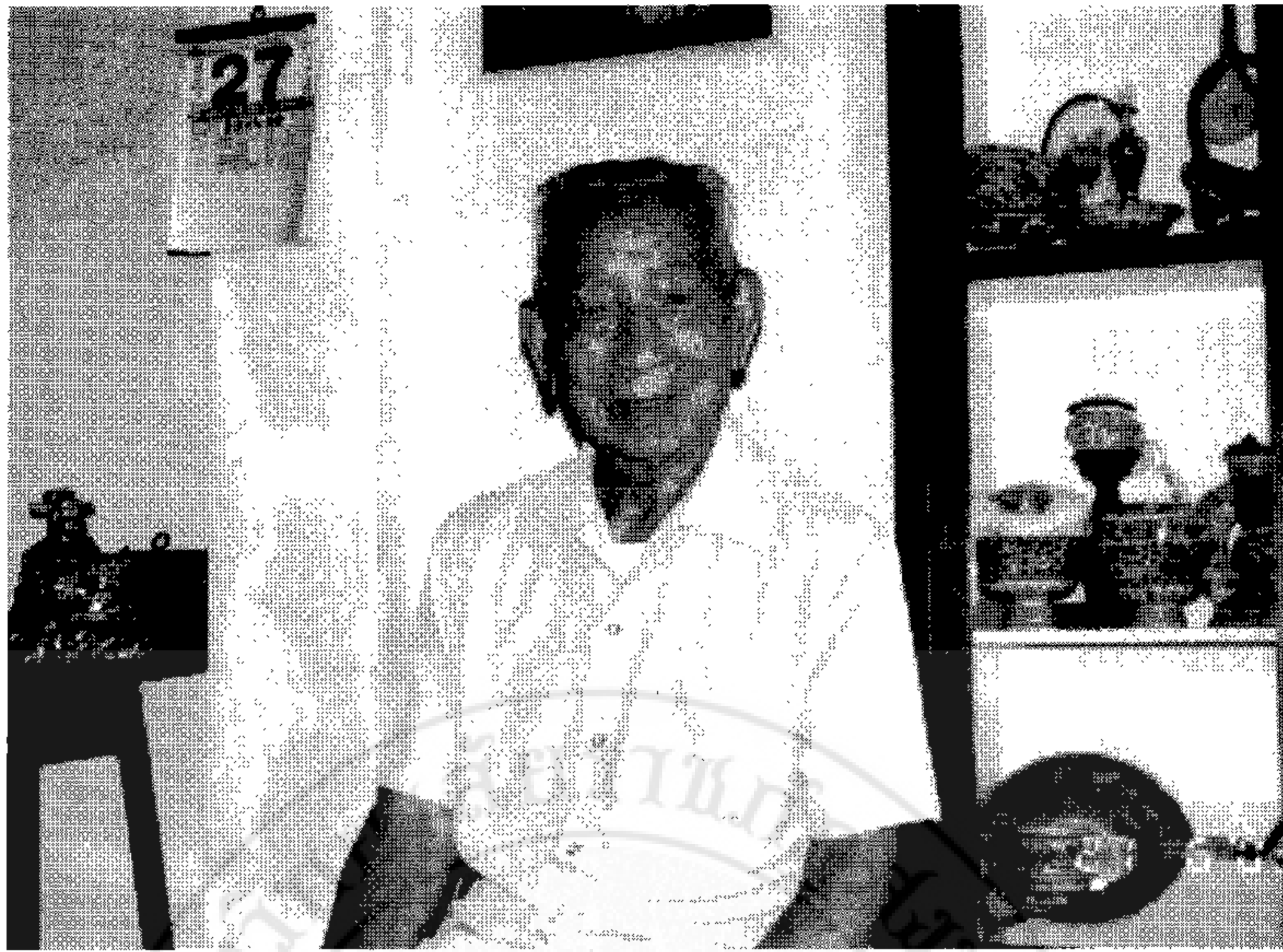
ภาพที่ 4.21 ผู้วิจัย (ขวามือ) และนายสุรน เจริญพงศ์ (ซ้ายมือ) ปัจจุบันอายุ 81 ปี อดีตอาจารย์ใหญ่ วิทยาลัยสารพัดช่างสงขลา ได้เล่าว่าในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ได้ปฏิบัติหน้าที่เป็นฝ่าย ปฏิบัติการป้องกันภัยทางอากาศตามคำสั่งผู้ว่าราชการจังหวัด

3. นายอนันต์ แสงจันทร์ ได้เล่าว่า

...พออังกฤษบุกสงขลามีการทิ้งระเบิดลูกแรก ตอนนั้นมีการปล่อยนักโทษ พอเหตุการณ์ สงบลง นักโทษที่ได้รับการปล่อยตัว ได้ขอรายงานตัวกลับเข้าห้องขังต่อ เพราะบอกว่า อยู่ในคุกปลอดภัยกว่า แล้วก็ไม่ต้องอยู่อย่างอดอยากขาดแคลน หาเลี้ยงตัวเองและหนีภัย สงครามหัวซุกหัวซุน ตอนระเบิดก็มีคนตายเยอะ...”

(อนันต์ แสงจันทร์, 2546, มีนาคม 9)

ภาพที่ 4.22 นายอนันต์ แสงจันทร์ ปัจจุบันอายุ 88 ปี ได้เล่าว่าทหารญี่ปุ่นจะไม่ทำร้ายคนไทย เว้นเสียแต่ผู้ที่เป็นขโมย หากถูกจับได้จะถูกลงโทษโดยเอาน้ำสบู่กรอกปาก

ข้อมูลการรุกรู้อใจมที่งระเบิดเมืองสงขลาครั้งแรก ตามที่ ได้รับฟังจากการบอกเล่า ผ่านการสัมภาษณ์ มีความสอดคล้องกับข้อมูลที่ปรากฏในเอกสารการค้นคว้า ดังที่ผู้วิจัยขอ นำเสนอผลการวิเคราะห์จากเอกสารดังนี้

นายเชียร เจริญวัฒนา ได้เขียนบันทึกเรื่อง “ญี่ปุ่นขึ้น” ไว้ในหนังสือระโนด สังกศรรค์ครั้งที่ 19 โดยได้เล่าถึงเหตุการณ์ที่สัมพันธมิตรมาทิ้งระเบิดในเมืองสงขลา ความตอน หนึ่งว่า “...ตอนบ่ายวันที่ 9 ธันวาคม 2484 เครื่องบินอังกฤษสองหรือสามลำมาทิ้งระเบิดที่ สงขลา ระเบิดตกลงที่วัดคอนรัก (วัดใต้) และเรือนจำซึ่งอยู่ติดกัน เพื่อนผมคนหนึ่งชื่อ วีระ ศรีเมือง เรียนหนังสืออยู่ชั้น ม.6 และอยู่ที่วัดคอนรัก ถูกสะเก็ดระเบิดตาย...” (เชียร เจริญวัฒน, 2529 : 89)

นอกจากนี้ ขุนศิลปกรรมพิเศษ ก็ได้บันทึกเหตุการณ์เกี่ยวกับการทิ้งระเบิดของฝ่าย สัมพันธมิตรที่เมืองสงขลา ในวันที่ 9 ธันวาคม พ.ศ.2484 ดังมีรายละเอียดของเหตุการณ์ คือ ในบ่ายวันดังกล่าว เครื่องบินอังกฤษ 1 หรือ 3 ลำ บินมาตรวจการและทิ้งระเบิดลงที่เรือนจำ วันคอนรักและที่อื่น ๆ เป็นเหตุให้ต้องปล่อยนักโทษจนหมด เมื่อเหตุการณ์เป็นปรกติลงบ้าง แล้ว นักโทษบางคนก็มารายงานตัวเข้าที่คุมขังต่อไป ส่วนที่วัดคอนรักถูกระเบิดทำให้สามเณร

เสียชีวิต 1 รูป ในการโจมตีครั้งนี้ เครื่องบินอังกฤษถูกเครื่องบินญี่ปุ่นบินขับไล่และยิงตกที่อำเภอสะบ้าย้อย 1 เครื่อง (แปลก ศิลปกรรมพิเศษ, 2530)

ครั้งที่ 2 หลังจากเครื่องบินฝ่ายสัมพันธมิตรมาทิ้งระเบิดโจมตีกองกำลังญี่ปุ่นที่สงขลาครั้งแรกแล้วก็ได้หายเงียบไป แล้วกลับมาทิ้งระเบิดโจมตีอีกเป็นครั้งที่สอง ซึ่งไม่ทราบวันโจมตีที่แน่นอน ทำให้เมืองสงขลาตกเป็นเป้าโจมตีอีกครั้งหนึ่ง เครื่องบินของฝ่ายอังกฤษได้ทิ้งระเบิดลงมาทำให้ทหารญี่ปุ่นเสียชีวิตเป็นจำนวนนับร้อย โดยเฉพาะที่โรงเรียนการช่างสตรีสงขลา (ปัจจุบันคือวิทยาลัยอาชีวศึกษาสงขลา) และวิทยาลัยพยาบาลราชชนนีสงขลา ศพทหารญี่ปุ่นที่ล้มตายมีการใช้น้ำมันราดแล้วเผาให้พอกเกรียมเพื่อมิให้ส่งกลิ่นเหม็น จากนั้นมีการนำไปฝังไว้ตามบริเวณต่าง ๆ ได้แก่ วัดโรงวาส วัดสระเกษ สำนักงานป่าไม้ เขาน้อย และหลังโรงเรียนมหาวิทยาลัยราชภัฏ หลังจากทิ้งระเบิดลงแล้วญี่ปุ่นได้มาขอเอาศพกลับไปประกอบพิธีทางศาสนาที่ประเทศญี่ปุ่นในเวลาต่อมา

สำหรับการทิ้งระเบิดของฝ่ายสัมพันธมิตรครั้งที่สอง มีพื้นที่ที่ได้รับความเสียหายจากระเบิดรวม 4 ลูกดังนี้

ลูกที่ 1 ระเบิดลงบริเวณทางรถไฟหน้าวัดหัวป้อมนอก ตรงกับฉาปนสถาน

ลูกที่ 2 ระเบิดลงอาคารเรียนของโรงเรียนการช่างสตรีสงขลา

ลูกที่ 3 ระเบิดลงถังน้ำมันของทหารญี่ปุ่น เกิดไฟลุกไหม้

ลูกที่ 4 ระเบิดลงบริเวณบ้านพักศึกษาราชการจังหวัด

ข้อมูลเกี่ยวกับการโจมตีของกองทัพญี่ปุ่นด้วยการทิ้งระเบิดเมืองสงขลา ครั้งที่ 2 ผู้วิจัยได้รับการบอกเล่าผ่านการสัมภาษณ์จากบุคคลต่อไปนี้

1. นายไพบูลย์ พิชัยวงศ์ ได้เล่าว่า

...ตอนที่สัมพันธมิตรโจมตีญี่ปุ่นด้วยลูกระเบิด มีทหารญี่ปุ่นล้มตายนับร้อย ศพทหารญี่ปุ่นถูกนำไปฝังตามวัดต่าง ๆ ทั้งวัดโรงวาส วัดสระเกษ หลังโรงเรียนมหาวิทยาลัยราชภัฏ ก่อนฝังมีการใช้น้ำมันราดแล้วเผาก่อน หลังจากทิ้งระเบิดลงยุติ มีการขอเอาศพทหารญี่ปุ่นไปประกอบพิธีที่ประเทศญี่ปุ่น...

(ไพบูลย์ พิชัยวงศ์, 2546, มีนาคม 12)

2. นายบรรยงค์ เลชะกุล ได้เล่าว่า “...อเมริกามาบอมบ์สงขลา ส่วนมากบอมบ์ที่โรงไฟฟ้า รวมทั้งโรงเก็บถังน้ำมันของญี่ปุ่น โรงเรียนการช่างสตรีก็โดนด้วย ญี่ปุ่นเสียหายเยอะ

ทหารตายนับร้อย ถึงขนาดต้องเผาศพให้เกรียมก่อน เพื่อกันเหม็น จากนั้นจึงเอาไปฝังตามวัดต่าง ๆ ในเมืองสงขลา...” (บรรยงค์ เลขะกุล, 2546, มีนาคม 14)

ภาพที่ 4.23 นายบรรยงค์ เลขะกุล ปัจจุบันอายุ 77 ปี เคยเป็นยุวชนทหารในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ได้เล่าว่าในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 มีการย้ายเทศบาลเมืองสงขลาจากเดิมที่อยู่ ณ ถนนสายบุรีหน้าธนาคารออมสิน สาขาสงขลา ไปอยู่ที่วัดบ่อทรัพย์ ตำบลหัวเขา เป็นการชั่วคราว

3. พันตรีเกรี หาญชนบท ได้เล่าว่า

...สภาพบ้านเมืองบ้านแตกสาแหรกขาด ผมเข้าไปในเมืองนะ เจียบหมดเลย สุนัขชักตัว ยังไม่เห็น ไม่มีร้านค้า อาหารก็ไม่มีกิน มีแต่ทหารญี่ปุ่นเต็มเมือง พอช่วงสัมพันธมิตรบุก มันก็เริ่มทิ้งระเบิด โอ้โห! ทหารญี่ปุ่นตายเป็นเบือ ตรงข้ามถนนรามัญ บริเวณบ้านพักศึกษาราชการจังหวัด แม้แต่คลังน้ำมันของญี่ปุ่นก็ไม่เหลือ ถูกอังกฤษทิ้งระเบิดวอดวายหมด...

(เกรี หาญชนบท, 2546, ธันวาคม 7)

4. นายสุธน เจริญพงศ์ ได้เล่าว่า

...สัมพันธมิตรมาบอมบ์ตอนกลางคืน ที่อาชีวะนี่ ผมว่าญี่ปุ่นตายเป็นร้อย เคঁารีบเก็บศพไม่ให้คนเห็น แต่ว่าเช้าแล้วยังเก็บไม่หมด พวกเราพบเห็น ตอนหลังมีการเอาน้ำมันมาราดแล้วเผาให้พอเกรียม ศพจะได้ไม่ขึ้นอืด แล้วเอามาฝังที่วัดโรงวาสข้างหลัง แถวหลัง

ป่าไม้ แล้วก็ที่เชิงเขาอยู่หลังโรงเรียนมหาวิทยาลัยฯ เพิ่งจะมาขนไปตอนเสร็จสงคราม
แล้ว...

(สุชน เจริญพงศ์, 2545, พฤศจิกายน 7)

ข้อมูลเกี่ยวกับเหตุการณ์ของการทิ้งระเบิดเมืองสงขลาครั้งที่ 2 นี้ นอกจากการบอก
เล่าผ่านการสัมภาษณ์แล้ว ผู้วิจัยยังได้พบข้อมูลจากเอกสารซึ่งเป็นบันทึกความทรงจำของ
ขุนศิลปกรรมพิเศษ เมื่อครั้งดำรงตำแหน่งศึกษาธิการจังหวัดสงขลา ดังมีความว่า

...เครื่องบินอังกฤษซึ่งมาโจมตีเมื่อแรกเริ่มสงครามได้หายเงียบไป... แต่คืนวันหนึ่งดึก
สงัด ข้าพเจ้าตื่นขึ้นโดยได้ยินเสียงเครื่องบินเป็นการผิดปกติ เพราะเครื่องบินญี่ปุ่นไม่มี
อยู่ในสงขลาแล้ว พอได้ยินเสียงระเบิดลูกแรกก็รีบลงจากเตียงนอนหอบได้เตียง ส่วน
ในห้องติดกันมีครูโรงเรียนมหาวิทยาลัยฯ หนึ่งกับคนรู้จักกันมานอนเป็นเพื่อน... ทั้งสอง
คนนั้นนอนกับพื้น ได้ยินเสียงระเบิดติดต่อกัน 3 - 4 ลูก ทราบภายหลังว่าลูกแรกตกที่ริม
ทางรถไฟ หน้า฼าปนสถานวัดหัวป้อมนอก ลูกที่สองลงตรงอาคารเรียนของโรงเรียน
ช่างเย็บเสื้อผ้า ทิ้งให้อาคารนั้นเสียหาย และทหารญี่ปุ่นซึ่งอาศัยอยู่เสียชีวิตและบาดเจ็บ
หลายคน ลูกที่สามตกลงตรงกองถังน้ำมันของญี่ปุ่นที่กองไว้บริเวณที่ทำการเทศบาล
เดิม ไฟลุกไหม้โชติช่วง ลูกที่สี่ลงตรงหน้าบ้านพักของข้าพเจ้า สะเก็ดระเบิดเจาะฝาเข้า
มาในบ้านพักหลายรู ถ้าข้าพเจ้าไม่นอนนิ่ง ๆ ก็คงโดนสะเก็ดระเบิดเป็นแน่ ส่วนครู
โรงเรียนมหาวิทยาลัยฯ โดนสะเก็ดระเบิดเข้าที่หน้าผากทะลุออกท้ายทอยถึงแก่กรรม..."

(แปลก ศิลปกรรมพิเศษ, 2530)

ครั้งที่ 3 ในการทิ้งระเบิดโจมตีเมืองสงขลาครั้งที่ 3 ซึ่งผู้เล่าไม่สามารถบอกวันที่
เกิดเหตุได้แน่นอน สหรัฐอเมริกาได้โจมตีด้วยเครื่องบินบี 29 ในเวลากลางวัน ทั้งนี้โดยมีการ
ทิ้งระเบิดตึก 5 ชั้นบริเวณถนนนครใน อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา สมัยนั้นเรียกว่า ตึกโจฮัก ซึ่ง
เป็นตึกที่ทหารญี่ปุ่นยึดไว้เป็นที่ประจำการระหว่างสงคราม เป็นเหตุให้มีทหารญี่ปุ่นในตึกนี้
เสียชีวิตเป็นจำนวนมาก รวมทั้งบ้านของคนไทยที่อยู่ใกล้เคียงในละแวกนี้ ก็ถูกระเบิดได้รับความ
เสียหายไปด้วย มีบางบ้านที่สมาชิกในครอบครัวต้องสูญเสียชีวิตจากแรงระเบิด กล่าวได้
ว่า บริเวณสำคัญที่ได้รับความเสียหายจากการถูกระเบิดในครั้งนี้เกิดที่บริเวณถนนนครใน ซึ่งเป็น
ถนนคู่ขนานกับถนนนครนอก

ภาพที่ 4.24 ตึกห้าชั้นที่ถล่มใน ถนนนครใน อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา ถูกระเบิดฝ่ายสัมพันธมิตรในสมัย สงครามโลกครั้งที่ 2 (ศรีสมร เบญจพลางกูร. 2538)

จากการได้สัมภาษณ์ผู้มีส่วนร่วมอยู่ในเหตุการณ์ครั้งสัมพันธมิตรโจมตีเมือง สงขลาด้วยการทิ้งระเบิดครั้งที่ 3 หลายท่านได้เล่าประสบการณ์ให้ผู้วิจัยฟัง ดังมีรายละเอียด ต่อไปนี้

1. นายสุชน เจริญพงศ์ ได้เล่าว่า

...นับเป็นเหตุการณ์ครั้งแรกในชีวิตของผมที่ได้เห็นระเบิดถล่มเมืองสงขลา ขณะเกิด เหตุการณ์ ผมกำลังนั่งในเรือจ้างกับท่านเจ้าคุณราชศีลสังวรเจ้าอาวาส วัดแหลมทราย ตอนนั้นกำลังแจวเรือเข้าหาฝั่ง ได้มองเห็นเครื่องบิน บินผ่านไป 1 เที้ยว ต่อมาก็บินผ่าน เป็นเที้ยวที่สอง จึงทิ้งระเบิดบริเวณตึกโจฮักเป็นตึก 5 ชั้น รวมทั้งตึกอื่น ๆ ที่ตั้งอยู่ใน ละแวกนั้นของถนนนครใน...การโจมตีเป็นเวลากลางวัน ภาพที่เห็นเป็นภาพที่น่ากลัว มาก ได้เห็นเครื่องบินปลดลูกระเบิดจากเครื่องบินไปทำมุมประมาณ 60 องศา กับตัวเครื่องบิน เป็นการปลดลูกระเบิดก่อนถึงตัวตึกประมาณ 500 เมตร ลูกระเบิดที่พุ่ง ชน ตัวตึก มองเห็นตึก 5 ชั้นลอยขึ้นแล้วยุบลงมากองเรียบกับพื้นดิน เป็นภาพที่ผมยังจำ

ติดตาม มีทหารญี่ปุ่นตายเป็นจำนวนมากที่ตึกนี้...

(สุชน เจริญพงศ์, 2545, พฤศจิกายน 7)

2. นางสาวนพณา รัตนปราการ ยังได้เล่าเรื่องบ้านที่ได้รับความเสียหายจากการทิ้งระเบิดเมืองสงขลาครั้งที่ 3 ว่า “...บ้านคุณระวี ประศาสน์สุวรรณกิจ อยู่ติดกับบ้านที่ญี่ปุ่นอยู่แกมีลูกสาว 2 คน พี่ห่มุยกับพี่พจน์เสียชีวิต และอีกคนเป็นผู้ชายถูกแรงระเบิดอัดเขียวไปทั้งตัว คุณแม่เค้าก็โดนสะเก็ดระเบิด ตาเสียไป 1 ข้าง...” (นพณา รัตนปราการ, 2546, มีนาคม 10)

3. นางเชาวนี เจริญชัย เป็นผู้หนึ่งที่มีบ้านเรือนตั้งอยู่บริเวณถนนนครนอก ได้เล่าเหตุการณ์ความเสียหายของถนนนครในว่า “...คนไทยที่อยู่ถนนนครในที่ตายก็มีท่านขุนประศาสน์ฯ กับลูกสาว 2 คน บ้านเขาอยู่ใกล้กับตึกจุกหัก ทหารญี่ปุ่นในตึกนี้ก็ตายมาก...” (เชาวนี เจริญชัย, 2546, มกราคม 10)

ภาพที่ 4.25 นางเชาวนี เจริญชัย ปัจจุบันอายุ 79 ปี ผู้ทราบเหตุการณ์ล่วงหน้าก่อนญี่ปุ่นบุกสิงคโปร์ เพราะได้ยินทหารญี่ปุ่นพูดว่า “นิปปอนบีมบีมโซนนัน” หมายถึง ญี่ปุ่นจะบุกสิงคโปร์

4. รองศาสตราจารย์วรรณี รัตตสาร ได้เล่าเหตุการณ์ความเสียหายของตึก 5 ชั้น ที่ถูกสัมพันธมิตรทิ้งระเบิดเพื่อทำลายฐานที่มั่นของทหารญี่ปุ่น ให้ผู้วิจัยฟังว่า “...ความเสียหาย

จากแรงระเบิดบริเวณถนนนครในที่ตึกโจฮัก สำนักงานใหญ่ของทหารญี่ปุ่นก็ถูกบอมบ์ บ้าน
ขุนประศาสน์ก็โดนด้วย ทุกวันนี้ยังมีคำเล่าขานว่า แถวนี้อึดใญ่แรงมาก ผู้คนที่ผ่านไปมาช่วง
กลางคืนยามดึก จะเห็นพี่น้องสองคนที่เสียชีวิตวิ่งไล่กันบ่อย ๆ...” (วรรณิ รัตตสาร, 2546,
มีนาคม 12)

ภาพที่ 4.26 รศ.วรรณิ รัตตสาร ปัจจุบันอายุ 73 ปี อดีตอาจารย์วิทยาลัยครูสงขลา ได้เล่าเหตุการณ์ในช่วง
สงครามโลกครั้งที่ 2 ซึ่งกำลังเรียนอยู่ชั้นมัธยมปีที่ 1 ในสมัยนั้นนักเรียนต้องนั่งเรียนกับพื้น
เนื่องจากทหารญี่ปุ่นได้ขนเอาโต๊ะเก้าอี้ไปหมด

สำหรับข้อมูลการรุกจู่โจมทิ้งระเบิดครั้งที่ 3 ของกองทัพสัมพันธมิตร ไม่มีปรากฏ
ในเอกสาร คงมีแต่เพียงคำบอกเล่าผ่านการสัมภาษณ์ให้ศึกษาเพียงด้านเดียวเท่านั้น

ครั้งที่ 4 การทิ้งระเบิดครั้งที่ 4 ซึ่งเป็นครั้งหลังสุดได้สร้างความเสียหายรุนแรง
ให้แก่เมืองสงขลาเหนือครั้งใด ๆ ผู้ที่เคยเห็นเหตุการณ์ครั้งกระนั้นที่ยังมีชีวิตอยู่ได้เล่าว่า ก่อน
ถึงวันทิ้งระเบิด 2-3 วัน ฝ่ายสัมพันธมิตรได้โปรยใบปลิวทางอากาศแจ้งให้ประชาชนเร่งอพยพ
ออกจากตัวเมืองสงขลาโดยเร่งด่วนเพื่อความปลอดภัย คนที่เชื่อต่างอพยพไปพักอาศัยอยู่บ้าน
ญาติที่เกาะยอบ้าง แหลมสนบ้าง รวมตลอดถึงอำเภอสติงพระ และอำเภอหาดใหญ่ ครั้นถึงวันที่
16 กรกฎาคม พ.ศ.2488 สัมพันธมิตรภายใต้การนำของสหรัฐอเมริกาได้นำเครื่องบิน 4
เครื่องยนต์ ที่เรียกว่า บี 29 มาทิ้งระเบิดสงขลา โดยมีเป้าหมายการโจมตีจุดต่าง ๆ ได้แก่

ตลาดใหม่ (ปัจจุบันคือตลาดทรัพย์สิน) โรงไฟฟ้า โรงเรียนช่างไม้ จุดเสียหายมากที่สุด คือ ตลาดใหม่ และ โรงไฟฟ้าสงขลา ผลจากการทิ้งระเบิดมีคนตายอย่างน่าสยดสยองจำนวนมาก
ต่อไปนี้เป็นคำบอกเล่าของผู้เห็นเหตุการณ์

1. นายสุชน เจริญพงศ์ ซึ่งขณะนั้นมีอายุ 23 ปี รับราชการเป็นครูที่โรงเรียนช่างไม้ สงขลา (ปัจจุบันคือวิทยาลัยอาชีวสงขลา) ได้เล่าว่า

...ผมจำได้แม่น วันที่สัมพันธมิตรทิ้งระเบิด ก็คือ วันที่ 16 กรกฎาคม 2488 นี่เป็นการทิ้งระเบิดครั้งสุดท้าย ตอนนั้นผมสอนอยู่ช่างไม้ ผมอยู่ที่ อ.สติงพระ คั่นก่อนเกิดเหตุนอนฝันว่าไฟไหม้บ้าน ตื่นเช้าก็เดินทางไปสงขลา จึงทราบว่าสัมพันธมิตรทิ้งระเบิดตลาดทรัพย์สินเสียหายมาก รวมทั้งโรงเรียนช่างไม้สงขลา มีโรงงาน 2 หลัง บ้านพักครู 3 หลัง บ้านพักภารโรงหนึ่งหลัง...

(สุชน เจริญพงศ์, 2545, พฤศจิกายน 7)

2. นายไพบูลย์ พิชัยวงศ์ ซึ่งขณะนั้น มีอายุเพียง 11 ปี ได้เล่าว่า

...สัมพันธมิตรส่งเครื่องบิน 4 เครื่องยนต์ ที่เรียกว่า B 29 มาบอมบ์สงขลา วันที่ 16 กรกฎาคม ก่อนส่งเครื่องบินมาโจมตีประมาณ 2 – 3 วัน มีการร่อนใบปลิวให้ชาวบ้านอพยพหลบภัยออกจากตัวเมือง ชาวบ้านที่เชื่อก็หนีไปอยู่ที่เกาะยอบ้าง แหลมสนบ้าง ที่ไม่เชื่อก็ยังคงอยู่ต่อไปรวมทั้งครอบครัวของผมด้วย พอถึงวันที่ 16 สัมพันธมิตรก็ส่งเครื่องบินมาบอมบ์ จุดที่เสียหายมากที่สุดในการโจมตีครั้งนี้ ก็คือ ตลาดใหม่ (ปัจจุบันคือตลาดทรัพย์สิน) และ โรงไฟฟ้าสงขลา... ผมวิ่งไปดูเหตุการณ์ที่คลองขวาง อยู่หลังโรงไฟฟ้าใกล้กับธนาคารกรุงเทพฯ มีบ้านใต้ถุนสูงอยู่หลังโรงไฟฟ้า ได้เห็นศพคนจีนนอนตาย มีหนังสือระยะแขวนที่ต้นมะละกอห้อยต่อแถว เลือดกองเต็มพื้น ผมจึงชวนน้อง ๆ ที่ไปด้วยกันให้กลับบ้าน บอกให้แม่เตรียมตัวหนีไปอยู่ป่ากรอ...

(ไพบูลย์ พิชัยวงศ์, 2546, มีนาคม 12)

ชีวิตของชาวเมืองสงขลาในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2

เมืองสงขลาต้องอยู่ภายใต้การยึดครองของทหารญี่ปุ่น ตั้งแต่วันที่ 8 ธันวาคม พ.ศ.2484 และต้องเผชิญกับภัยสงครามตลอดระยะเวลา 4 ปี นับตั้งแต่ พ.ศ.2484 – 2488 อีกทั้ง

ก่อนเกิดสงคราม ชาวเมืองสงขลาก็ต้องใช้ชีวิตร่วมกับแนวที่ห้าของญี่ปุ่นอย่างใกล้ชิดเป็นเวลาหลายปี ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้ศึกษาถึงชีวิตของชาวเมืองสงขลาในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างชาวเมืองสงขลากับทหารญี่ปุ่น และสภาพความเป็นอยู่ของชาวเมืองสงขลา ซึ่งผู้วิจัยจะได้นำข้อมูลจากการบอกเล่าผ่านการสัมภาษณ์มาเสนอ ดังนี้

1. ความสัมพันธ์ระหว่างชาวเมืองสงขลากับทหารญี่ปุ่น

จากการบอกเล่าผ่านการสัมภาษณ์ ทำให้ทราบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างชาวเมืองกับทหารญี่ปุ่นเป็นไปอย่างฉันมิตร มีการพบปะพูดคุยกันบ่อย ๆ และถึงขนาดหยอกล้อกันได้ต่างเรียนรู้ภาษาระหว่างกัน มีชาวเมืองหลายคนพูดภาษาญี่ปุ่นได้และขณะเดียวกันทหารญี่ปุ่นจำนวนไม่น้อยสามารถพูดไทยได้เช่นกัน นอกจากนี้ต่างฝ่ายยังได้แสดงน้ำใจ และความเป็นมิตรระหว่างกันอยู่เนื่อง ๆ ดังเช่น การแสดงออกของทหารญี่ปุ่นต่อชาวเมืองด้วยการหยิบยื่นอาหาร ยารักษาโรค เวชภัณฑ์ และปัจจัยจำเป็นบางอย่างให้ การเล่นหยอกล้อและแจกขนมให้กับเด็กไทย การให้ความคุ้มครองความปลอดภัย การออกหนังสือคุ้มครองการเดินทาง เป็นต้น

ส่วนการแสดงออกของชาวเมืองต่อทหารญี่ปุ่น ได้แก่ การพูดจาทักทายด้วยหน้าตายิ้มแย้มแจ่มใสเมื่อเดินสวนทางกัน การขายสินค้าไว้ในราคาถูก การแถมสินค้าให้เป็นพิเศษ หรือการให้ของโดยไม่คิดเงิน เป็นต้น แต่อย่างไรก็ตามยังมีชาวเมืองจำนวนหนึ่งที่มีความรู้สึกอคติต่อทหารญี่ปุ่น เพราะมีความรู้สึกว่าทหารญี่ปุ่น คือต้นเหตุที่ทำให้เกิดสงคราม และ ทำให้เมืองสงขลาถูกฝ่ายสัมพันธมิตร โจมตีจนชีวิตผู้คนและทรัพย์สิน ต้องสูญเสียชีวิตเป็นจำนวนมาก รวมทั้งเป็นต้นเหตุทำให้เมืองสงขลาซึ่งเคยอยู่อย่างสงบสุข ต้องตกอยู่ในภาวะเผชิญกับสงคราม ดังนั้นจึงปรากฏเหตุการณ์ที่ทหารญี่ปุ่นถูกชาวเมืองลอบทำร้ายด้วยความเกลียดชัง แต่ก็ไม่บ่อยนัก เพราะกลัวถูกจับได้แล้วถูกนำตัวไปลงโทษอย่างรุนแรง

ต่อไปนี้เป็นคำบอกเล่าของผู้ให้สัมภาษณ์ที่กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างชาวเมืองสงขลากับทหารญี่ปุ่น

1. นางถนอม แดงอ่อน ได้เล่าว่า “...ทหารญี่ปุ่นมันเข้มแข็ง มีวินัย แต่มันก็มีน้ำใจกับคนไทย เช่น เอาขนมนมเนยมาแจกจ่ายให้ เจอเด็กไทยมันก็อุ้ม หยอกล้อ จนเด็ก ๆ ไม่กลัว

เวลาใครเจ็บใครป่วย ขาดยา มันก็แบ่งปันให้ คนไทยบางคนก็ได้อาหาร ได้เหล้าสาเก หรืออะไร ๆ ที่จำเป็นจากญี่ปุ่น” (ถนอม แดงอ่อน, 2546, มกราคม 8)

2. นางจำเนียร หาญชนบท ได้เล่าว่า “...ป้าคุ้นเคยสนิทสนมกับทหารญี่ปุ่น พวกเขาส่วนใหญ่ใจดี ชอบหยอกล้อกับคนไทย และชอบพูดชอบเรียนภาษาไทย ตัวป้าและอีกหลาย ๆ คน ก็ได้เรียนพูดญี่ปุ่นจากทหารเหล่านี้.” (จำเนียร หาญชนบท, 2545, ธันวาคม 7)

3. นางเซาวนี เ गरังยี ได้เล่าว่า

...คนไทยกับทหารญี่ปุ่นส่วนใหญ่ก็ดีกัน ต่างฝ่ายต่างมีน้ำใจให้กัน พวกญี่ปุ่นชอบเอาอาหารบ้าง ขนมบ้าง หยูกยาบ้าง มาแจกให้คนไทย ส่วนเด็ก ๆ เขาก็แจกขนมให้ บางคนก็อุ้มเด็กด้วยความรักใคร่ บอกว่าคิดถึงลูกตัวเองที่บ้าน ถึงเขาจะเข้ามาครองเมือง แต่ก็ช่วยดูแลโจรผู้ร้ายและความปลอดภัยให้ ส่วนคนไทยก็ไม่เคยเกลียดชังพวกญี่ปุ่นนักขายของให้ก็คิดถูก ๆ บางทีก็ให้ฟรี บางทีก็ขายบ้างแถมบ้าง ก็ไม่ค่อยมีปัญหาอะไรนักระหว่างคนไทยกับญี่ปุ่น...

(เซาวนี เ गरังยี, 2546, มกราคม 10)

4. นางเครือวัลย์ ศรีพจนารถ ได้เล่าว่า

“...พวกทหารญี่ปุ่นไม่ร้ายกับคนไทย มีอะไรก็มักเอามาให้ เช่น ปลาเค็ม เหล้าสาเก ใครไม่มียา ก็เอามาให้ ใครขาดข้าวของที่จำเป็น ถ้าเขามีเขาก็จะเอามาให้ ที่จำได้แม่นก็คือ เขาจะมีการออกหนังสือคุ้มครองความปลอดภัยระหว่างเดินทางให้ บางบ้านก็จะได้รับการคุ้มครองความปลอดภัย เช่น มีอยู่บ้านหนึ่งเป็นร้านตัดเสื้อ ทหารญี่ปุ่นเข้าออกเป็นประจำ เพราะสนิทสนมดีกับเจ้าของบ้าน ทหารญี่ปุ่นเลยเขียนภาษาญี่ปุ่นติดไว้หน้าบ้านห้ามไม่ให้ใครมาสร้างความเดือดร้อนให้...”

(เครือวัลย์ ศรีพจนารถ, 2546, มีนาคม 11)

5. นายบรรยงค์ เลขะกุล ได้เล่าว่า

...ส่วนใหญ่แล้ว คนสงขลากับพวกญี่ปุ่นก็อยู่อย่างเพื่อน มีน้ำใจต่อกัน มีอะไรให้กันได้ก็ให้ แต่ก็มีบ้างเหมือนกันที่ชาตินิยมจัด เกลียดชังหน้าพวกญี่ปุ่น คอยแอบทำร้ายหรือ

กลั่นแกล้งถ้ามีโอกาส แต่ก็ไม่กล้าให้ถูกจับได้ เพราะพวกญี่ปุ่นมันลงโทษรุนแรง เวลาดีก็ดีใจหาย แต่เวลาร้ายก็น่ากลัวทีเดียว”

(บรรยงค์ เลขะกุล, 2546, มีนาคม 14)

สำหรับข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างชาวเมืองสงขลากับทหารญี่ปุ่น เท่าที่ปรากฏมีเพียงเรื่องเดียว คือ ความมีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ของทหารญี่ปุ่น โดยเฉพาะกับเจ้าของบ้านที่ทหารญี่ปุ่นเข้าไปพักอาศัย ตัวอย่างเช่น เมื่อได้อะไรมาก็จะนำมาแบ่งปันให้กับเจ้าของบ้าน บางบ้านได้รับข่าวสารจากทหารญี่ปุ่นเป็นกระสอบ รวมถึงการได้ลิ้มรสเหล้าสาเก ซึ่งเป็นเครื่องดื่มที่มีชื่อเสียงของประเทศญี่ปุ่นอีกด้วย (แปลก ศิลปกรรมพิเศษ, 2530)

2. สภาพความเป็นอยู่ของชาวเมืองสงขลา

จากการบอกเล่าผ่านการสัมภาษณ์ ทำให้ทราบว่าชีวิตความเป็นอยู่ของชาวเมืองสงขลาในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 นอกจากจะต้องอพยพหนีภัยสงครามแล้วยังต้องเผชิญกับสภาวะการขาดแคลนปัจจัยสำคัญในการดำรงชีวิตอีกด้วย สำหรับการอพยพหนีภัยสงครามนั้นมีทั้งอพยพไปทางเรือ โดยไปขออาศัยอยู่กับญาติตามที่ต่าง ๆ เช่น แหลมสน หัวเขา เกาะยอ สทิงหม้อ สทิงพระ บ้านพร้าว และระโนด เป็นต้น ส่วนพวกที่อพยพไปทางบกมักจะออกไปทางน้ำน้อย หาดใหญ่ สะเดา นาทวี จะนะ หรือเลยไปถึงปากพูนในจังหวัดพัทลุง ปัญหาที่ตามมาของบ้านเรือนที่อพยพไปก็คือ เมื่อสมาชิกในบ้านอพยพหนีภัยสงครามไปอยู่ที่อื่น ก็เปิดโอกาสให้ทหารญี่ปุ่นเข้าไปยึดเป็นที่พักอาศัยหรือสำนักงาน

เรื่องการยึดสถานที่นี้แม้แต่สถานที่ราชการนับตั้งแต่ศาลากลางจังหวัด ศาลจังหวัด ที่ว่าการอำเภอ สถานีรถไฟ สนามบิน วัดวาอาราม ตลอดจนโรงเรียนต่าง ๆ ก็ถูกทหารญี่ปุ่นเข้ายึดเป็นที่ตั้งมั่นของกองกำลัง มีบางโรงเรียนถูกทหารญี่ปุ่นขนเก้าอี้และโต๊ะเรียนไปใช้เป็นวัสดุเชื้อเพลิง เพื่อประกอบอาหารและต้มน้ำอาบ ดังนั้นในช่วงสงครามจึงไม่มีการเรียนการสอน เพราะทางการต้องประกาศสั่งปิดโรงเรียน เพื่อความปลอดภัยของครูและนักเรียน เป็นเหตุให้ไม่มีการสอบวัดผลปลายภาค พอขึ้นปีการศึกษาใหม่ นักเรียนทุกคนก็ได้เลื่อนชั้นหมดจนเกิดคำพูดติดตลกเป็นเชิงล้อเลียนนักเรียนเหล่านี้ว่านักเรียนรุ่น “โตโจ” ตามชื่อของนายกรัฐมนตรีญี่ปุ่นในขณะนั้น

ส่วนเรื่องการต้องเผชิญกับสภาวะการขาดแคลนปัจจัยสำคัญในการดำรงชีวิตนั้น ในระหว่างช่วงสงครามชาวเมืองต้องเผชิญกับการขาดแคลนปัจจัยสำคัญในการดำรงชีวิต ทั้ง

เสื้อผ้า ยารักษาโรค อาหาร น้ำตาลทรายเกลือ บุหรี่ ไม้ขีดไฟ สบู่ กระดาษ ด้าย เข็มเย็บผ้าและอื่น ๆ ที่จำเป็น สินค้าทุกชนิดล้วนหายากและมีราคาแพงขึ้น ทั้งนี้เพราะบรรดาพ่อค้าต่างฉวยโอกาสกักตุนสินค้าเพื่อเตรียมขึ้นราคา โดยเฉพาะข้าวสาร มีการขาดแคลนจนต้องอาศัยความช่วยเหลือจากการปันส่วนของทางราชการและต้องเข้าแถวรอรับแจก แต่ในความเป็นจริงปัญหาข้าวสารเป็นปัญหาที่เกิดจากการลักลอบส่งไปขายที่มาเลเซีย ปีนังและสิงคโปร์ เป็นการลักลอบที่ผ่านกระบวนการที่เรียกว่า “กองทัพมด” ซึ่งส่งผลกระทบต่อให้ชาวเมืองซึ่งประสบกับความขาดแคลนอยู่แล้วต้องประสบเคราะห์กรรมอื่นเนื่องมาจากความอดอยากเพิ่มขึ้น ทางราชการก็ไม่สามารถปราบพวกกองทัพมดได้ ทั้ง ๆ ที่รู้ตัวบุคคลที่อยู่เบื้องหลังกระบวนการนี้

ภัยคุกคามจากความอดอยากขาดแคลนที่ชาวเมืองสงขลาต้องเผชิญอยู่ ถือเป็นจุดวิกฤตที่จะต้องหาหนทางให้ผ่านพ้นความทุกข์ยากออกไป บางครั้งการแก้ปัญหาเพื่อหาทางออก สามารถเปลี่ยนวิกฤตให้กลายเป็นโอกาสได้ ดังจะเห็นจากการขาดแคลนด้ายในการเย็บผ้าก็แก้ปัญหาโดยใช้ใยสับปะรดแทน การขาดน้ำมันก๊าดก็ใช้น้ำมันมะพร้าวทดแทน การขาดน้ำตาลทรายก็ใช้น้ำตาลโตนดแทน บางครั้งยาที่ใช้รักษาด้วยยามเจ็บไข้ขาดแคลนก็ได้อาศัยญาติพี่น้องที่อยู่มาเลเซียจัดหาส่งมาให้ แต่คนไทยที่ไม่มีโอกาสเช่นนี้ก็อดนอนรอวันตายก็มี นอกจากนี้บางครอบครัวที่มีสมาชิกเกิดป่วยเป็นโรคมะเร็งก็หาทางออกโดยใช้สมุนไพรแทนตัวอย่างเช่น นำใบมะขามแฉะมาตำผสมเหล้าขาวแล้วห่อด้วยผ้าขาว แล้วใช้ผ้าขาวคั้นน้ำดื่มแทนยาควินิน ก็ปรากฏว่าได้ผลดีในการรักษาโรคมะเร็ง ซึ่งนับว่าเป็นการหาทางออกที่ช่วยแก้ปัญหาได้ในระดับหนึ่ง

การขาดแคลนปัจจัยที่จำเป็นอย่างยิ่งสำหรับทุกคนทุกครอบครัวอีกอย่างหนึ่ง นอกจากยารักษาโรค ก็คือ เสื้อผ้า บางครอบครัวขาดจนกระทั่งผ้าถุงถุงเดียวต้องนุ่งกันทั้งบ้าน โดยผลัดกันนุ่งเวลาจำเป็นต้องไปทำธุระนอกบ้าน เมื่ออยู่ในบ้านก็ต้องใช้กระสอบป่านนุ่งแทนผ้าถุง

นอกจากภัยคุกคามจากความขาดแคลนที่ได้กล่าวมาข้างต้นแล้ว ยังมีภัยจากการหลบหนีระเบิดที่ทำให้ชาวเมืองสงขลาต้องได้รับความเดือดร้อนอย่างหนัก รัฐบาลได้ตระหนักถึงภัยอันเกิดจากการทิ้งระเบิดของฝ่ายสัมพันธมิตรในการโจมตีญี่ปุ่น จึงได้มีการประชาสัมพันธ์เชิญชวนให้ประชาชนเตรียมขุดหลุมหลบภัยทางอากาศเพื่อป้องกัน บ้านหลังใดที่เจ้าของมีฐานะดีก็อาจทำเป็นห้องใต้ดินไว้ภายในบ้าน และยังมีการขุดหลุมหลบภัยสาธารณะ เพื่อให้ประชาชนได้อาศัยใช้เป็นที่หลบภัยเมื่อได้ยินสัญญาณเตือนภัย (มท. 0201.2.16/172) ดังภาพที่ 4.31, 4.32 และ 4.33

สำหรับข้อมูลเกี่ยวกับสภาพความเป็นอยู่ของชาวเมืองสงขลา มีปรากฏในคำบอกเล่าผ่านการสัมภาษณ์บุคคลต่าง ๆ ดังนี้

1. นายไพจิตร บุญมโน ได้เล่าว่า

...ช่วงสงครามลำบากมาก อัดคักขัดสนไปเสียหมด แล้วยังต้องหนีระเบิดกันอีก บางคนก็อพยพไปอยู่กับญาติ ๆ ไม่มีญาติก็ไปขออาศัยเพื่อนฝูง ที่ไปทางบกก็มีน้ำน้อย หาดใหญ่ สะเดา นาทวี ที่ไปทางทะเลก็จะไปหัวเขา เกาะยอ สทิงหม้อ สทิงพระ บ้านพร้าว ระโนด ครอบครัวย้ายแม่และผมหนีไปอยู่กับคนข้างบ้าน ไปอยู่ที่บ้านคอนคัน ตำบลคูขุด อำเภอสทิงพระ คนสงขลาหลายครัวเรือนต้องทิ้งบ้านช่องไปอยู่อำเภอใกล้เคียง พ่อเจ้าของบ้านออกไปก็เสร็จมัน ญี่ปุ่นจัดการยึดบ้านคนไทยตั้งเป็นสำนักงานและที่พักอาศัย แม้แต่สถานที่ราชการยังไม่เว้น ตั้งแต่ศาลากลาง ที่ว่าการอำเภอ สถานีรถไฟ สนามบิน วัด โรงเรียน ...

(ไพจิตร บุญมโน, 2546, มกราคม 20)

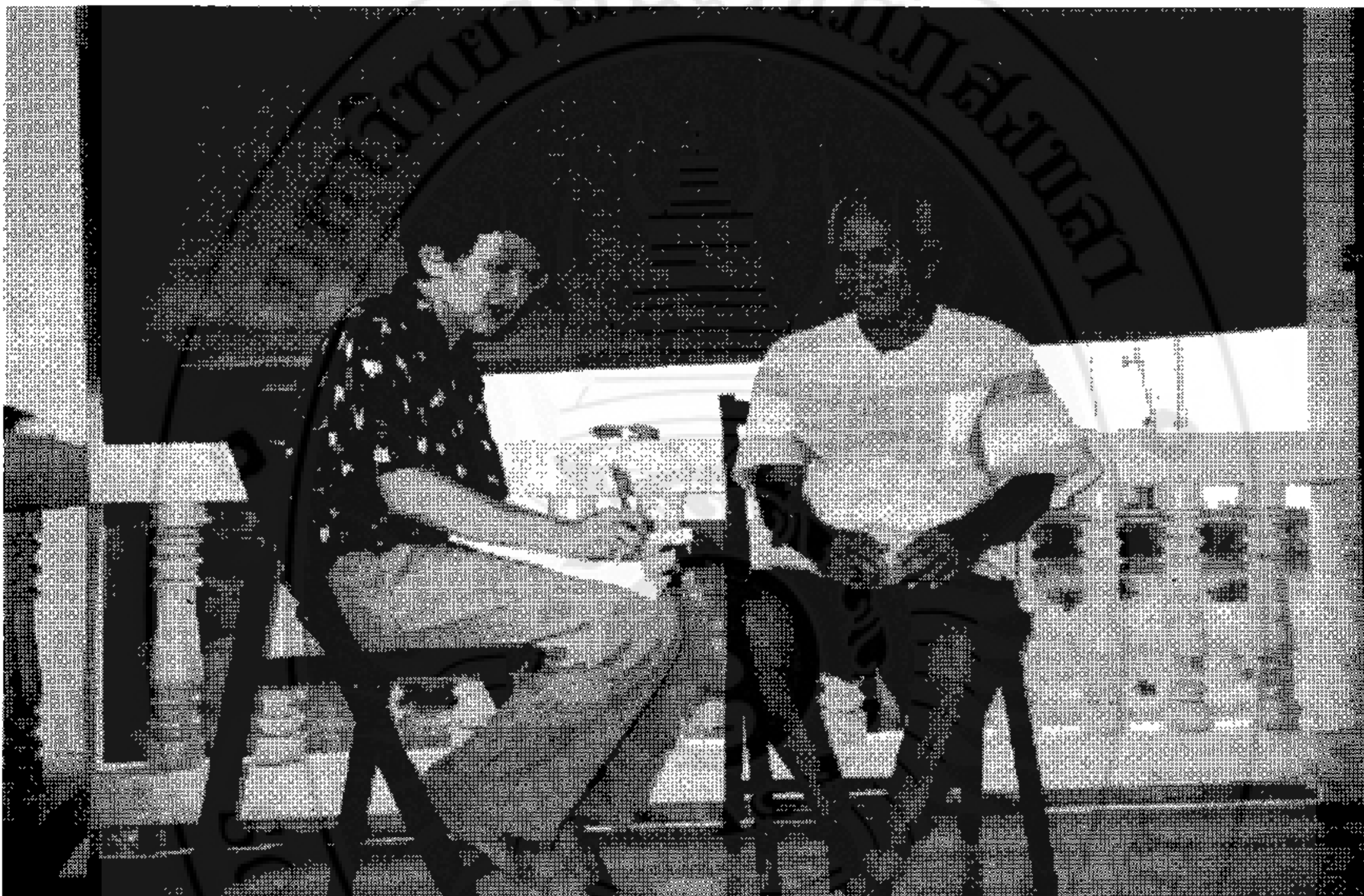
ภาพที่ 4.27 นายไพจิตร บุญมโน ปัจจุบันอายุ 74 ปี อดีตอาจารย์วิทยาลัยครูสงขลา ได้เล่าว่าวันที่ญี่ปุ่นบุกสงขลา ถนนนครในเต็มไปด้วยทหารญี่ปุ่นจำนวนมาก จึงหนีญี่ปุ่นไปอยู่ที่บ้านคอนคัน ตำบลคูขุด เขตอำเภอสทิงพระ

2. นายคล้าย บุญสร้าง ได้เล่าว่า

...ช่วงสงครามลำบากจริง ๆ ข้าวปลาอาหารขาดแคลน ต้องไปเข้าแถวรออาหารปันส่วน จากทางราชการ พอระเบียบตกลงก็ต้องหนีไปอยู่ที่อื่น หลายครัวเรือนที่หลบภัยสงครามไป อยู่กับญาติที่หาดใหญ่ สะเดา เกาะขอ สทิงพระ ระโนด พ่อเจ้าของที่ทั้งบ้านช่อง ญี่ปุ่น ก็เข้ามาอยู่แทน ใช้เป็นที่พักอาศัย ที่ถนนนครในมีสำนักงานใหญ่ของทหารญี่ปุ่น เรียกว่า ตึกโจฮัก...

(คล้าย บุญสร้าง, 2546, กุมภาพันธ์ 22)

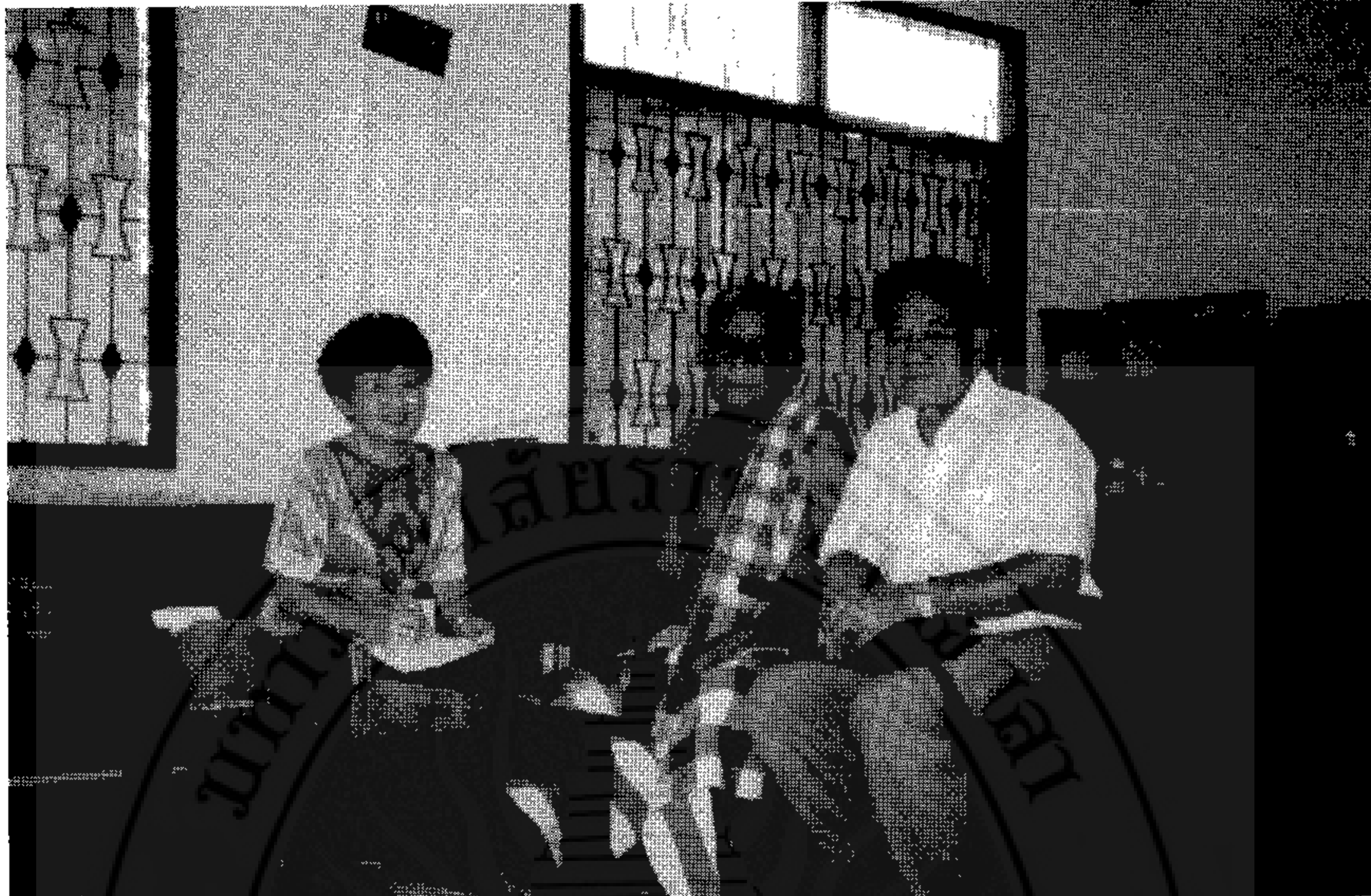
ภาพที่ 4.28 นายคล้าย บุญสร้าง ปัจจุบันอายุ 75 ปี กำลังเล่าเหตุการณ์สมัยญี่ปุ่นบุกสงขลาในช่วง สงครามโลกครั้งที่ 2 ขณะนั้นมีอายุ 13 ปี

3. รองศาสตราจารย์วิจิต สังขรัตน์ ได้เล่าว่า “...ความเป็นอยู่ลำบากมาก ข้าวปลา อาหารขาดแคลน ต้องเข้าแถวรอรับแจกข้าวสารปันส่วนจากทางราชการ เสื้อผ้าก็ขาดแคลน ต้องใช้กระสอบป่านนุ่งแทนก็มี บางบ้านอดคัดจนถึงขนาดต้องปลัดกันนุ่ง ไม่ซิคก็หายาก เค็ออจริง ๆ ...” (วิจิต สังขรัตน์, 2546, มีนาคม 10)

4. นายโกวิท ศิริวัฒน์ ได้อธิบายเสริมเรื่องการลักลอบขนสินค้าออกไปยังประเทศ เพื่อนบ้านด้วย “กองทัพมด” ความว่า “...กองทัพมด” เป็นคำที่ใช้มาตั้งแต่สมัยสงครามโลก

แล้ว เป็นพวกลักลอบขนของหนีภาษี โดยเฉพาะข้าวสารมีการส่งไปขายที่มาเลเซีย ปีนัง สิงคโปร์ ของที่มีอยู่จำนวนน้อยอยู่แล้วก็ยิ่งขาดแคลนมากขึ้น รัฐบาลเองก็ปราบไม่หมด ทั้ง ๆ ที่รู้ว่าใครเป็นใคร...” (โกวิท ศิริวัฒน์, 2546, มีนาคม 19)

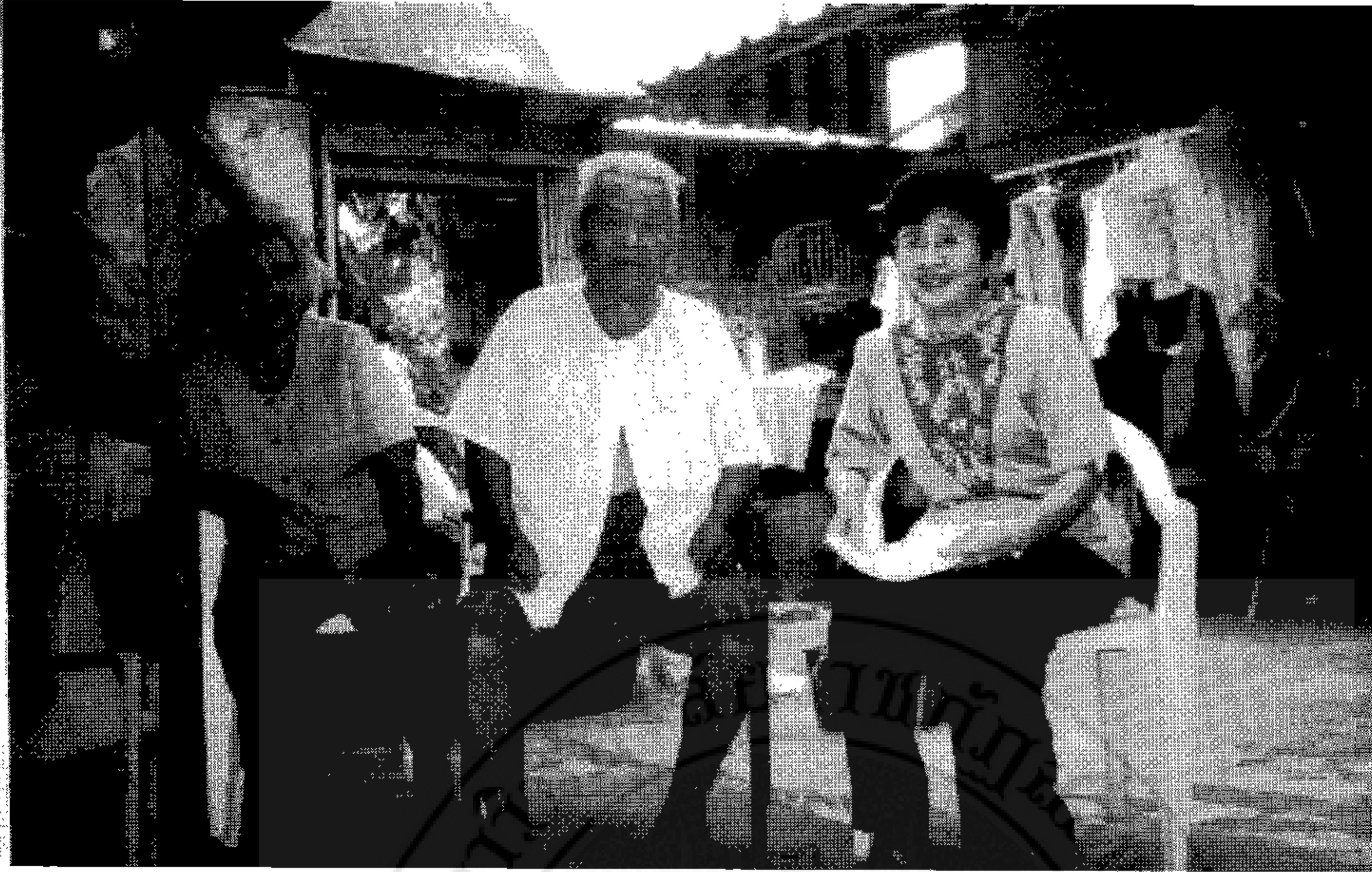
ภาพที่ 4.29 นายเคล้า รัตนสำเนียง (นั่งกลาง) ปัจจุบันอายุ 85 ปี เคยถูกทหารญี่ปุ่นเกณฑ์ไปเป็นแรงงาน ในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 โดยได้รับค่าตอบแทนวันละ 75 สตางค์ และรศ. วิจิต สังขรัตน์ (นั่งขวาสุด) ปัจจุบันอายุ 69 ปี ได้เล่าถึงความอดคัดขาดแคลนเสื้อผ้าของชาวบ้านในช่วง สงครามโลกครั้งที่ 2 ถึงขนาดต้องนุ่งกระสอบป่านแทน

5. นางถนอม ศิริรักษ์ ได้เล่าถึงความอดคัดขาดแคลนในช่วงสงครามให้ผู้วิจัยฟังว่า

...ปี 2486-2488 ความเป็นอยู่ของผู้คนลำบาก แร้นแค้น ฝ้านุ่งหาซื้อไม่ได้ ข้าวสารก็ ขาด แคลน เข็มเย็บผ้าก็หายาก ด้ายเย็บผ้าก็ไม่มี ต้องใช้เส้นใยสับปะรดเย็บแทน ยังมีอีกเรื่อง ที่เกี่ยวกับความขาดแคลนหยูกยา เพื่อนของป้าพักอยู่หาดใหญ่ เขามีฐานะดีทีเดียว แต่ ในช่วงสงครามลูกชาย 2 คน ป่วยเป็นไข้มาเลเรียพร้อมกัน จะหาซื้อยามารักษา ก็ไม่มีที่ จะซื้อ สุดท้ายต้องนอนรอความตาย สมัยโน้นยาต้องวิ่งไปซื้อถึงปีนัง สิงคโปร์

(ถนอม ศิริรักษ์, 2546, มีนาคม 10)

ภาพที่ 4.30 นายพิชัย ศิริรักษ์ ปัจจุบันอายุ 82 ปี เคยเป็นยุวชนทหารในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ได้เล่าถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในคืนวันที่ 7 ธันวาคม พ.ศ. 2484 ว่า ขณะนั้นได้พักอาศัยที่บ้านบริเวณถนนนางงาม ได้เห็นทหารไทยจี๊ม่า 2 คน เป้าแตรเรียกทหารที่ลาหยุดพักผ่อนกลับบ้าน โดยชวนเพื่อเตรียมพร้อมรับข้าศึก
นางถนอม ศิริรักษ์ (นั่งซ้ายสุด) : ปัจจุบันอายุ 76 ปี ภรรยา นายพิชัย ศิริรักษ์ ได้เล่าเสริมเรื่องความอึดคัดขาดแคลนด้วยเย็บผ้า จำเป็นต้องนำใยสับปะรดมาใช้แทน

6. นางสาวนพณา รัตนปราการ ได้เล่าว่า

...พอสงครามเกิด ทุกครัวเรือนต่างหนีไปอยู่กับญาติ ครอบครัวที่มีญาติอยู่ที่แหลมสน บ้านที่ถนนนครนอกต้องปล่อยทิ้งไว้ เลยถูกญี่ปุ่นยึดใช้เป็นสำนักงาน แต่ถ้าเจ้าของบ้านกลับมาเขาก็ยังให้เราอยู่ชั้นบนแทน... ตอนนั้นกำลังเรียนอยู่ที่โรงเรียนวรนาธิเฉลิม ชั้น ม.1 ปี พ.ศ.2485 ที่โรงเรียนไม่มีโต๊ะเรียน และเก้าอี้ ต้องนั่งพื้น ในช่วงสงครามทหารญี่ปุ่นขนโต๊ะไปหมด ตัวพี่เองคุณพ่อได้ทำโต๊ะเก้าอี้ไม้จำลองไปให้ใช้ที่โรงเรียน ส่วนเพื่อนคนอื่น ๆ ก็เอาลังไม้ไปทำเป็นโต๊ะเรียน เพื่อใช้เขียนหนังสือแทน แล้วนั่งเรียนกับพื้น...

(นพณา รัตนปราการ, 2546, มีนาคม 10)

7. รองศาสตราจารย์วรรณี รัตตสาร ได้เล่าถึงชีวิตในวัยเรียนว่า

...ตอนญี่ปุ่นบุกสงขลา สถานที่ราชการตั้งแต่ศาลากลางจังหวัด ศาลจังหวัด ที่ว่าการอำเภอ สถานีรถไฟ สนามบิน โรงเรียน รวมตลอดทั้งหน่วยราชการทุกแห่งได้ถูกทหารญี่ปุ่นยึดหมด สมัยนั้นพี่เรียนอยู่ชั้น ม.1 โต๊ะเรียนก็ไม่มี ญี่ปุ่นเอาไปหมด เอาไปทำฟืน ต้องเอาถังไม้ไปคนละถังทำเป็นโต๊ะแทน นั่งกับพื้น ใช้ถังเป็นโต๊ะตลอดปีเลย...

(วรรณิ รัตตสาร, 2546, มีนาคม 12)

8. นายพิชัย ศิริรักษ์ เคยเป็นยุวชนทหารในสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 ได้เล่าว่า “...ตอนเกิดสงครามโรงเรียนสั่งปิด จำได้ว่าเป็นเดือนธันวาคม ใกล้เคียงได้แต่ผมได้เลื่อนชั้นโดยไม่ต้องสอบ ได้เลื่อนชั้นก็เพราะญี่ปุ่นนี้แหละ ทุกคนได้เลื่อนชั้นหมด เลยมักเรียกว่าเป็นนักเรียนรุ่นโตใจ เรียกตามชื่อของนายญี่ปุ่นตอนเกิดสงคราม” (พิชัย ศิริรักษ์, 2546, มีนาคม 10)

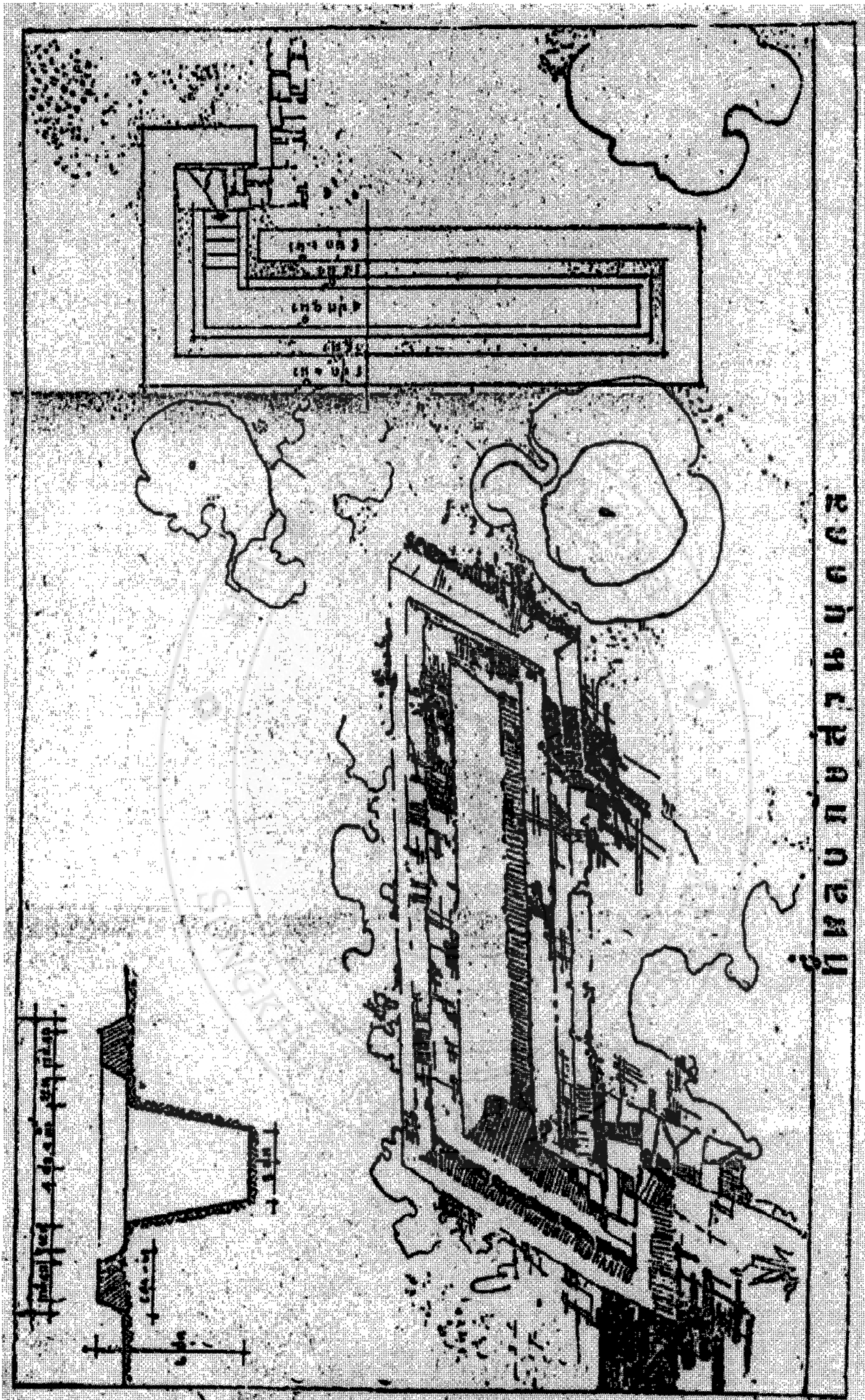
9. นายไพบุลย์ พิชัยวงศ์ ได้เล่าถึงการแก้ปัญหาเรื่องการขาดแคลนยารักษาโรคให้ผู้วิจัยฟังว่า “...ชาวบ้านรู้จักหาทางออกเมื่อยามที่ขาดแคลนยาวิธินที่ใช่แก้ไข้จับต้นได้ โดยนำใบมะขามแถมตำใส่เหล้าขาว แล้วห่อด้วยผ้าขาว คั้นเอาแต่น้ำดื่มกินได้ไม่เกิน 3 ครั้งก็เป็นอันหายขาด สูตรยานี้ได้มาจากเพื่อนครูที่สอนวิชาพลศึกษา ตัวผมเองก็เคยลิ้มลองแล้วด้วย ปรากฏว่าได้ผลชงักนัก ” (ไพบุลย์ พิชัยวงศ์, 2546, มีนาคม 12)

10. นายคล้าย บุญสร้าง ได้เล่าว่า “...หลุมหลบภัยแถวบ้านผมก็มี ช่วยกันขุดกับชาวบ้าน ขนาดกว้าง 4 เมตร ยาว 6 เมตร มีไม้กระดานวางทับบน แล้วเอาดินกลบ มีบันไดดินเป็นทางขึ้นลง ความลึกประมาณ 2 เมตร 20 จุดคนประมาณ 30 คน...”

นอกจากข้อมูลที่ได้จากการบอกเล่าผ่านการสัมภาษณ์ข้างต้น ผู้วิจัยยังพบข้อมูลเกี่ยวกับสภาพความเป็นอยู่เกี่ยวกับชาวเมืองสงขลาในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ในเอกสารต่าง ๆ ซึ่งจะได้นำเสนอข้อมูลจากเอกสาร ดังนี้

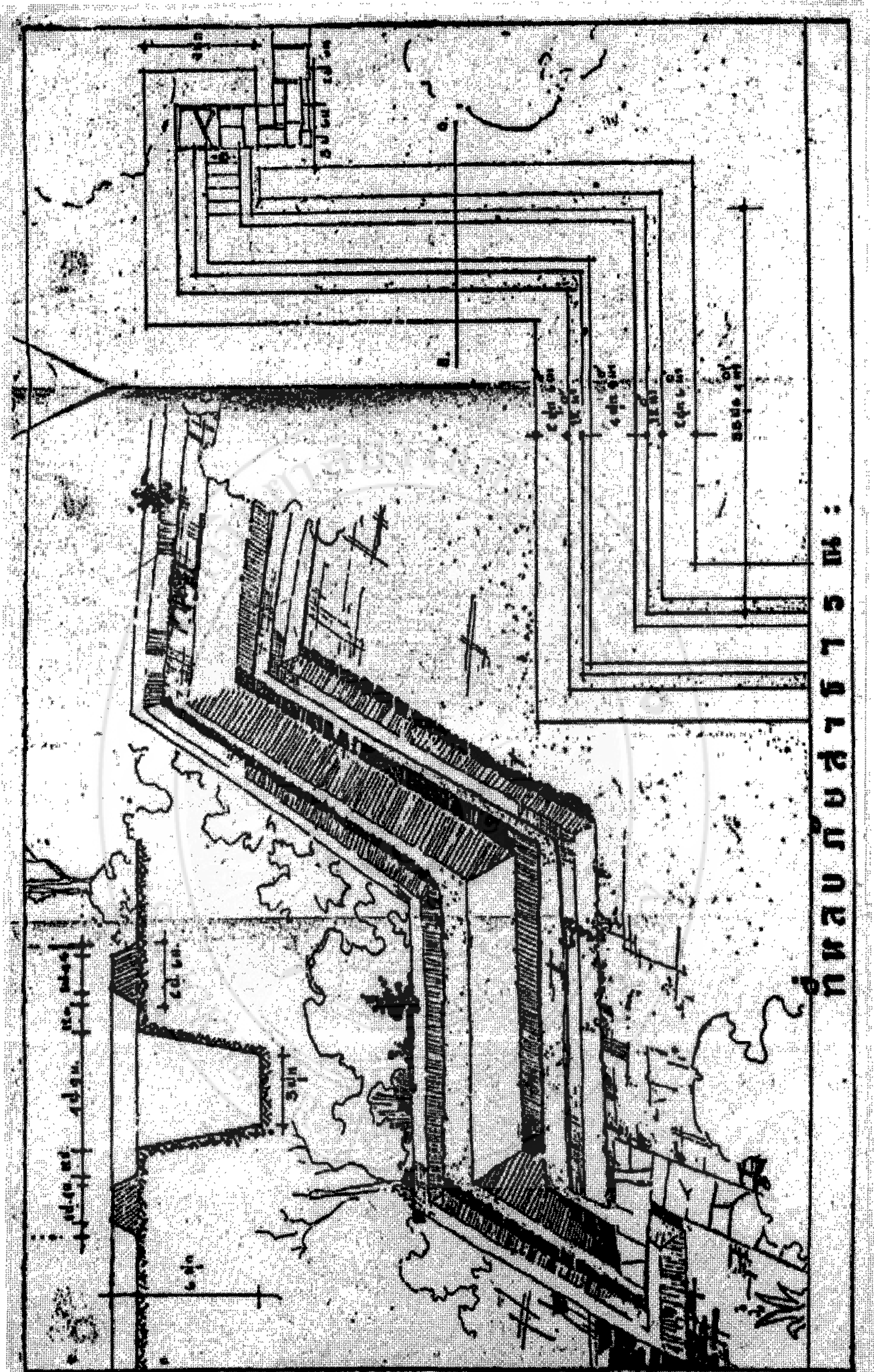
ในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ชาวเมืองสงขลาประสบความเดือดร้อนและความทุกข์ยาก เนื่องจากสินค้าทุกชนิดมีราคาแพงและหายาก เพราะพ่อค้าต่างฉวยโอกาสกักตุน เพื่อเก็งกำไร โดยเฉพาะข้าวสาร มีการลักลอบขนออกนอกประเทศส่งไปขายที่ปีนัง สิงคโปร์ และมาเลเซีย เป็นกระบวนการลักลอบที่ดำเนินงานอย่างเป็นระบบ ด้วยการพนีกำลังกันระหว่าง

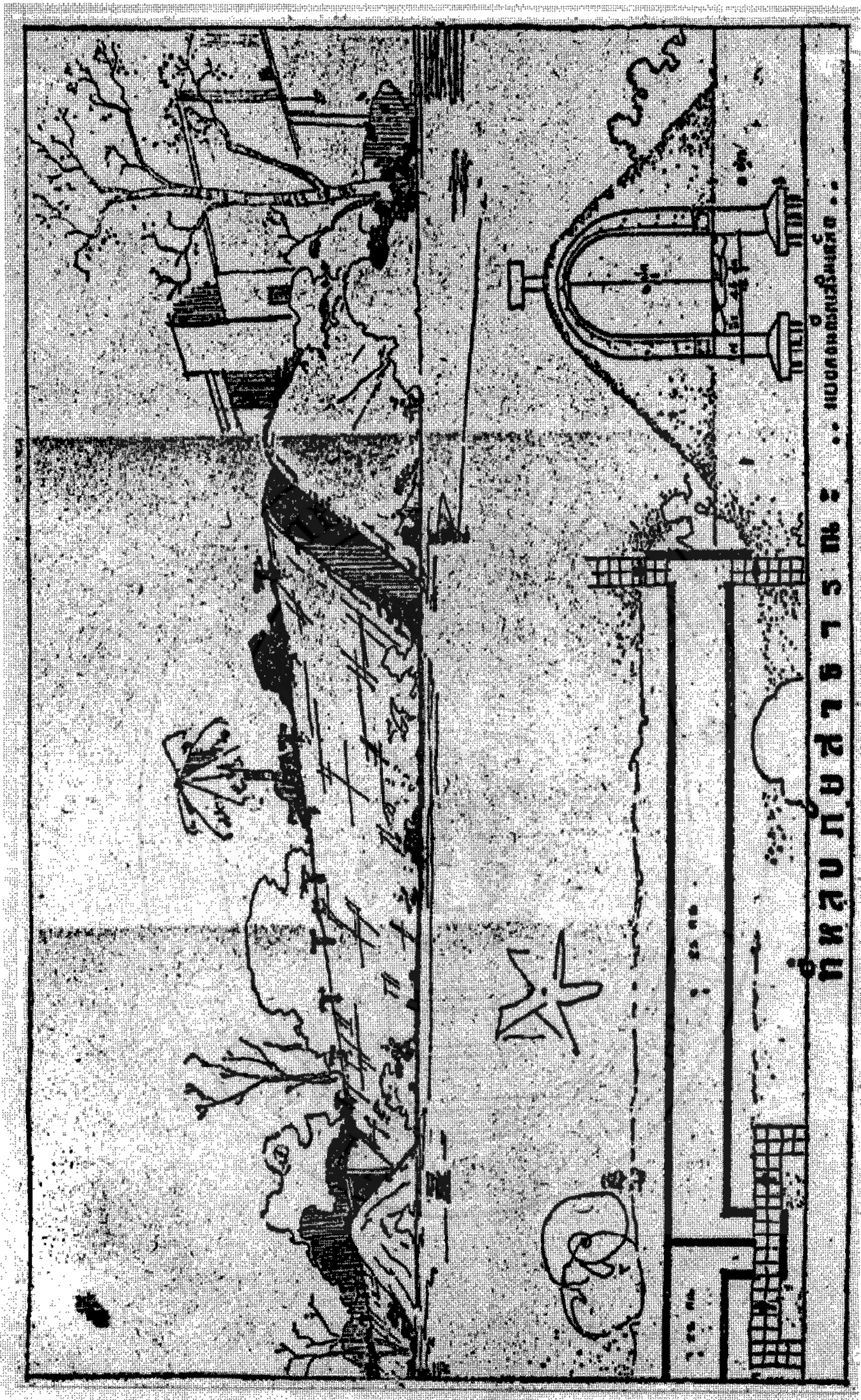
ภาพที่ 4.31 ที่หลบภัยส่วนบุคคล

ภาพที่ 4.32 ที่หลบภัยสาธารณะ (แบบที่ 1)

ภาพที่ 4.33 ที่หลบภัยสาธารณะ (แบบที่ 2)

กลุ่มพ่อค้าและเจ้าหน้าที่ของรัฐ ทั้ง ๆ ที่ข่าวสารเหล่านั้นถูกส่งมาจากภาคกลางเพื่อบรรเทาความขาดแคลนให้กับประชาชนในพื้นที่ภาคใต้รวมทั้งสงขลา การขาดแคลนข่าวสารเป็นปัญหารุนแรงถึงขั้นต้องมีการเข้าแถวเป็นคิวยาวเพื่อรอการปันส่วน นอกจากนี้ปัญหาการคอร์รัปชันก็แผ่ขยายกว้างขวางเช่นกัน (หอม อังสุรัตน์, 2534 : 191)

รัฐบาลได้แก้ปัญหที่เกิดขึ้นกับชาวเมืองสงขลาโดยการจัดส่งข้าราชการชั้นสูง ทั้งฝ่ายพลเรือนและทหารมาตรวจราชการ พร้อมทั้งดูแลสภาพความเป็นอยู่ของชาวเมือง ข้าราชการเหล่านี้ได้รับทราบข้อมูลอันเป็นที่ประจักษ์ชัดว่า ชาวเมืองได้รับทุกข์เวทนาจากความอดอยากเร็นแค้นมาก จึงได้รายงานข้อมูลต่อรัฐบาลและได้ตำหนิพวกข้าราชการของเมืองสงขลาว่าบกพร่องต่อหน้าที่ ซึ่งตรงกันข้ามกับข้าราชการที่เมืองนครศรีธรรมราชซึ่งไม่มีผู้ใดถูกราษฎรร้องเรียนเรื่องการละเลยหน้าที่ดูแลทุกข์สุขของราษฎร (แปลก ศิลปกรรมพิเศษ, 2530)

ทัศนคติของชาวเมืองสงขลาต่อกองทหารญี่ปุ่น

เนื่องจากชาวเมืองสงขลาได้ใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างใกล้ชิดกับทหารญี่ปุ่นเป็นเวลานานนับตั้งแต่ก่อนสงคราม ระหว่างสงครามจนกระทั่งสิ้นสุดสงคราม จึงย่อมเป็นเรื่องปกติวิสัยที่ชาวเมืองสงขลาจะได้มองเห็นภาพลักษณ์และพฤติกรรมของทหารญี่ปุ่นทั้งทางบวกอันเป็นที่น่ายกย่อง ก่อให้เกิดความรู้สึกที่ดี และทางลบอันเป็นที่ไม่น่าพึงพอใจ ซึ่งสร้างความรู้สึที่ดีที่ไม่ดีให้เกิดขึ้น

จากการบอกเล่าผ่านการสัมภาษณ์ ทำให้ผู้วิจัยได้ทราบถึงทัศนคติของชาวเมืองสงขลาที่มีต่อทหารญี่ปุ่นทั้งด้านบวกและด้านลบดังนี้

1. ทัศนคติด้านบวก

ชาวเมืองสงขลาจำนวนมากมีความรู้สึกที่ดีต่อกองทหารญี่ปุ่นในเรื่องต่อไปนี้

1.1 ด้านความมีระเบียบวินัยและความรับผิดชอบ ทหารญี่ปุ่นส่วนใหญ่จะอยู่ในระเบียบวินัยอย่างเคร่งครัด โดยยึดถือกฎระเบียบของกองทัพและคำสั่งของผู้บังคับบัญชาเป็นสำคัญ หากผู้ใดกระทำความผิดหรือละเมิดคำสั่ง ก็จะถูกผู้บังคับบัญชาลงโทษสถานหนัก เช่น ถูกคุมขัง ถูกใช้ให้ทำงานหนัก ถูกตบหน้าและคว่ำอย่างรุนแรงต่อหน้าสาธารณชน

นอกจากนี้ทหารญี่ปุ่นส่วนใหญ่ยังมีความรับผิดชอบต่อน้ำที่ดังจะเห็นได้ว่า ภารกิจทั้งหลายที่ได้รับมอบหมายจะสำเร็จลุล่วงโดยเร็วและมีประสิทธิภาพ จนเป็นที่ประจักษ์แก่ชาวเมืองสงขลาในเวลานั้น

1.2 ด้านความซื่อสัตย์และความเป็นคนซื่อ ทหารญี่ปุ่นจะไม่หยิบฉวยของผู้อื่นมาเป็นของตนทั้ง ๆ ที่มีโอกาสจะกระทำได้ ตัวอย่างเช่น เมื่อเข้าไปยึดบ้านใครไม่ว่าจะใช้เป็นที่อาศัยหรือสำนักงานก็จะไม่หยิบเข้าของเครื่องใช้ของเจ้าของบ้าน และแทบไม่ปรากฏให้เห็นว่ามีทหารญี่ปุ่นถูกกล่าวหาว่าเป็นโจรหรือขโมย นอกจากนี้ยังได้รับการยกย่องจากชาวเมืองจำนวนไม่น้อยว่าเป็นคนรักษาคำพูด เมื่อพูดคำไหนก็จะปฏิบัติตามคำพูดจนเป็นที่ไว้วางใจในคำพูดได้ เป็นที่น่าเชื่อถือในหมู่คนไทย

นอกจากนี้ชาวเมืองสงขลามักจะเอือเอิ้นดูในความเป็นคนซื่อของทหารญี่ปุ่น เพราะไม่ว่าคนไทยจะหลอกเล่นอะไร ทหารญี่ปุ่นก็มักจะเชื่อว่าจริงเสมอ จนกลายเป็นเรื่องจำขั้ที่เล่าขานในหมู่คนไทยที่สามารถหลอกทหารญี่ปุ่นได้สำเร็จ เช่น หลอกให้กินหมากกินพลู หลอกให้พูดคำบางคำ เช่น คำว่า “เมีย” เมื่อพบปะผู้หญิงสาว ทหารญี่ปุ่นก็จะพูดโดยเข้าใจว่าเป็นคำทักทายที่สุภาพ

1.3 ด้านความมีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ชาวเมืองสงขลาจำนวนไม่น้อยมีความรู้สึกซาบซึ้งในความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ของทหารญี่ปุ่น กล่าวคือ ทหารญี่ปุ่นมักจะแบ่งปันข้าวสารอาหาร ยารักษาโรคให้กับครอบครัวคนไทยอยู่เนือง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเจ้าของบ้านที่ให้ที่พักพิงแก่ทหารญี่ปุ่น มักจะได้รับความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ในการแบ่งปันเข้าของเครื่องใช้ที่จำเป็นพิเศษจากกองกำลังญี่ปุ่น นอกจากนี้ทหารญี่ปุ่นยังแสดงน้ำใจต่อชาวเมืองอีกหลายประการ เช่น การให้ความคุ้มครองความปลอดภัยแก่ครอบครัวคนไทย การช่วยออกแรงทำงานยามว่างจากภารกิจและการช่วยเหลืองานต่าง ๆ ตามที่ได้รับการขอร้อง ความมีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ของทหารญี่ปุ่นดังกล่าวเป็นที่ซาบซึ้งของชาวเมืองสงขลาอย่างยิ่ง จนเกิดความรู้สึกเป็นมิตร มิใช่ศัตรูที่มารุกราน และมีความรู้สึกเห็นอกเห็นใจทหารญี่ปุ่นที่ต้องพลัดบ้านพลัดเมืองมาไกล โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อเห็นทหารญี่ปุ่นแสดงความคิดถึงลูกก็จะพากันสงสาร และพยายามพูดคุยเพื่อช่วยบรรเทาความคิดถึงลูกให้กับทหารญี่ปุ่น ชาวเมืองที่มีลูกหลานอยู่ในวัยเดียวกับลูกของทหารญี่ปุ่นผู้นั้น ก็จะให้ลูกหลานของตนมาคลุกคลีด้วย เพื่อลดความรู้สึกคิดถึงลูกให้น้อยลง

2. ทศนคติด้านลบ

ชาวเมืองสงขลาส่วนหนึ่งมีความรู้สึกที่ไม่ดีต่อทหารญี่ปุ่นในเรื่องต่อไปนี้

2.1 ความรู้สึกว่าเป็นศัตรูมารุกราน ยังมีชาวญี่ปุ่นจำนวนหนึ่งที่อยู่ในกลุ่มต่อต้านญี่ปุ่น เพราะคนกลุ่มนี้จะมีความรู้สึกเป็นมิตรกับอังกฤษและสหรัฐอเมริกามากกว่าญี่ปุ่น และมองว่าญี่ปุ่นเข้ามารุกรานสร้างความเดือดร้อนให้กับประเทศไทยและเมืองสงขลาจนเกิดความออคอยาก

2.2 การใช้ธรรมเนียมประเพณีตบหน้าและตบหัว พฤติกรรมการตบหน้าและตบหัวผู้ใต้บังคับบัญชา เป็นสิ่งที่ทหารญี่ปุ่นนับตั้งแต่นายทหารชั้นต้นจนถึงชั้นนายพลชอบกระทำโดยไม่รู้สึกว่าเป็นความผิด และพลอนำมาใช้กับคนไทยที่ใช้งานแล้วไม่ได้ตั้งใจ ทำให้เกิดความไม่พอใจ ความรู้สึกเจ็บแค้นในหมู่คนไทยที่ถูกกระทำเช่นนั้น ทั้งนี้เพราะประเทศไทยมีวัฒนธรรมที่ต่างจากญี่ปุ่น โดยถือว่าการตบหน้าและตบหัวเป็นพฤติกรรมที่หยาบคาย แม้แต่พ่อแม่หรือผู้ปกครองก็ยังไม่สมควรทำ

2.3 การใช้วิธีการลงโทษที่รุนแรงต่อคนไทย กองกำลังญี่ปุ่นจะใช้บทลงโทษต่อผู้กระทำผิดอย่างเด็ดขาดและรุนแรงเพื่อให้เกิดความหลาบจำ จะได้ไม่กระทำผิดซ้ำและเป็นการข่มขวัญไม่ให้ผู้อื่นกล้ากระทำความผิดเช่นนั้น ตัวอย่างเช่น การกรอกน้ำมันใส่ปากแก่ผู้ที่ลักขโมยน้ำมัน การใช้รถยนต์ลากผู้กระทำผิดที่ถูกมัดติดกับรถ การลงโทษด้วยวิธีเช่นนี้ ชาวเมืองจำนวนหนึ่งเห็นว่าเป็นสิ่งโหดร้ายป่าเถื่อนเกินไป

2.4 การขบถผ้าเตี่ยวและปัสสาวะในที่สาธารณะ การนุ่งผ้าเตี่ยวผืนเดียวเป็นสิ่งที่ทหารญี่ปุ่นชอบกระทำกัน เพราะเมืองไทยเป็นเมืองที่มีอากาศร้อน โดยเฉพาะทหารญี่ปุ่นชอบทำกันเมื่ออยู่บนรถไฟ หรือพักผ่อนอยู่ที่สถานีรถไฟ นอกจากนี้ทหารญี่ปุ่นยังชอบปัสสาวะแถวชานชาลารถไฟและตามที่สาธารณะทั่วไป ภาพเหล่านี้ในสายตาของคนไทยจะเห็นเป็นเรื่องไม่เหมาะสมไม่ควร และเกิดความรังเกียจจนถึงบางคนก็แสดงอาการดูถูกเหยียดหยามออกมา

ต่อไปนี้เป็นกรบอกเล่าผ่านการสัมภาษณ์ซึ่งได้รับจากบุคคลต่าง ๆ

1. นายคล้าย บุญสร้าง ได้เล่าว่า “...คนญี่ปุ่นเป็นคนซื่อ คนไทยพูดอะไร หลอกอะไรก็เชื่อหมด จะมีเรื่องจำเกี่ยวกับทหารญี่ปุ่นที่ไปจ่ายตลาด เห็นคนไทยซื้อหมากซื้อพลูก็ซื้อตามบ้าง เข้าใจว่าเอาไปต้มหรือแกงจืดเพื่อทำเป็นกับข้าว สุดท้ายก็ต้องเททิ้ง...” (คล้าย บุญสร้าง, 2546, กุมภาพันธ์ 22)

2. นางถนอม แดงอ่อน ได้เล่าถึงความรู้สึกที่มีต่อทหารญี่ปุ่นให้ผู้วิจัยฟังว่า

...ตอนญี่ปุ่นเข้ามาอยู่ในเมืองสงขลา มันเข้ามายึดบ้านของคนไทย ทำตัวเป็นเจ้าของ เจ้าของ เวลาอาบน้ำบางคนก็นุ่งผ้าเตี่ยว บางคนก็ไม่นุ่งผ้า ที่ร้ายที่สุดก็คือบ้านหลังไหนที่ไม่มีห้องส้วมสำหรับถ่าย มันจะใช้วิธีถ่ายใส่ตุ่มน้ำแล้วเอาไปฝังในดิน... ทหารญี่ปุ่นเวลาไปจ่ายตลาดจะใช้เงินญี่ปุ่น เคยถูกคนไทยหลอกให้กินหมากกินพลู มันก็เชื่อง่ายถึงขนาดซื้อพลูไปแกง แต่กินไม่ได้ต้องเททิ้งเพราะเผ็ด...

(ถนอม แดงอ่อน, 2546, มกราคม 81)

3. ร.ต.อ. อุทิศ ตันตรีบุรณ ตั้งบ้านเรือนอยู่ที่เกาะยอ ได้เล่าให้ผู้วิจัยฟังว่า “...พูดถึงทหารญี่ปุ่นที่ใช้ชีวิตอยู่ในเมืองไทยช่วงสงคราม คุณไปก็น่าเห็นใจที่ต้องจากเมืองมาไกล แต่ละคนจะติดรูปถ่าย บางคนก็มีรูปพ่อแม่ ภรรยา ลูก ๆ เอาไว้ดูต่างหน้า ทหารญี่ปุ่นบางคนเห็นเด็กไทยในวัยเดียวกับลูกตัวเองจะรีบเข้ามาอ้อมและขอถ่ายรูปเป็นที่ระลึกก็มี...” (อุทิศ ตันตรีบุรณ, 2546, มีนาคม 12)

ภาพที่ 4.34 ร.ต.อ.อุทิศ ตันตรีบุรณ ปัจจุบันอายุ 81 ปี เคยเป็นยุวชนทหารในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นชาวตำบลเกาะยอ ได้เล่าว่ามีผู้คนจากอำเภอเมืองสงขลาหนีภัยสงครามมาขอพักพิงที่เกาะยอเป็นจำนวนมาก

4. นางจำเนียร หาญชนบท ได้เล่าถึงความมีนิสัยขี้เล่นของคนไทยให้ผู้วิจัยฟังว่า

...ญี่ปุ่นเค้าก็ตีกับเรา พอตีป่าเป็นช่างตัดเย็บเสื้อผ้า ช่วงสงครามมีทหารญี่ปุ่นมาเป็นลูกค้า

หลายคน แล้วยังมาสอนป้าพูดภาษาญี่ปุ่นด้วย ที่ประตูหน้าบ้านจะเขียนตัวหนังสือญี่ปุ่นติดไว้ เหมือนกับเป็นการรับรองความปลอดภัยให้ป้า... ทหารญี่ปุ่นเค้าชอบมาคุย แต่เรากลับใจชอบหลอก เค้าถามว่าผู้หญิงเรียกว่าอะไร เราบอกว่าเรียก เมีย พอเค้าเห็นผู้หญิงผ่านมาเค้าก็เรียก เมีย ๆ...

(จำเนียร หาญชนบท, 2545, ธันวาคม 7)

5. นางเครือวัลย์ ศรีพจนารถ ยังได้เล่าให้ผู้วิจัยฟังอีกว่า

...ทหารญี่ปุ่นมีน้ำใจดีกับคนไทย เป็นคนที่เชื่อง่าย มีความซื่อตรง ไม่ฉวยโอกาส ตอนที่ญี่ปุ่นยึดบ้านเรือนของคนไทยแถวถนนนครในหลายหลังเพื่อพักอาศัย บ้านของป้าตอนนั้นทำอาชีพรับของจ่านำด้วย พอญี่ปุ่นเข้ายึดเมือง คนไทยก็รีบหนีไปอยู่ที่อื่น ครอบครัวป้าก็หนี ความที่รีบก็เลยลืมของที่จ่านำไว้ พอนึกได้ก็กลับมาที่บ้านเพื่อขอของคืนจากทหารญี่ปุ่น ทหารญี่ปุ่นก็ใจดีจริง ๆ ส่งห่อผ้าชิ้นหลังจากที่ได้เปิดดูก่อนแล้วว่าเป็นอะไร แล้วยังยื่นปลาเค็มให้ป้าอีกด้วย พร้อมกับเขียนหนังสือให้ความคุ้มครองเป็นภาษาญี่ปุ่นเป็นการรับรองความปลอดภัยหรือให้ความสะดวกในการเดินทาง ถ้าไปเจอกับทหารญี่ปุ่นกรมกองอื่น ๆ ก็จะได้รับความสะดวกเช่นกัน...”

(เครือวัลย์ ศรีพจนารถ, 2546, มีนาคม 11)

6. นายไพบุลย์ พิชัยวงศ์ ได้เล่าถึงความมีวินัยของทหารญี่ปุ่นว่า “...ทหารญี่ปุ่นจัดเป็นทหารที่มีระเบียบ มีวินัย โดยเฉพาะระดับนายพลหากพบว่านายทหารในสังกัดทำผิดวินัย ก็จะลงโทษด้วยการตบหน้า ตบซ้ายตบขวา บางทีตบจนมือเจ็บ จะไปเอาไม้ที่ทำलगนมมาตบหน้าแทนการใช้มือก็ยังมี...” (ไพบุลย์ พิชัยวงศ์, 2546, มีนาคม 12)

จากเอกสารเกี่ยวกับคำประกาศของปลัดกระทรวงมหาดไทย ที่ 57/2485 ลงวันที่ 24 มกราคม 2485 ถึงผู้ว่าราชการจังหวัดทุกจังหวัดโดยแจ้งว่ามีประชาชนบางจำพวกประพฤติไม่ดีงามแก่ทหารญี่ปุ่น เป็นการแสดงออกถึงการเป็นผู้ไม่มีวัฒนธรรมและทำลายวัฒนธรรมที่ดีของชาติไทย กล่าวคือ การนำคำพูดหยาบคายไปสอนญี่ปุ่นให้พูดโดยปิดบังความหมายที่แท้จริงเอาไว้ แล้วทหารญี่ปุ่นก็นำไปใช้พูดกันด้วยความเข้าใจผิด ตัวอย่างเช่น เมื่อพบผู้หญิงว่า “เมีย” ทหารญี่ปุ่นก็เข้าใจผิดว่า หมายถึง สวัสดิ์ ดังความตอนหนึ่งที่ปรากฏในคำประกาศของปลัดกระทรวงฉบับนี้ว่า

...ด้วยผู้บัญชาการทหารสูงสุดได้ทราบว่า มีประชาชนบางจำพวกประพฤติการอันไม่สมควรแก่ทหารญี่ปุ่น เป็นการแสดงถึงวัฒนธรรมของชาติและอาจทำให้เกิดเหตุร้ายขึ้นได้ เป็นต้นว่า นำคำพูดที่หยาบคายไปสอนแก่ทหารญี่ปุ่น โดยว่ามีคำพูดที่สุภาพดีหรือแนะนำให้นำคำพูดบางคำซึ่งไม่สมควร จะใช้พูดกับสุภาพสตรีไปพูดกับสุภาพสตรี เช่นว่า เมื่อพบผู้หญิงให้ใช้คำว่า “เมีย” แทนคำว่า “สวัสดิ” ทำให้ทหารญี่ปุ่นเข้าใจผิด นำถ้อยคำนั้นไปใช้หรือใช้กิริยาและถ้อยคำหยาบคายล้อเลียน โดยเข้าใจว่า ทหารญี่ปุ่นไม่รู้ความหมายแห่งกิริยาหรือถ้อยคำนั้น...”

นอกจากนี้ขุนศิลปกรรมพิเศษยังได้กล่าวถึงทัศนคติของชาวเมืองสงขลาที่มีต่อทหารญี่ปุ่นไว้ในบันทึกเหตุการณ์แห่งความทรงจำว่า “ทหารญี่ปุ่นชอบเชื้ออะไรง่าย ๆ พอเห็นคนไทยซื้อพลูไปกิน ก็ซื้อเอาไปทำอาหารแล้วต้องเททิ้ง”

อีกเรื่องก็คือ

ทหารญี่ปุ่นมีความเอื้อเฟื้อต่อเจ้าของบ้านที่ให้ที่พักพิงอาศัย เมื่อได้อะไรมา ก็จะแบ่งปันให้กับคนไทยอยู่เสมอ บางบ้านก็ได้ข้าวสารญี่ปุ่นตั้งกระสอบ บางคนก็ได้เหล้าสาเกซึ่งเลี้ยงชื่อมากิน นอกจากนี้ทหารญี่ปุ่นนิยมการอาบน้ำแบบเปลือยกายล่อนจ้อนทั้งภายในเคหะสถานและกลางแจ้ง ก็เป็นพฤติกรรมที่ได้รับการ โจมจั่นในหมู่คนไทยจำนวนมาก รวมทั้งการเคร่งครัดในระเบียบวินัยของนายทหารญี่ปุ่นที่ลงโทษผู้ได้บังคับบัญชาด้วยการตบหน้าซ้ายที่ขวาที่ด้วยหลังมือ ล้วนเป็นทัศนคติทั้งด้านบวกและด้านลบที่มีต่อทหารญี่ปุ่น...

(แปลก ศิลปกรรมพิเศษ, 2530)